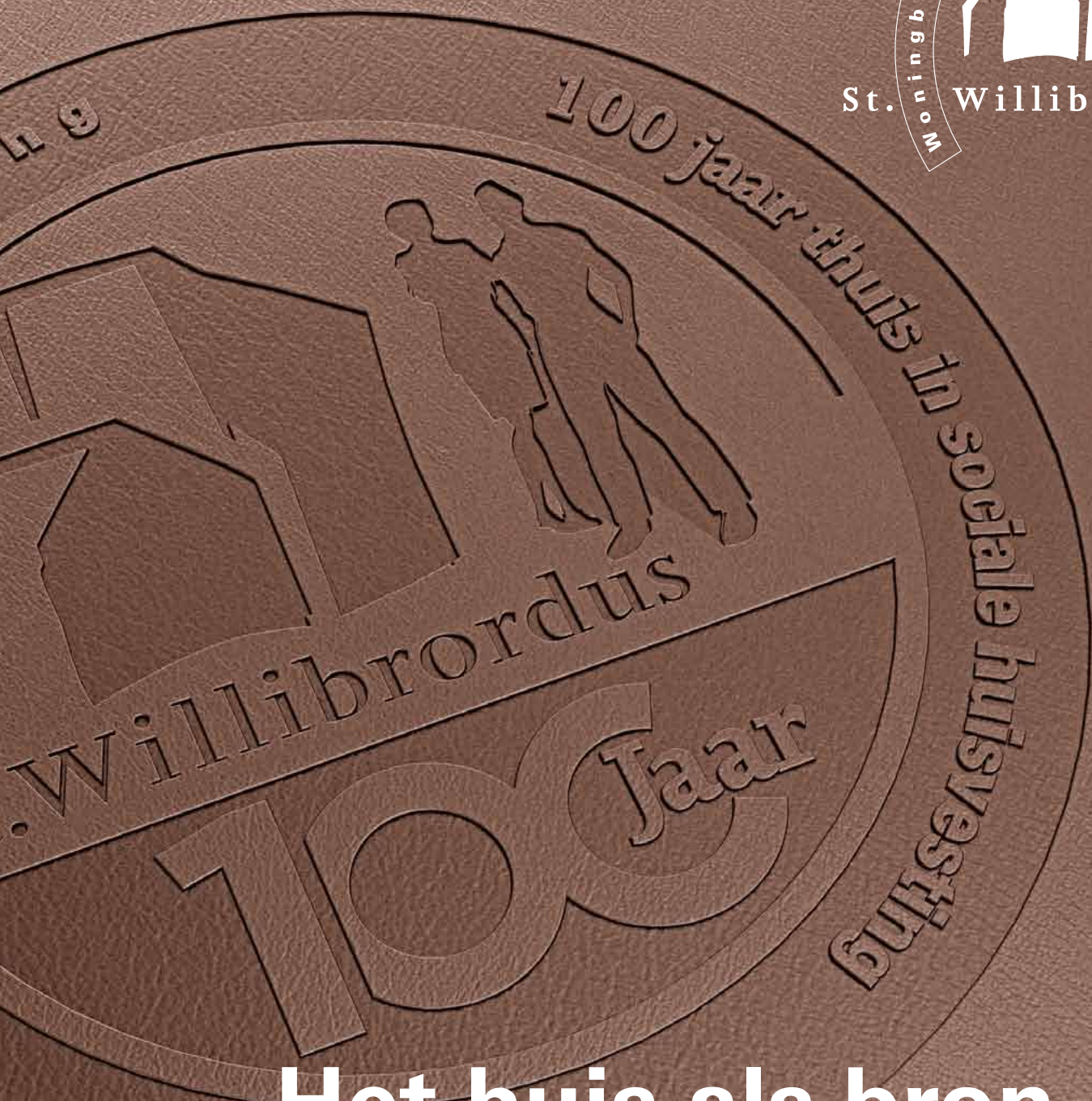

Het huis als bron van waar genot

De Geschiedenis van de
Woningbouwvereniging St. Willibrordus

*in opdracht van Woningbouwvereniging St. Willibrordus
door Peter Kortekaas*

100 Jaar

Het huis als bron van waar genot

De Geschiedenis van de
Woningbouwvereniging St. Willibrordus

*in opdracht van Woningbouwvereniging St. Willibrordus
door Peter Kortekaas.*

Inleiding

1. Oprichting van woningbouwverenigingen

1.1 Algemene woonsituatie 2e helft 19e eeuw in Nederland

In 1887 schrijft Helena Mercier in haar slotwoord van haar boek “over Arbeiderswoningen” dat het huis het uitgangspunt moet zijn van de bron van waar genot die vóór elke andere voor ons volk moet worden ontsloten.¹

Helena Mercier (1839-1910) was een Nederlands schrijfster en sociaal-liberaal feministe. Zij was een pionier op het gebied van het maatschappelijk werk. Zij was bijvoorbeeld voorstander van het vrouwenkiesrecht. In 1887 nam zij het initiatief tot oprichting van de eerste volkskeuken in de Amsterdamse Jordaan. Helena Mercier speelde ook een rol in de discussies over het woningvraagstuk die uiteindelijk zouden leiden tot de woningwet van 1901. Zij schreef een serie artikelen over huisvesting van arbeiders in Eigen Haard, die later gebundeld werden in haar boek getiteld: Over Arbeiderswoningen. In dit boek beschrijft zij hoe de mensen in de Jordaan leefden in 1887. In gezelschap van Aletta Jacobs –de eerste vrouwelijke dokter - zag zij zeer schrijnende armoede.

Figuur 1 Voorkant van het boek over Arbeiderswoningen

Met andere woorden het woonhuis moet dienen voor degene die er in woont: de mens moet centraal staan. Een uitgangspunt dat ook steeds centraal heeft gestaan bij de Woningbouwvereniging St. Willibrordus. In de toespraak bij het afscheid van de toenmalige voorzitter op 20 december 1972 werd dit al expliciet naar voren gebracht. “St. Willibrordus is een bouwvereniging waarin de huurder geen winstobject is, maar als mens centraal staat.”

Een uitgangspunt dat nog steeds geldt voor St. Willibrordus. In het voorwoord van het beleidsplan 2015-2019 schrijft de huidige directeur –bestuurder de heer Wil van Dam- dat hij eigenlijk maar één doel heeft : “dat onze klanten in 2019 nog *nét* zo tevreden over ons zijn als nu.”

Echter klanttevredenheid is tijdsgebonden. Nu gaat het om goed wonen, het thuis - gevoel , goede burens of een schone en veilige woonomgeving, vroeger lag dat meer basaal. Helena Mercier beschrijft op pagina 233 van haar boek de klanttevredenheid van een huurder van een woning als volgt:

“Ik zou nu niet meer kunnen kruipen in een van die oude krotten midden in de stad, waarin ik vroeger heb gewoond. Ik zou liever sterven dan dat ik het deed.”

Hieruit blijkt dat de bewoner nu zeer tevreden is in vergelijking met zijn /haar situatie voordat zij/hij een woning van de woningbouwvereniging bewoonde. De oude woonsituatie, waar de huurder het over heeft, is absoluut niet meer te vergelijken waarin hij/zij nu woont.

¹ Pg 238 van het boek Over Arbeiderswoningen; uitgegeven door H.D. Tjeenk Willink in 1887.

In haar boek beschrijft Helena Mercier² op basis van haar eigen waarneming in 1887 het volgende hierover: *“t Was een wandeling door onzen Amsterdamschen Jordaan, door mij gemaakt onder geleide van onze voor het oogenblik nog eenige doktores (Aletta Jacobs) die in deze buurt op tal van plaatsen een goede bekende en een zeer welkome verschijning bleek te zijn.....Treedt men de lage deur van een gelijk vloersche woning binnen, dan staat men meteen midden in het vertrek dat de woning uitmaakt en dat ongeveer de grootte heeft van wat in een burgerhuis een spreekkamer wordt genoemd. Hoe donker het hier is kan men nagaan, als men bedenkt dat men een hoogen muur op nog geen el afstands tegenover zich heeft en dat het weinige daglicht, dat op die wijze door het eenige venster kan binnenvallen, door drie zwarte wanden en een dito zoldering wordt opgeslorpt. Voor het venster een tafel met drie stoelen, daarnaast een stookplaats, waaronder een kacheltje (tevens kookkachel), dit begrensd door een vooruitspringende bedstee met een donker gordijn, op twee schreden afstands aan den wand daartegenover een latafel, waarop en waaromheen eenig keukengerei – ziedaar de woning met haar inventaris. Van waterleiding, gootsteen, privaat, kolenhok, muurkast of tweede bedstee geen spoor, maar sporen van vocht in overvloed.*

Figuur 2 Links: Een voorbeeld van een woning die is nagemaakt. Rechts: Deze foto toont een huiskamer zoals door Helena Mercier omschreven. Beiden zijn te zien in het Museum Het Schip

Men meene niet dat ik – nog steeds Helena Mercier (in 1887) aan het woord – hier een bijzondere woning beschrijf. ‘t Is een van duizenden; ‘t is of ik één blad van een lindeboom schets. En evenmin meenemen, dat hier alleen de meest verarmden, de eigenlijke paupers wonen; men treft hier de gezinnen van allerlei knappe ambachtslieden aan, van schilders, metselaars, mandemakers enz., inzonderheid van hen, die met een talrijk kroost zijn gezegend. Ook weduwen met vijf, zes, zeven kinderen vindt men hier in menigte. In de eerste woning door mij bezocht, vond ik de weduwe van een meubelmaker, die jaren lang in dienst van een onze grootste meubelfabriekanten hier ter stede is geweest, en het jaar te voren na een langdurig ziekbed aan longtering was gestorven. Zijn vrouw verdiende thans den kost voor zich en hare vier kinderen met uit werken en wasschen te gaan.

Zij snakte naar een betere woning,althans naar eene die wat lichter was. Ook om haar nette boeltje, dat hier in het geheel niet meer oogde, maar bovenal, zeide zij, omdat de duisternis haar zoo dubbel neerslachtig maakte. Daarom betreurde zij haar vorige woning, een zolderkamertje in dienzelfden gang. Dit had zij een jaar geleden moeten verlaten, omdat op een nacht het dak boven haar hoofd aan ééne zijde was ingevallen. Bij het verlaten van den gang wees mijn geleidster mij dat nog steeds ingevallen dak. Daar, zeide zij, heb ik, bij een ziek kind van hem geroepen, den meubelmaker (een kunstenaar in zijn vak) in de laatste periode der tering gevonden. In zijn gezonde dagen verdiende hij 15 gulden in de week, maar toen ik hem leerde kennen, had hij sedert maanden slechts 3 gulden per week uit een ziekenbus. ... De huurprijs van de benedenkamer, waarin ik zijn weduwe bevond, was 1 gulden 30 in de week..... Daalt men tot lager huurprijs dan 1 gulden 30 af, dan stuit men op allerbedroevendste ellende.

In een zijstraat van den Haarlemmerdijk kan men één – en wie weet hoeveel meer – kelders vinden met bewoners. Bewoonsters in dit geval, want het was alweder een weduwe met vijf dochtertjes, die ik hier aantrof en wier man, een metselaar, een paar jaar geleden van een steiger was doodge gevallen. Om den kelder binnen te gaan, moet men een stoep met vijf diepe treden afdalen, maar in de eigenlijke woning is men dan nog niet. Men is in de voorkelder, waarvan de vloer uit verrotte, losliggende planken bestaat en waarin een handvol turf en hout (de negotie van de weduwe) ligt opgestapeld. Dien voorkelder doorgaande komt men aan een scheefhangend deurtje en dit binnentredend staat men in het woonvertrek. Naast die deur is een grootendeels met papier beplakt venster, dat zoo er glas in ware, uitzicht op den voorkelder zou geven. Tot het door laten van daglicht is hier trouwens geen glas in de vensterruiten noodig, want het weinige dat daarvan langs de steile stoep in den voorkelder valt, dringt tot den achterkelder niet door: althans niet voldoende om er iets bij te kunnen verrichten. Bovendien wordt het ook hier weer door pikzwarte muren en de zware donkere balken van de zoldering opgevangen, een zoldering, die met gemak door de hand van elke vrouw van middelbare lengte kan worden bereikt. Gewoonlijk is, naar mijn geleidster (nog steeds Aletta Jacobs) verklaarde de vunze lucht in dezen kelder ondragelijk, maar dien dag werd ze door die van chloor geneutraliseerd. Het was nl. waschdag en de natte wasch, die aan de zoldering was opgehangen om te drogen, hing ons in de enge ruimte waar wij zaten, langs hoofd en schouders heen. Voor het bewonen van deze kelder, waaraan nooit iets werd gedaan, moest 1 gulden in de week worden betaald.”

Deze beschrijving ging niet alleen op voor Amsterdam maar ook voor heel Nederland. In het boek is ook een beschrijving te lezen van een woning in 's Gravenhage³. “Had hij aldaar niet menschen aangetroffen in verblijven zonder licht, op donkere kamers, waar geen vensters waren, waar geen mogelijkheid was om te stoken en die verhuurd werden door welgestelde eigenaren! Had een geneesheer aldaar hem niet verzekerd

Huishuur (1 kamer en een kleine bergplaats)	1,25
Brood	1,40
Aardappelen (voor 4 dagen)	0,80
Rijst (voor drie dagen, in water gekookt)	0,35
Vet	0,35
Zout	0,03
Petroleum (een halve liter per dag)	0,21
Kleren, schoenen of klompen, reparatie	0,40
Kolen, cokes, turf	0,40
Melk (2 cent per liter)	0,14
1 pond zeep	0,07
1 pond soda	0,02
2 ons koffie	0,22
Kapper, tabak en diverse andere kleinigheden	0,30
Garen, band en onvoorzien	0,06
Totaal	6,00

Figuur 3 Een overzicht van de uitgaven van een gezin in de tijd van Helena Mercier. De foto is genomen bij de nagemaakte woning door het Museum Het Schip te Amsterdam.

dat hij tijdens het woeden der cholera in 1855 in een dichtbevolkte buurt geroepen was bij een huisgezin dat zes varkens op zolder hield en den mest daarvan in den kelder bewaarde!."

De hierboven beschreven situatie geeft duidelijk aan dat de woonsituatie in de tweede helft van de negentiende eeuw meer dan erbarmelijk was. Multatuli noemde de krotwoningen "vuistslagen in het gezicht van de menselijke beschaving". Nederland was nog een harde standenmaatschappij waarin bijna de helft van de bevolking verkommerde in krotten en kelders. Armoede was een vanzelfsprekendheid. Men onderging zijn lot. "Als je voor een dubbeltje geboren bent, word je nooit een kwartje."

Bovendien was er in de eerste helft van de negentiende eeuw nog weinig oog voor hygiëne. Schoon water, deugdelijk voedsel, frisse lucht en sanitair waren in de achterbuurten zeer zeldzaam. In alle grote steden hoopte het weeë vuil zich spectaculair op. Meer dan een miljoen Nederlanders leefden in een situatie die overeenkomsten vertoonde met de sloppenwijken van de huidige Aziatische, Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse metropolen. Van hygiëne had men nog niet gehoord. Regelmatig braken er in de steden cholera, typhus- en pestepidemiën uit. Hygiëne kwam pas in de tweede helft van de negentiende eeuw mondjesmaat op gang. In het boek Koninkrijk vol Sloppen van Auke van der Woud valt te lezen⁴ dat lange tijd geneeskundigen hun patiënten probeerden te genezen door ze te verzwakken. Ziekte en ook symptomen als koorts bewezen immers dat er een te grote kracht (overkracht) in het lichaam woedde. Verzwakking diende die kracht te bedwingen. De middelen om dit doel te bereiken waren speciale diëten (vasten- of zweetkuren), het insnijden van het tandvlees, het plaatsen van blaartrekkende pleisters of het kopglas. Het kopglas was het medisch instrument waarmee de aderlating werd verricht, de therapie waarmee uitgehongerde bloedzuigers op de lijder werden gezet om diens bloed te drinken. Bovendien moesten de vier lichaamssappen – bloed, gele gal, zwarte gal en slijm – in evenwicht zijn. Men dacht toen dat als iemand koorts had de patiënt een overschot aan bloed had. Om het evenwicht weer te herstellen werd het bloed afgetapt via bloedzuigers. Zo stierven duizenden soldaten, die in 1809 op Walcheren waren geland om een veldtocht tegen Napoleon te beginnen. Zij werden namelijk met aderlating behandeld, omdat zij op grote schaal het slachtoffer werden van malaria (de beruchte Zeeuwse koorts).

Rond het midden van de negentiende eeuw begon de medische wetenschap met het tegenovergestelde principe te werken: het lichaam van een zieke werd niet geholpen door het te ondermijnen, maar door het sterker te maken. Deze omwenteling paste bij de tijdgeest: groeien en krachtiger worden werd het thema van de tweede helft van de negentiende eeuw. In de medische wetenschap werd in het menselijk lichaam een bron van energie ontdekt: levenskracht. De idee van de levenskracht schiep een nieuwe medische discipline, de gezondheidsleer of hygiëne. De hygiënist, de medicus die zich voor de nieuwe opvattingen inzetten, propageerden een nieuwe aanpak. Hun bestrijding van ziekte begon niet pas als de ziekte er was, hun geneeskunde werd op preventie gericht. De verbetering van de volksgezondheid werd het best gewaarborgd door de energie van de bevolking te vergroten en de verzwakkende omstandigheden van het bestaan te bestrijden. De aandacht voor de levenskracht maakte dat de hygiënist zich met extra aandacht op de woon- en werkomgeving en de voeding richtten.

4 Hoofdstuk 2 "De economie van het gebrek" pagina 71 e.v.

De eerste experimenten waren veelbelovend. Bijvoorbeeld⁵ toen de cholera-epidemie van 1859 – de zesde – Kampen naderde, startte dokter H. Polijn Buchner daar een campagne om iedereen te laten meehelpen de straten, grachten en stegen schoon te maken. Circa vijftienhonderd armen kregen gratis nieuw stro om op te slapen. Na afloop maakte hij voor Schat der Gezondheid een tevreden verslag. Aan het eind kwam de moraal: reinheid in plaats van vuilheid en slordigheid heeft effect, de armen worden minder ziek aldus dokter H. Polijn Buchner in het boek Koninkrijk vol sloppen. Ook in Amsterdam is een vergelijkbare situatie geweest. Doordat men toen over schoon duinwater beschikte, was de cholera epidemie van 1855 en 1866 minder heftig.

1.2 De woningwet en de gezondheidwet van 1901

Niet alleen de hygiënisten vonden dat de woon situatie verbeterd diende te worden. Ook vele andere personen, zoals architecten en ingenieurs hadden deze mening. Mogelijk zagen zij in dat hun werk nauw verweven was met het streven van de artsen. Architecten en ingenieurs waren aangewezen om degeneratie en verval te keren⁶.

Op de wereldtentoonstelling in Londen in 1851 werden voor het eerst kleine, betaalbare modelwoningen getoond die speciaal voor arbeiders waren ontworpen. Daar had prins Albert, de man van koningin Victoria van Engeland, zich in die tijd aan verbonden. In Nederland wilde het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, het KIVI, ook zoiets doen. In 1854 werd daarom de toestand van de arbeiderswoningen in kaart gebracht. Op papier werd het onderzoek gedaan op verzoek van koning Willem III, maar die toonde geen aanwijsbare interesse in het rapport. Het uitgebrachte verslag loog er niet om en had o.a. tot gevolg dat de eerste woningbouwverenigingen in Nederland werden opgericht. Amsterdam liep hierbij voorop, in de rest van Nederland ging dit nog niet zo snel. Het duurde tot 1894 (40 jaar later) dat in opdracht van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, een onderzoek werd ingesteld naar de woon- en leefomstandigheden van arbeiders. De conclusies werden in 1896 gepubliceerd onder de titel Het vraagstuk der Volkshuisvesting. Dit rapport, bekend als het "rapport Kruseman" stelde dat de Rijksoverheid een aantal maatregelen diende te nemen. Het werd als noodzaak gezien dat goede bouwvoorschriften werden opgesteld, de overheid toezicht hield op de woningen, de onteigeningsmogelijkheden werden verruimd en de woningbouw werd bevorderd. Hiervoor werden bouwterrein en financiële steun beschikbaar gesteld. Ook bij politici groeide het besef dat er iets moest worden gedaan aan de woon- en leefomstandigheden van arbeiders. In de troonrede van 21 september 1897 – de laatste troonrede van koningin-regentes Emma - werd een passage gewijd aan woningbouw in Nederland : *"Wetsvoordrachten tot verbetering van maatschappelijke toestanden, met name betreffende de volkshuisvesting, den arbeid en het armwezen, zijn in bewerking"*. In de eerste daaropvolgende troonrede van de piepjonge koningin Wilhelmina in 1898 werd eveneens aangehaald dat volkshuisvesting een verantwoordelijkheid van de overheid is. *"Ik hoop U ontwerpen te kunnen aanbieden tot verbetering der woningtoestanden, ..."* Kortom, er zou een nieuwe wet worden ingediend, de woningwet. Deze woningwet werd in 1901 ingediend bij de Volksvertegenwoordiging en aangenomen. Deze wet bood voornamelijk een kader voor gemeenten, en was daardoor later gemakkelijk aan te passen. Ruim honderd jaar later zijn grote delen van deze wet nog steeds in gebruik. Sommige onderdelen, zoals ruimtelijke ordening, hebben tot een heel nieuw stelsel van wetten geleid.

5 Zie pagina 246 van het boek Koninkrijk vol Sloppen van Auke van der Woud

6 Zie verder pagina 248 van het boek Koninkrijk vol Sloppen.

De Woningwet 1901 telde 10 paragrafen⁷:

1. Voorschriften van aan woningen te stellen eisen
2. Aangifte omtrent het aantal bewoners
3. Verbetering van woningen en tegengaan van overbewoning
4. Onbewoonbaarverklaring, ontruiming, sluiting en afbraak van woningen
5. Onteigening van woningen in het belang van de volkshuisvesting
6. Vaststellen van een uitbreidingsplan
7. Geldelijke steun van de gemeente voor volkshuisvesting
8. Geldelijke steun van het rijk voor volkshuisvesting
9. Strafbepalingen
10. Slotbepalingen

Tegelijk met de Woningwet werd in 1901 ook de Gezondheidswet aangenomen. Deze wet voorzag in preventieve controle op woningontwerpen. In de Gezondheidswet werden de voorschriften voor drinkwatervoorziening, hygiëne, ziektebestrijding en de inspectie van de volksgezondheid geregeld. Met de komst van de Woningwet, die in de zomer van 1902 in werking trad, werden de gemeentebesturen verplicht de slechte woningen onbewoonbaar te verklaren en bouwverordeningen vast te stellen teneinde de bouw van goede woningen te bevorderen.

Kort samengevat betekende dit in de praktijk dat speciale aandacht was voor de woningplattegrond inclusief een tuin om groenten in te kweken ter bevordering van de levenskracht; geen ongezonde bedsteden en alkoven meer en in plaats daarvan afzonderlijke slaapkamers voor ouders, jongens en meisjes. Soms waren zelfs ledikanten bij de huur inbegrepen. Het hebben van een eigen kraan en toilet werden standaard. Woningen kregen een haard in de woonkamer maar nog geen eigen douche of bad. Dat werd zelfs in 1934 nog gezien als een "noodeloze opvoering van eischen" voor arbeiderswoningen.

In 1905 kwam Amsterdam als eerste stad met een bouwverordening. De eerste woningen die naar de regels van de Woningwet gebouwd werden, werden in 1908/1909 gebouwd in Amsterdam. In 1919 bouwde architect Michel de Klerk het wereldberoemde arbeiderspaleis voor Woningbouwvereniging Eigen Haard (nu Het Amsterdamse School Museum Het Schip).

Figuur 4 de "nieuwe" keuken, zoals te zien in het Museum Het Schip en een foto van een keuken in de tijd van Helena Mercier

Alles draaide echter om de huiskamer. Daarin hoort het gezinsleven zich af te spelen, en niet op straat of in de kroeg. Een fatsoenlijk gezin eet ook in de huiskamer. Daarom hield Michel de Klerk de keukens klein. (wat heel lang ook zo gebleven is tot begin 21 e eeuw). Hoewel in totaal vijftig vierkante meter woning voor een man, een vrouw en een sliert kinderen vandaag de dag klein overkomt, was deze afmeting destijds gigantisch voor arbeiders in vergelijking met eind 19e eeuw.⁸

De Nationale Woningraad (NWR)⁹, opgericht in 1913 en voorloper van Aedes, deed in 1917 een oproep woningbouwverenigingen te stichten. Een oproep die pas na de eerste wereldoorlog de wind in de zeilen kreeg. Immers na de eerste wereldoorlog konden de particuliere bouwers¹⁰ niks meer verdienen door o.a. de hoge prijzen van de bouwmaterialen en de slechte financiering van bouwprojecten. Hun productie kelderde van 23.000 woningen in 1912 (voor de oorlog) tot 2.500 in 1918 (na de oorlog). De schatting van de woningbehoefte liep toen uiteen van 100.000 tot 250.000 woningen. De staatsgreep in Rusland in 1917 schokt het establishment. In 1918 moet de Duitse keizer Wilhelm II het veld ruimen. Ook in Nederland broeit het. Veel mensen hebben geen werk en door handelsblokkades is er voedselschaarste, tegelijkertijd zijn er groepen mensen die munt slaan uit de oorlog. Nederland krijgt – bovenop de eigen behoefte aan woningen – een stroom vluchtelingen uit Duitsland en België te verwerken.

In deze context besluit de regering tot crisismaatregelen en zet woningbouwverenigingen en gemeenten aan om flink te gaan bouwen met ruimere financieringsmogelijkheden en exploitatiebijdragen. Huurverhogingen worden beperkt, ook voor particulier verhuurde woningen. Gemeenten waar de socialisten de meerderheid hebben, zijn nog ruimhartiger en doen er financieel vaak nog een schepje bovenop. Uit deze tijd dateren de internationaal vermaarde arbeiderscomplexen in steden als Hilversum, Amsterdam en Groningen¹¹. De gemeenten en verenigingen bouwden in geheel Nederland voor de oorlog samen een kleine 2.500 woningen per jaar waaronder ook de eerste woningen van de Wassenaarsche Bouwstichting. In het piekjaar 1921 worden door de gemeenten en verenigingen samen bijna 25.000 woningen gebouwd. Onder deze woningen vallen de eerste woningen van Woningbouwvereniging St. Willibrordus.

8 Tijdschrift van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, jaargang 8, nummer 2, april 2016, pg. 7

9 Een overkoepelend orgaan van de woningbouwverenigingen.

10 Zie de jubileumuitgave 2013 van AEDES, pg.8

11 Zie jubileumuitgave 2013 van AEDES, pg 9

2. Situatie in Wassenaar

2.1 Algemeen

Wassenaar kende aan het begin van de 20ste eeuw vergelijkbare arbeiderswoningen, zoals door Helena Mercier omschreven. Bekend zijn bijvoorbeeld de "Tien geboden", een rijtje van tien arbeiderswoningen aan het eind van de Schoolstraat op de hoek met de Luifelbaan. Het waren zeer kleine eenkamerwoningen.

Een vergelijkbare situatie is nog terug te vinden in de Kerkstraat vanaf 94. Dit waren arbeiderswoningen van Baron Van Pallandt, wiens land -nu Duinrell - uitstreekte tot de Kerkstraat. Een ander voorbeeld met arbeiderswoningen uit die tijd lag aan de Oostdorperweg¹². Dit stond bekend als "De vijf geboden". Het is een rijtje van vijf huisjes haaks op de Oostdorperweg, naast huize Bijdorp, op de hoek met de Van Zuylen van Nijveltstraat.

Ook deze huisjes bestonden uit één vertrek met daarboven een zolder. Onder de zoldertrap was een bedstede met een keldertje eronder. Ooit zakten twee bejaarde zusters 's nachts door de bedstee en kwamen in de kelder terecht, die vol water stond. In een van de andere huisjes werd een kind, dat bij gebrek aan een wieg in een groentenkistje werd gelegd, 's nachts aangevreten door een rat. Het vijfde huisje stond leeg en werd als varkenshok gebruikt. Ook in de Langstraat waren diverse steegjes met kleine arbeiderswoningen. Een ervan bevond zich tussen het Oude Raadhuis en het pand van Haasnoot Interieurs. Hier was het achterhuis van de grutterij (later slagerij) Langstraat 29 opgedeeld in kleine, armoedige wooneenheden¹³. Ook op de hoek Langstraat/Achterweg, naast de stalhouderij van Beijersbergen stond zo'n huisje; Achterweg 5.

Dit huisje bestond uit een woonvertrek van 11,5 m²; gang-keuken van 3,7 m², portaalbedstede van 2,2 m² en zolder van 19,4 m².¹⁴ Naast de Langstraat en Achterweg kende ook de Molenstraat armoedige huisjes. Zo blijkt uit de notulen van de gemeenteraadsvergadering uit 1920 dat aan de woningen aan de Molenstraat 2,3 en 4 de nodige verbeteringen aangebracht moesten worden op grond van artikel 11 en 13 der woningwet opdat deze weer bewoonbaar werden. Sinds de woningwet van 1901 kon de gemeente immers slechte woningen onbewoonbaar verklaren. De verbeteringen die nodig waren zijn o.a.: „den zolder en het dak dicht te maken; de pomp te vernieuwen; het privaat te vernieuwen.”

Figuur 5 de entree van een "tien geboden" huisje

Figuur 6 foto van het huisje Achterweg 5

12 Zie pg. 14 van het boek Sociaal Ondernemen in een Kapitalistisch Bolwerk.

13 Paul de Kievit en Robert van Lit, De oude Grutterij in Wassenaar. *Leids Jaarboekje* 1986 pg. 187 - 204

14 Rapport d.d. 23 oktober 1914; archief gemeente Wassenaar 1896 -1929

opgave van de afzender op

9. Het inbrenken van het Correspondent en afzender
zullen niet worden geëist.

10. De Correspondent en afzender zullen niet
verplicht zijn tot het betalen van de post bel.

11. Wanneer de gemeente niet kan betalen

12. De afzender wordt het volgende bedrag gevraagd:
Bijzondere en Voorzitter van de Gemeente,
geeft het niet alleen eenmaal aan de afzender van
aan de Gemeente van de Gemeente, behalve
de gemeente, geefde aan de afzender, af 2, 3, 4,
verplicht, het de gemeente, afzender, afzender
de Gemeente, aan het afzender, afzender, afzender
en Voorzitter van de Gemeente, afzender,
geeft op de afzender, af 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10,
Bijzitter.

13. Het is de Gemeente, van de Gemeente, niet alleen,
geeft van de afzender van de Gemeente, afzender,
aan de Gemeente, van de Gemeente, afzender,
aan de Gemeente, af 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 77

Personel:	Aligment:	Remarques:
Oberstleutnant	6	W. J. Nijje.
"	8a	Des. J. van H. Orie.
"	8b	H. J. van der Meer.
"	9	A. Oudeveld.
"	10	A. van Buren.
"	11	G. van der Meer.
"	12	W. J. Nijje.
"	13	W. J. Nijje.
"	14	W. J. Nijje.
"	15	W. J. Nijje.
"	16	W. J. Nijje.
"	17	W. J. Nijje.
"	18	W. J. Nijje.
"	19	W. J. Nijje.
"	20	W. J. Nijje.
"	21	W. J. Nijje.
"	22	W. J. Nijje.
"	23	W. J. Nijje.
"	24	W. J. Nijje.
"	25	W. J. Nijje.
"	26	W. J. Nijje.
"	27	W. J. Nijje.
"	28	W. J. Nijje.
"	29	W. J. Nijje.
"	30	W. J. Nijje.
"	31	W. J. Nijje.
"	32	W. J. Nijje.
"	33	W. J. Nijje.
"	34	W. J. Nijje.
"	35	W. J. Nijje.
"	36	W. J. Nijje.
"	37	W. J. Nijje.
"	38	W. J. Nijje.
"	39	W. J. Nijje.
"	40	W. J. Nijje.
"	41	W. J. Nijje.
"	42	W. J. Nijje.
"	43	W. J. Nijje.
"	44	W. J. Nijje.
"	45	W. J. Nijje.
"	46	W. J. Nijje.
"	47	W. J. Nijje.
"	48	W. J. Nijje.
"	49	W. J. Nijje.
"	50	W. J. Nijje.
"	51	W. J. Nijje.
"	52	W. J. Nijje.
"	53	W. J. Nijje.
"	54	W. J. Nijje.
"	55	W. J. Nijje.
"	56	W. J. Nijje.
"	57	W. J. Nijje.
"	58	W. J. Nijje.
"	59	W. J. Nijje.
"	60	W. J. Nijje.
"	61	W. J. Nijje.
"	62	W. J. Nijje.
"	63	W. J. Nijje.
"	64	W. J. Nijje.
"	65	W. J. Nijje.
"	66	W. J. Nijje.
"	67	W. J. Nijje.
"	68	W. J. Nijje.
"	69	W. J. Nijje.
"	70	W. J. Nijje.
"	71	W. J. Nijje.
"	72	W. J. Nijje.
"	73	W. J. Nijje.
"	74	W. J. Nijje.
"	75	W. J. Nijje.
"	76	W. J. Nijje.
"	77	W. J. Nijje.
"	78	W. J. Nijje.
"	79	W. J. Nijje.
"	80	W. J. Nijje.
"	81	W. J. Nijje.
"	82	W. J. Nijje.
"	83	W. J. Nijje.
"	84	W. J. Nijje.
"	85	W. J. Nijje.
"	86	W. J. Nijje.
"	87	W. J. Nijje.
"	88	W. J. Nijje.
"	89	W. J. Nijje.
"	90	W. J. Nijje.
"	91	W. J. Nijje.
"	92	W. J. Nijje.
"	93	W. J. Nijje.
"	94	W. J. Nijje.
"	95	W. J. Nijje.
"	96	W. J. Nijje.
"	97	W. J. Nijje.
"	98	W. J. Nijje.
"	99	W. J. Nijje.
"	100	W. J. Nijje.

Perceel	Eigenaar	Bezw.
Achterweg 23	F. Korthals.	J. J. Wetters.
14. 24	O. W. de Boer.	Z. van den Poel.
15. 25	„	V. J. van den Burg.
16. 26	A. Drost Wijk.	J. J. van der Baan.
17. 27	„	G. W. de Vries.
18. 41	G. v. d. Sanden.	O. v. d. Sanden.
Derkstraat 1	A. C. de Jong.	C. van der Velt.
14. 2	„	A. J. van den Berg.
15. 3	„	H. J. van den Berg.
16. 4	„	J. J. van der Velt.
17. 5	A. C. de Jong.	V. J. van der Velt.
18. 6	„	„
Deinzevweg. 3.	Erven J. J. de Boer.	Onbewoond.
14. 4.	van der Laan.	N. van der Laan.
15. 5	„	J. J. van der Laan.
16. 6	„	„
17. 7.	„	„
18. 8	„	„
Omg. 2.	N. de Boer.	W. J. J. de Boer.
14. 3.	C. J. de Boer.	J. J. de Boer.
15. 4.	H. v. d. Sanden.	J. J. de Boer.
16. 5.	„	„
17. 6.	Th. v. d. Sanden.	J. J. de Boer.
18. 7.	„	„
Deinzevweg 5.	Th. v. d. Sanden.	J. J. de Boer.
14. 6.	„	„
15. 7.	„	„
16. 8.	„	„
Deinzevweg 13.	E. v. d. Sanden.	J. J. de Boer.
14. 14.	„	„
15. 15.	„	„
16. 16.	„	„
17. 17.	„	„
18. 18.	„	„
Deinzevweg 2.	A. v. d. Sanden.	J. J. de Boer.
14. 3.	„	„
15. 4.	„	„
16. 5.	„	„
17. 6.	„	„
18. 7.	„	„
Deinzevweg 24.	A. v. d. Sanden.	J. J. de Boer.
14. 25.	„	„
15. 26.	„	„
16. 27.	„	„
17. 28.	„	„
18. 29.	„	„
19. 30.	„	„
20. 31.	„	„
21. 32.	„	„
22. 33.	„	„
23. 34.	„	„
24. 35.	„	„
25. 36.	„	„
26. 37.	„	„
27. 38.	„	„
28. 39.	„	„
29. 40.	„	„
30. 41.	„	„
31. 42.	„	„
32. 43.	„	„
33. 44.	„	„
34. 45.	„	„
35. 46.	„	„
36. 47.	„	„
37. 48.	„	„
38. 49.	„	„
39. 50.	„	„
40. 51.	„	„
41. 52.	„	„
42. 53.	„	„
43. 54.	„	„
44. 55.	„	„
45. 56.	„	„
46. 57.	„	„
47. 58.	„	„
48. 59.	„	„
49. 60.	„	„
50. 61.	„	„
51. 62.	„	„
52. 63.	„	„
53. 64.	„	„
54. 65.	„	„
55. 66.	„	„
56. 67.	„	„
57. 68.	„	„
58. 69.	„	„
59. 70.	„	„
60. 71.	„	„
61. 72.	„	„
62. 73.	„	„
63. 74.	„	„
64. 75.	„	„
65. 76.	„	„
66. 77.	„	„
67. 78.	„	„
68. 79.	„	„
69. 80.	„	„
70. 81.	„	„
71. 82.	„	„
72. 83.	„	„
73. 84.	„	„
74. 85.	„	„
75. 86.	„	„
76. 87.	„	„
77. 88.	„	„
78. 89.	„	„
79. 90.	„	„
80. 91.	„	„
81. 92.	„	„
82. 93.	„	„
83. 94.	„	„
84. 95.	„	„
85. 96.	„	„
86. 97.	„	„
87. 98.	„	„
88. 99.	„	„
89. 100.	„	„

16

Figuur 8 De lijst van de 93 onbewoonbaar verklaarde woningen

Tot het eind van de negentiende eeuw was het met de hygiëne in Wassenaar ook slecht gesteld. In het boek "Wassenaar ...Toen" wordt het volgende hierover geschreven¹⁷De gemeenteraad breekt zich al in 1896 het hoofd over de vraag, of de hogere sterftcijfers in de omgeving van het dorpsplein misschien samenhangen met het ontbreken van een riolering.Terwijl de bestuurders de afvoer van faecaliën als een gewichtige zaak beschouwden, lag dit met de aanleg van een waterleidingsysteem minder eenvoudig. Pas in 1926 – na de bouw van de eerste woningen– komt het tot de feitelijke aanleg van een watertoren ten behoeve van de gehele gemeente. Nog weer twee jaar later wordt het eerste duinwater aan afnemers geleverd. Na invoering van de woningwet in 1901 was de gemeente Wassenaar wel relatief snel met de eerste bouwverordening; deze dateert van 19 juli 1904, welke gewijzigd werd bij raadsbesluit van 18 oktober 1904. Vele wijzigingen zouden daarna nog volgen.

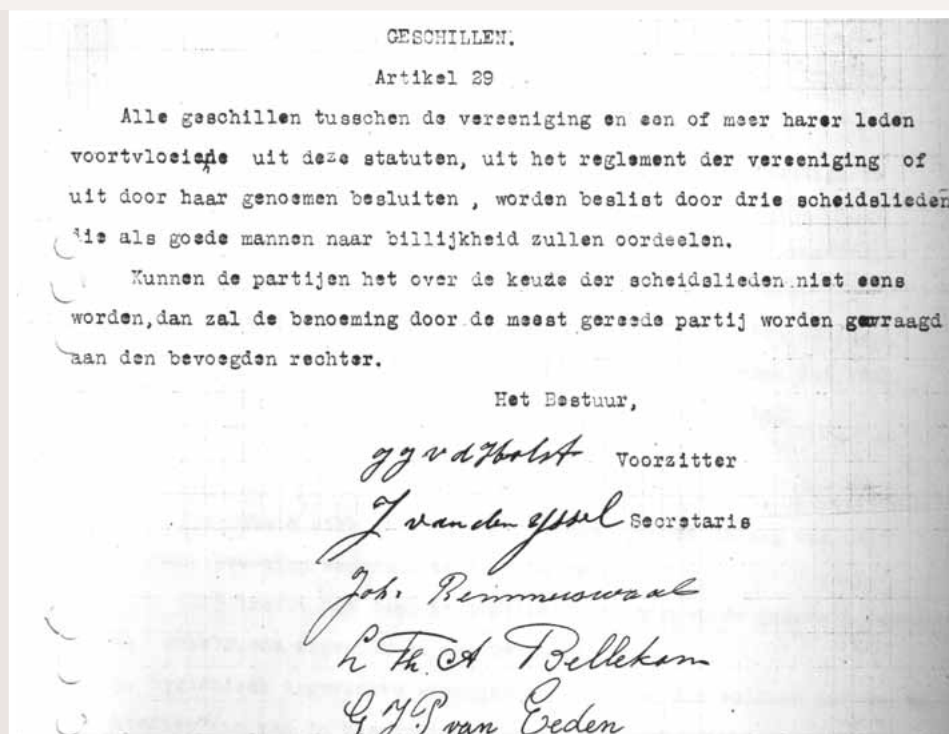

Figuur 10 De eerste bouwverordening van de gemeente Wassenaar

17 Pg. 43 e.v. drs. W.C. Olyslagers, Wassenaar op de drempel van de nieuwe tijd.

2.2. De oprichting van "St. Willibrordus"

Hoewel de hygiëne de aanzet heeft gegeven voor de oprichting van de eerste woningbouwverenigingen maakte de eerste wereldoorlog de behoefte aan sociale woningen echt groot (zie hoofdstuk 1) . Na de eerste Wereldoorlog kwam er, mede door de genomen crisismaatregelen van de regering een opleving in de woningbouw in Nederland. Vele woningbouwverenigingen werden opgericht. In Wassenaar besloten, op 6 mei 1919, vijf wijze mannen tot de oprichting van de Woningbouwvereniging "St. Willibrordus". Dit waren de heren J.J. van der Holst, J. van den IJssel, J. Remmerswaal; L.Th. A. Bellekom en G.J.P. van Eeden, zo blijkt uit de eerste getypte statuten.

Figuur 11 De eerste getypte statuten van Woningbouwvereniging St. Willibrordus

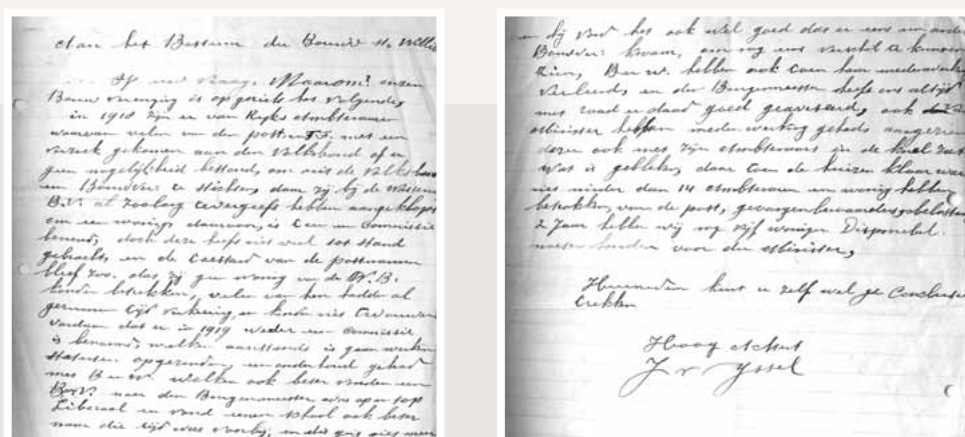
De heer Van Eeden werd al op 22 november 1920 opgevolgd door de heer M. Hendriks wat er voor gezorgd heeft dat zijn naam bij de gedrukte exemplaren van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement staat. Allen waren arbeiders, zoals landarbeider, metselaar, petroleumventer, opperman of grondwerker.

Bij Koninklijk Besluit nr. 6 d.d. 19 mei 1919 werd de R.K. Woningbouwvereniging "St. Willibrordus" een toegelaten instelling (een instelling zonder winstoogmerk) en als zodanig ingeschreven in het register van de Kamer van Koophandel 's-Gravenhage. De statuten en het huishoudelijk reglement zijn bij Koninklijk Besluit van 29 juli 1919, no.60 goedgekeurd.

2.3 Reden van oprichting.

In november 1912 was al eerder een bouwvereniging opgericht, de Wassenaarsche Bouwvereniging (nu Wassenaarsche Bouwstichting). Waarom dan toch nog een bouwvereniging erbij in Wassenaar?

In het archief van de woningbouwvereniging St. Willibrordus is de volgende (ongedateerde) notitie van de heer Van den IJssel over deze vraag "waarom" de woningbouwvereniging is opgericht het volgende gevonden.

Figuur 12 De notitie van de heer Van den IJssel

"Op uw vraag, Waarom? Onze Bouwvereniging is opgericht het volgende. In 1918 zijn er van Rijksambtenaren waarvan velen van den post en Telefoon met een verzoek gekomen aan de Volksbond of er geen mogelijkheid bestond, om uit de Volksbond een Bouwvereniging te stichten, daar zij bij de Wassenaar B.V. als zoolang tevergeefs hebben aangeklopt om een woning, daarvoor, is toen een commissie benoemd, doch deze heeft niet veel tot stand gebracht, en de toestand van de postmensen bleef zoo, dat zij geen woning van de W.B. konden betrekken, velen van hen hadden al geruime tijd verkering, en konden niet trouwen vandaar dat er in 1919 weder een commissie is benoemd, welke aanstonds is gaan werken. Statuten opgezonden, een onderhoud gehad met B en W welken ook beter vonden een Bouw V(ereniging) . Maar den Burgemeester¹⁸ was op en top Liberaal en vond eenen school ook beter maar die tijd was voorbij, en dit ging niet meer en hij vond het ook wel goed dat er eens een andere Bouwver. Kwam, om nog eens verschil te kunnen zien, B en W hebben ook toen haar medewerking verleend, en den Burgemeester heeft ons altijd met raad en daad goed geadviseerd, ook van Minister hebben medewerking gehad, aangezien dezen ook met zijn ambtenaars in de knel zat.

Wat is gebleken, daar toen de huizen klaar waren niet minder dan 14 ambtenaren¹⁹ een woning hebben betrokken. Van de post, gevangenenbewaarders, belasting. 2 Jaar hebben wij nog vijf woningen Disponibel moeten houden voor den Minister,

Hiermede kunt u zelf wel je conclusie trekken.

Hoogachtend J v d IJssel."

18 Jonkheer Bertram Philips Sigismund Albrecht Storm van 's-Gravesande. Van deze gesprekken zijn geen stukken gevonden in het gemeente archief.

19 Uit een opgave aan B&W blijkt dat er 8 brievenbestellers waren en 1 lijnwerker bij de Rijkstelefoon. De andere ambtenaren zijn niet als zodanig in de opgave opgenomen.

Het feit dat rijksambtenaren moeilijk aan een woning konden komen wordt bevestigd in een brief van Burgemeester en Wethouders aan de Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid. In deze brief van 2 december 1924 staat: "Al is bij de toekenning van het rijksvoorschot bedongen, dat eenige woningen ter beschikking moeten blijven voor Rijksbeambten...." In de betreffende akte²⁰ d.d. 2 juni 1921 verleden bij Notaris C. Munnich staat het volgende: "dat aan de Vereniging de verplichting worde opgelegd, om zolang de Minister van Financiën zulks wenschelijk acht, vijf woningen beschikbaar te stellen voor en te verhuren aan Rijksambtenaren, die wat hun stand betreft voor het bewonen van deze woningen in aanmerking komen" .

In de latere jaren speelt deze voorrangspositie niet meer. In de notulen van de bestuursvergadering van 31 oktober 1973 is het volgende genoteerd: *"Voorzitter heeft een onderhoud gehad met Wethouder van Dijk en de heer Van de Luijt over de toewijzing van woningen aan ambtenaren.Voorzitter heeft geen afspraken gemaakt maar toegezegd dit voorstel in het bestuur te bespreken. Zelf voelt hij niet veel voor medewerking aan dit voorstel. Het betreft ambtenaren die nog maar kort als woningzoekend zijn ingeschreven en op deze wijze ver voor hun beurt, aan een woning geholpen worden. Voorzitter was van mening dat deze ambtenaren precies eender behandeld moeten worden als alle andere woningzoekenden. Verder krijgt ook de particuliere ondernemer in Wassenaar geen voorrang bij huisvesten van, ook voor hem belangrijke personeelsleden, aldus de voorzitter. De vergadering kon zich met dit standpunt verenigen."*

Ook later is terug te vinden dat de voorrangspositie van ambtenaren een discussiepunt was . Begin 1975²¹ heeft staatssecretaris van Dam de gemeentebesturen medegedeeld, *"dat bij het verstrekken van rijkssteun voor de bouw van woningwetwoningen zal worden bepaald, dat thans 10% van deze woningen moet worden gereserveerd. De helft is in beginsel bestemd voor rijks- en spoorwegpersoneel, de andere 5% voor rijksgenoten"*

Naast genoemde redenen in de notitie van de heer Van den IJssel zal als argument voor oprichting van een tweede woningbouwvereniging een rol hebben gespeeld de oplopende huurprijzen. In een brief van de Nederlandsche R.K. Volksbond, afdeling Wassenaar²² (hierna te noemen R.K. Volksbond)²³ aan het bestuur der Gemeente Wassenaar wordt het volgende geschreven:

20 Verklaring door de woningbouwvereniging betreffende aanneming van een door de gemeente Wassenaar te verlenen voorschot.

21 Notulen van 25 maart 1975

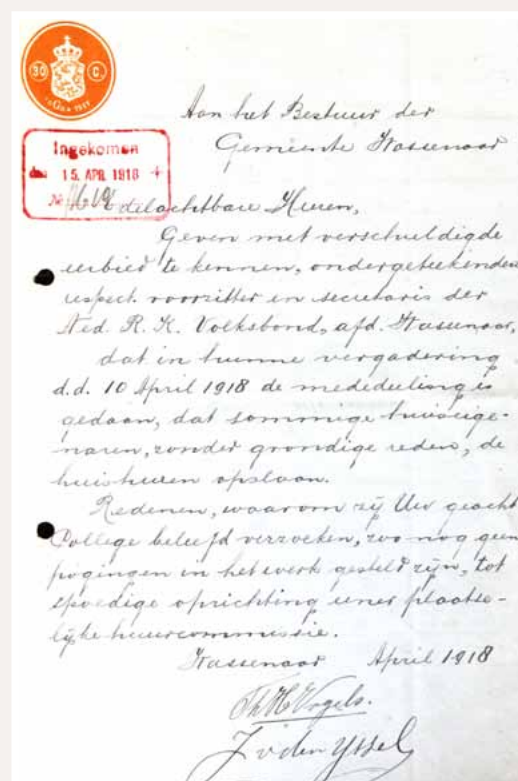
22 Ingekomen (ontvangen) bij de gemeente d.d. 15 april 1918

23 Opgericht op 9 september 1912, later K.A.B. afd. Wassenaar genoemd. (zie notulen van de vergadering van 5 september 1962) . De RK volksbond was de toenmalige katholieke vakbeweging.

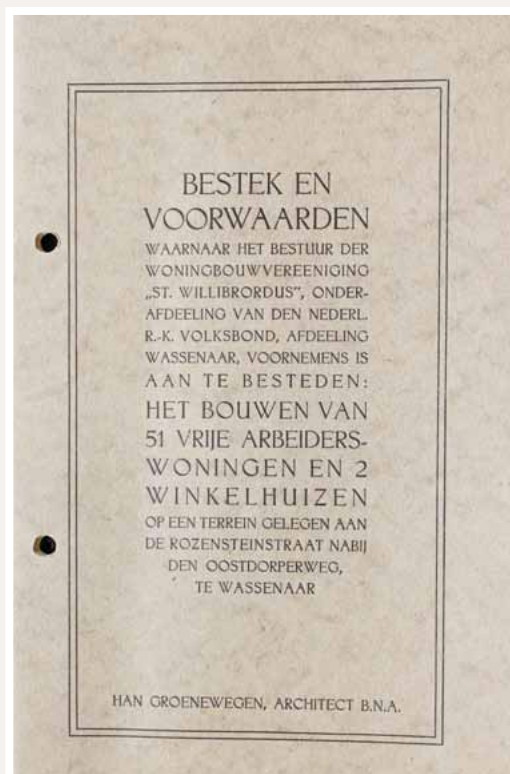
“Edelachtbare Heren, Geven met verschuldigde eerbied te kennen, ondergetekenden, respect. Voorzitter en secretaris der Ned. R.K. Volksbond, afd. Wassenaar, dat in hunne vergadering d.d. 10 april 1918 de mededeling is gedaan, dat sommige huiseigenaren, zonder grondige reden, de huishuren opslaan. Redenen, waarom zij Uw geacht College beleefd verzoeken, zoo nog geen pogingen in het werk gesteld zijn, tot spoedige oprichting eener plaatselijke huurcommissie.” Naast de stijgende huurprijzen zal ook het gebrek aan goede en grote gezinswoningen een rol hebben gespeeld. Juist voor de grotere gezinnen was het moeilijk een passende woning met een betaalbare huur te vinden. Bovengenoemde redenen geven het doel van de vereniging goed weer namelijk: *“hygienisch ingerichte woningen te stichten, die voldoen aan de behoeften van een in bescheiden financieele omstandigheden verkeerd gezin.”* Artikel 2, lid b van de statuten.

Het doel zoals omschreven in de statuten sluit goed aan bij wat men zou kunnen verwachten van de oprichters en eerste bestuursleden. Namen als J. v.d. Holst, J. v.d. IJssel, L. Bellekom, J. Remmerswaal en G.J.P. van Eeden (snel opgevolgd door J. Hendriks) kwamen ook voor in het vak en stands organisatorisch werk van de toenmalige R.K. Volksbond, later R.K. Werkliedenverbond, weer later Katholieke Arbeidersbeweging (K.A.B.) en het Nederlands Katholiek Vakverbond (N.K.V.).

De heer J. v d IJssel was bijvoorbeeld in die tijd tevens secretaris van de Nederlandsche Roomsche Katholieke (N.R.K) Volksbond , afdeling Wassenaar In het begin liepen deze werkzaamheden van de heer Van de IJssel door elkaar heen. De werkzaamheden van de N.R.K. Volksbond en de Woningbouwvereniging waren erg met elkaar verbonden. Zo is er namens de woningbouwvereniging een brief van de heer Van den IJssel aan Burgemeester en Wethouders der Gemeente Wassenaar geschreven op brief papier van de N.R.K. Volksbond. Deze nauwe verbondenheid blijkt ook uit een document dat gevonden is in de gevel van de eerste gebouwde woningen in het Oostdorp. Niet alleen de Zeer Eerwaarde heer Pastoor – C. Tholenaar – was aanwezig bij het leggen van de eerste steen maar ook de geestelijk adviseur der N.R.K. Volksbond kapelaan H.J.C. van der Burg. Op de omslag van het bestek van deze eerste woningen wordt duidelijk hoe dit zat:

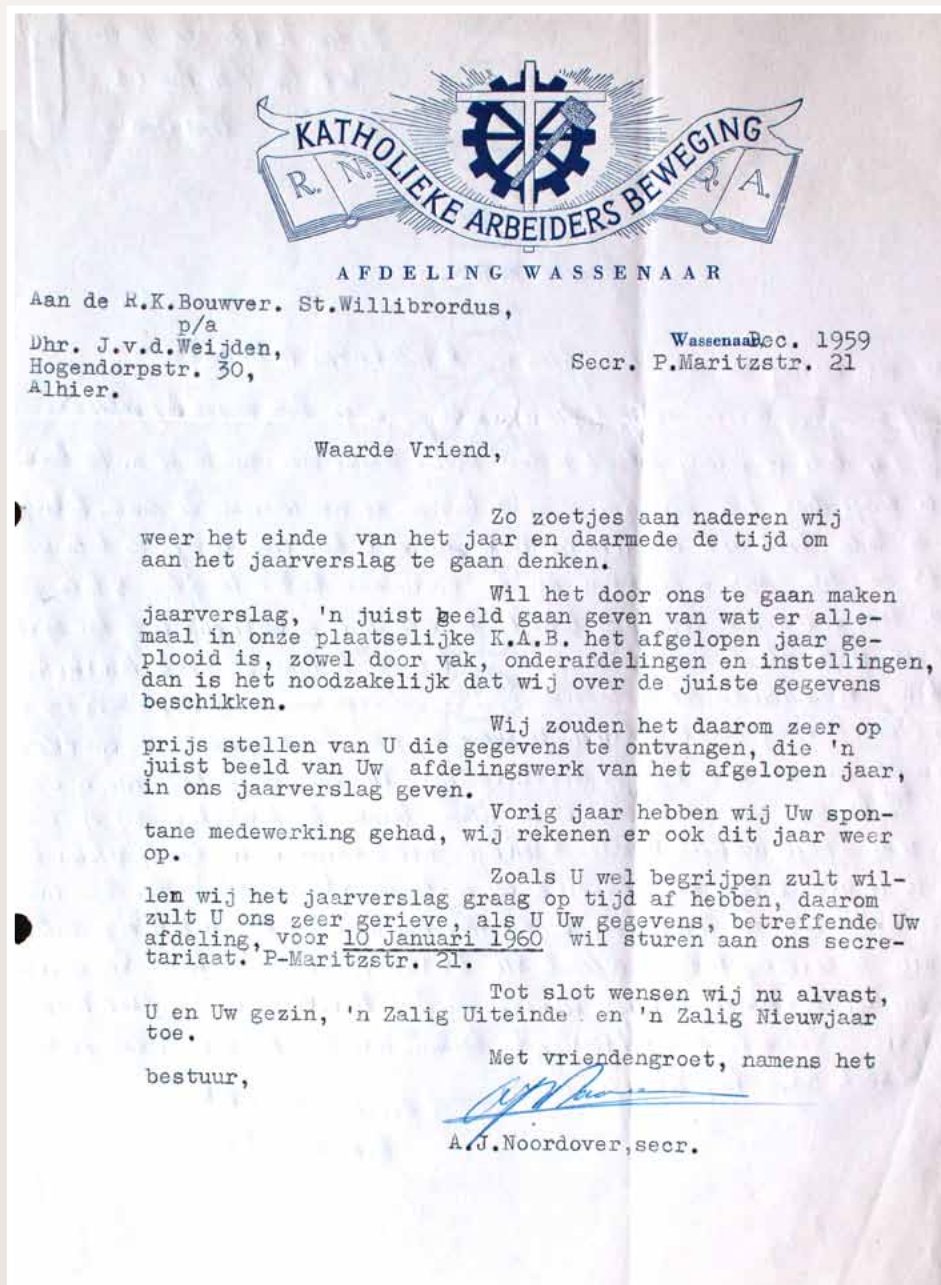

Figuur 13 Brief van de R.K. Volksbond

Figuur 14 Foto van het bestek van de eerste woningen

"Bestek en voorwaarden waarnaar het bestuur der woningbouwvereniging St. Willibrordus, onderafdeeling van den Nederl. R.K. Volksbond, afdeling Wassenaar, voornemens is aan te besteden". Kortom de Woningbouwvereniging was een onderafdeling van de N.R.K. Volksbond. Uit latere brieven blijkt dat de Woningbouwvereniging jaarlijks verslag diende uit te brengen aan de Katholieke Arbeiders Beweging (K.A.B.).

Figuur 15 Verzoek om het jaarverslag van St. Willibrordus van de K.A.B.

2.4 Nederlandsche Roomsche-Katholieke Volksbond

De Nederlandsche Roomsche-Katholieke Volksbond (NRKV) heeft aan de basis gestaan van de oprichting van de woningbouwvereniging. Om die reden is het wel zo interessant te weten wat de reden van oprichting en doelstelling van deze volksbond was.

In 1887 werden ter gelegenheid van het 10-jarig pontificaat van paus Leo XIII binnen de katholieke gemeenschap een aantal grootse feesten georganiseerd. Met veel pracht en praal werd de afhankelijkheid aan de paus gedemonstreerd. Voor arbeiders was deelname hieraan echter niet weggelegd. De uitsluiting van arbeiders viel bij een aantal personen, onder wie Willem Passtoors te Amsterdam in slechte aarde. Zij besloten daarom de NRKV op te richten om aan de emancipatie van arbeiders te werken. De Volksbond werd opgericht op 4 maart 1888. De Volksbond was in het westen van Nederland de aanleiding om R K vakverenigingen op te richten, zodat er ten tijde van het verschijnen van de pauselijke encycliciek *Rerum Novarum*²⁴ de hoofdstad Amsterdam al verschillende verenigingen waren, van timmerlieden, typografen, schilders en kleermakers.

In een oproep van het bestuur van de N R K V van oktober 1888, waarvan W.C.J. Passtoors president was²⁵ staat als doelstelling²⁶: *“...door eenige Katholieke ingezetenen van Amsterdam, een bond opgericht, die zich vooral ten doel stelt den zogenaamden Vierde Stand tegen de socialistische dwalingen onzer dagen te beveiligen.”* Iets verderop in deze brief staat: *“Wat wij willen is een Bond, waarin allen plaats kunnen vinden. Een Bond, die ofschoon meer rechtstreeks ten bate van den werkman en den kleineren burger opgericht, nochtans zijdelings evenzeer ten goede komt aan de hoogere klassen der samenleving. Een Bond, die den meer en den minder gegoede, die meester en knecht, patroon en werkman vereenigt en aan allen hun eigenaardige plaats toekent; door onderlinge bespreking en voorlichting vooroordelen en wanbegrippen doet verdwijnen, aan de morrende ontevredenheid, aan broodnijd en afgunst, door een degelijk begrip der dingen allen grond zoekt te ontnemen.....”*

In Wassenaar werd in 1912 de Afdeeling Wassenaar opgericht. Uit een brief van 16 augustus 1912²⁷ van Pastoor C. Tholenaar aan de bisschop van Haarlem, Monseigneur. A.J. Callier blijkt dat in verband met die oprichting kapelaan A. Spigt werd aanbevolen als geestelijk adviseur.

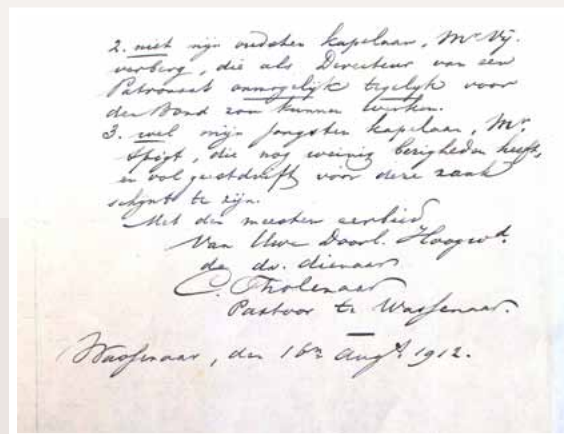
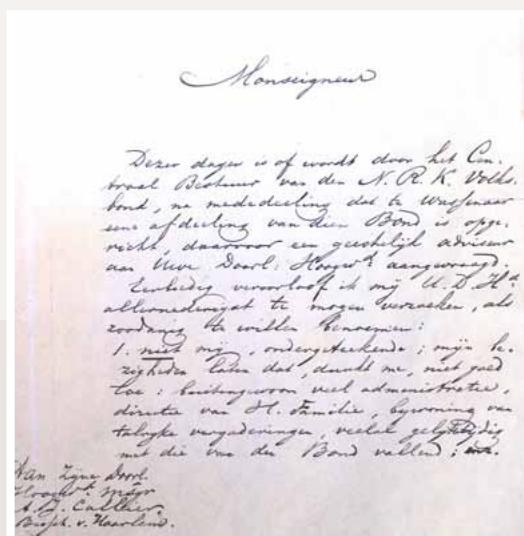
24 15 mei 1891

25 Info Noord-Hollands Archief; archief van het R.K. Bisdom Haarlem.

26 De oproep is onder goedkeuring en aanbeveling getekend door H. Poppen, deken van Amsterdam

27 Info Noord-Hollands Archief; archief van het R.K. Bisdom Haarlem

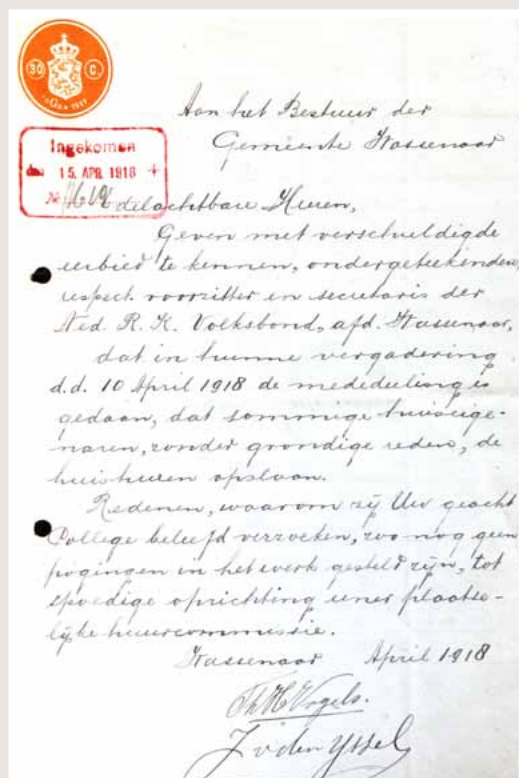
In deze brief staat o.a.:

Figuur 16 Brief van pastoor Tholenaar van 16 augustus 1912 aan de bisschop te Haarlem

“....mijn jongsten kapelaan, Mr. Spigt, die nog weinig bezigheden heeft, en vol geestdrift voor deze zaak schijnt te zijn”

In het eerste jaarverslag medio april 1921 opgesteld door de heren J. v.d. IJssel en J. v. d. Holst blijkt dat al in 1914 stappen waren gezet door de Volksbond om een bouwvereniging op te richten. De Nederlandsche R.-K. Volksbond afdeling Wassenaar kende de noden van haar leden zoals blijkt uit de brief van april 1918 aan het Bestuur van de Gemeente Wassenaar.

In deze brief wijst zij op het feit dat sommige huiseigenaren, zonder grondige reden, de huishuren opslaan (verhogen). Ook wist men ongetwijfeld dat het met de woningvoorziening voor de arbeiders, zoals reeds in dit boek omschreven niet best was. Later werd de N.R.K. Volksbond omgedoopt in Katholieke Arbeiders Beweging (KAB) en weer later in Nederlands Katholiek Vakverbond (NKV). Het NKV is overgegaan in het FNV.

Echter de algemene ledenvergadering van de Woningbouwvereniging St. Willibrordus besloot op 18 juni 1917 met grote meerderheid dat zij zich zou aansluiten bij het CNV en niet bij het FNV. Bij het CNV kon de eigen identiteit het meest gewaarborgd worden. Ook gaven de statuten wijziging toen de mogelijkheid voor (nog) meer inspraak van leden en bewoners.

Figuur 17 De brief (d.d. april 1918) van de R.K. Volksbond aan de gemeente Wassenaar

De Startperiode 1919 - 1950

3. De eerste 51 woningen en 2 winkels²⁸ plus kantoor²⁹ (complex 01)

3.1. De bouw

Na de oprichting van de woningbouwvereniging op 6 mei 1919³⁰ is men voortvarend te werk gegaan. In de vergadering van 6 november 1919, waarbij 64 personen van hun belangstelling blijken gaven, werd goedkeuring gegeven aan het bestuur tot aankoop van een stuk grond (10.000 vierkante meter) en het uitgeven van aandelen. In artikel 6 van het huishoudelijk reglement werd bepaald dat elk lid houder moest zijn van een aandeel ter grootte van 5 gulden. De eerste aandelen konden contant worden gekocht. Uit de notulen van de 2e leden vergadering blijkt dat de heer Gijsbertus Remmerswaal zondag 21 december 1919 na de Heilige Mis van half negen tot tien uur in het Patronaatsgebouw - de huidige Warenar - zitting heeft gehouden. Uit het aandelen register blijkt tevens dat toen 16 mensen een aandeel van 5 gulden kochten. Belangstelling was er wel maar de daadwerkelijke aankoop van grond ging erg moeizaam. Vele malen heeft men tevergeefs aangeklopt bij de Gemeente. Het bestuur gaf de moed niet op en op een verzoek de dato 22 juli 1920 aan den Raad der Gemeente Wassenaar werd uiteindelijk (toch) gunstig beschikt. Er werd een voorschot verleend van 461.000 gulden voor de totale kosten, zoals de stichtingskosten van de woningen en de kosten voor aankoop van de terreinen met inbegrip van riolering en bestrating³¹. Het jaarlijks tekort werd toen begroot op 11.972,-- gulden waarvan 2/3 door het Rijk werd gedragen en 1/3 door de gemeente Wassenaar.

Men kon een stuk grond kopen van de heer Hooimans. Aanvankelijk was deze grond te duur maar na bemiddeling van de geestelijk adviseur³², de weleerwaarde kapelaan A. Postma kon de bouwgrond worden aangekocht voor 3 gulden per centiare.³³ Ondanks dat de algemene leden vergadering dit nog een zeer hoge prijs vond heeft de vergadering de aankoop met bijna algemene stemming goedgekeurd.³⁴

28 Rozensteinstraat 50 en Kasstraat 13

29 In de officiële stukken wordt het kantoor niet genoemd

30 Waarvan helaas geen notulen zijn.

31 Zie De Wassenaarsche Courant van 21/8/1920.

32 Zie jaarverslag van 1921

33 Eén centiare is één vierkante meter

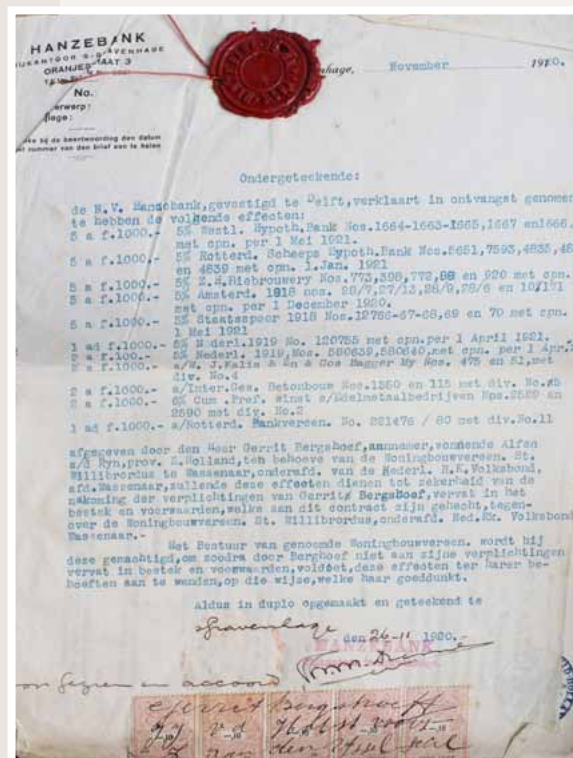
34 Men heeft toen niet besloten om het aantal te bouwen woningen per vierkante meter te verhogen, zoals dat nu veelal gebruikelijk is. In (zie bovenstaand hoofdstuk 1.1. "Algemeen") begin 20e eeuw was het namelijk de praktijk om woningen te bouwen met een tuin waarin groenten gekweekt konden worden ter bevordering van de levenskracht. (zie hoofdstuk 1.1.). Ook in de wijk Oostdorp is dit terug te vinden. De eerst gebouwde huizen hebben dan ook relatief grote tuinen

Figuur 18 Bouwtekening eerste woningen

Op donderdag 23 september 1920 maakte de woningbouwvereniging, bekend dat in café Beijersbergen de uitbesteding zal plaats vinden voor den bouw van 53 woningen. Het project werd aan de laagste inschrijver³⁵ gegund, aan H.G. Bergshoef uit Alphen aan den Rijn voor 360.000 gulden. Deze heeft hiervoor een financiële garantie af moeten geven.

Dit was ook de aanneemsite die voor de Wassenaarsche Bouwstichting in 1919 al 31 woningen en twee winkels met bovenwoning had gebouwd in Kerkehout³⁶. In het jaarverslag van St Willibrordus van 1921 staat over deze aanbesteding te lezen: ".....Deze was 26.000 gulden beneden de begroting, maar nog was het Bestuur niet door zijn moeilijkeheden heen, de gezondheidscommissie heeft ons lang opgehouden, een nieuwe exploitatie moest worden ingezonden. Doch de Inspecteur van de Volksgezondheid gaf toestemming om met de bouw te beginnen d.d. 15 november 1920. De bouw ging in het begin ook niet door de wind, veel materiaal is in de beginnen afgekeurd, waardoor het werk bijna stil lag. Ook hieraan kwam een eind, zodat in januari 1921 de bouw begon te riizen."

35 In de vergadering van 21 oktober 1920

36 Zie Sociaal ondernemen in een kapitalistisch bolwerk,
Robert van Iit en Gerard Bouwman: pg 26

Naast de aankoop grond moest de woningbouwvereniging zelf zorgen voor het aanleggen van riolering, water- en gasleidingen en bestrating. De riolering en bestrating (incl. grond) werd in samenwerking met de Wassenaarsche Bouwvereniging gedaan. In totaal kostte dit 11.500 gulden per vereniging, aldus een opgave van 2 maart 1920.

Overzicht van de kosten van 11.500 gulden

Berekening van kosten van bestrating, riolering en plantsoen voor het bouwplan St. Willibrordus : : : : :
volgens rekening van de Wassenaarsche Bouwvereniging

Grond	1882.50	100 a. f. 1 =	f. 1882.50
Riolering	265	101 a. f. 6.00	1590.00
Bestrating	1532.50	100 a. f. 6.00	9195.00
Ondergrond	1582.50	100 a. f. 6.00	9495.00
totaal			f. 23410.00
half aandeel in f. 23410.00 : 2 =			f. 11705.00
voor een	in aankoop plantsoen =		295.375
			f. 11500.00

Op onze exploitatierekening zouden wij dus moeten overbrengen een post groot f. 11500.00 (elf duizend vijf honderd gulden).

Wassenaar 2 Maart 1920

Figuur 20 Overzicht van de kosten van 11.500 gulden

Ook de waterleidinginstallatie van de Wassenaarsche Bouwvereniging werd uiteindelijk ten dienste gesteld van St. Willibrordus.³⁷ Overigens de samenwerking met de Wassenaarsche Bouwvereniging liep niet altijd evengoed. (zie hiervoor het aparte hoofdstuk III "Relatie Wassenaarsche Bouwstichting met de Woningbouwvereniging St. Willibrordus).

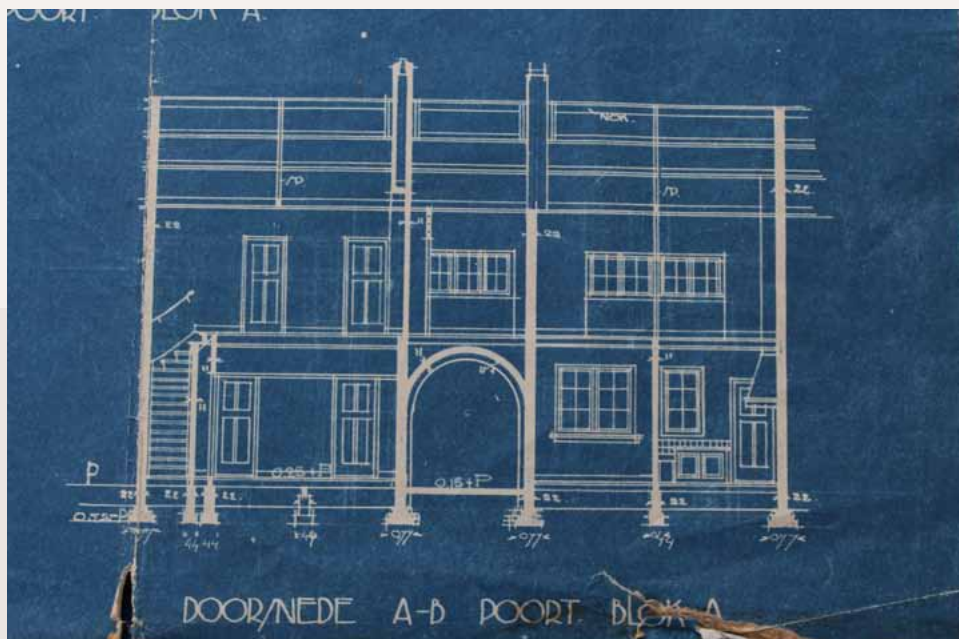
Uiteindelijk kon onder grote belangstelling op 4 mei 1921 door den Zeer Eerwaarde Heer C. Tholenaar, pastoor te Wassenaar in tegenwoordigheid van vele genodigden de eerste steen³⁸ worden gelegd in de gevel van het kantoor, gevestigd op de Rozensteinstraat nr.28.

Figuur 21 Eerste steenlegging door pastoor Tholenaar 4 mei 1921

37 Dit duurde vanaf 16 september 1921 tot de zomer van 1928. Daarna is men aangesloten op de gemeentelijke waterleiding.
38 Kosten 175,10 gulden

De tekening van het kantoor laat zien dat het een smal pand was.

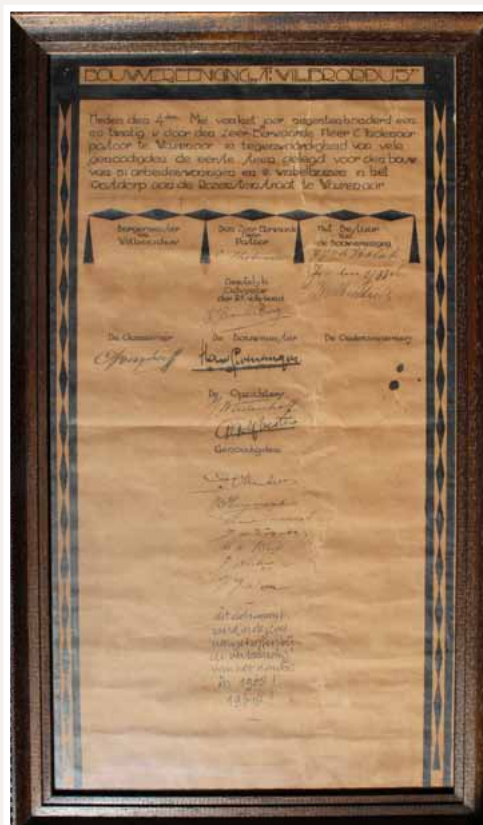

Figuur 22 Tekening van het kantoor Rozensteinstraat 28

Het was oorspronkelijk de bedoeling om er alleen een poortgebouw te bouwen en geen kantoor met bovenwoning³⁹.

Ter herinnering aan deze eerste steenlegging werd er een document in de gevel gemetseld. Dit document werd in 1968 bij een verbouwing van het kantoor tot woning aangetroffen.

Aanvankelijk zouden de eerste 19 woningen betrokken worden in juni 1921. Dit werd echter 26 september 1921. De laatste woningen konden op 30 januari 1922 worden betrokken, zo blijkt uit een opgave die naar de gemeente is gestuurd. De uiteindelijke afrekening met de aannemer heeft pas eind juli 1923 plaatsgevonden. Hier lagen verschillende redenen aan ten grondslag zowel bureaucratische als technische redenen. Een bureaucratisch voorbeeld is dat in een brief om uitbetaling aan het ministerie een verkeerde naam was gebruikt (bouwvoorschot in plaats van grondvoorschot). Een technisch voorbeeld was dat 8 schoorstenen moesten worden opgehaakt omdat die vol puin lagen.⁴⁰ In hetzelfde jaarverslag van 1921 kreeg de architect Han Groenewegen⁴¹ een woord van dank.

Figuur 23 Het gevonden document is ingelijst

39 Zie brief aan B&W van 15 november 1923.

40 Zie brief aan de aannemer Bergshoef d.d. 26 december 1922.

41 Johannes Martinus Groenewegen, geboren op 27 oktober 1888 in Den Haag

Hij stond de woningbouwvereniging altijd bij met raad en advies. Hij was niet ongenegen⁴² er zelf op uit te trekken om de zaak te bespoedigen. Te allen tijde heeft hij gewerkt om zo goedkoop mogelijk goede woningen te bouwen. Wie was Han Groenewegen, de eerste architect :

Naast zijn rol binnen de Bouwvereniging St Willibrordus is het niet bekend of deze architect andere woningen in Wassenaar heeft gebouwd. In het boekje *Moderne bouwkunst in Wassenaar 1900 -1965* komt zijn naam niet voor. Wel is bekend dat hij na zijn opleiding aan de Academie voor Beeldende Kunst in Den Haag is gaan werken als tekenaar/opzichter bij het Haagse architectenbureau Hoek en Wouters onder leiding van chef de bureau Co Brandes. In 1913 ging hij zelf als chef de bureau aan de slag bij Technisch Bureau R. Rutgers te Den Haag. In 1920 begon Han Groenewegen zijn eigen architecten bureau aan de Perponcherstraat in Den Haag. Toen hij zijn architectenbureau net had opgezet kwamen de opdrachten gemakkelijk binnen.

Hij bouwde naast woningbouwprojecten ook een kerk te Schiedam. De Rooms Katholieke Kerk van het Heilig Hart van Jezus. Door de woningnood na de eerste wereldoorlog was het begin niet moeilijk. In die tijd werd hij benoemd tot lid van de Haagse Schoonheidscommissie, waar hij werd verkozen omdat hij vernieuwing nastreefde. Eind jaren twintig werd het echter moeilijker om opdrachten te verkrijgen, vandaar zijn besluit in 1927 om naar Medan in Nederlands-Indië te gaan. Hier woonde een zwager van hem, die hem schreef over de bouw van een ziekenhuis in Medan. Han Groenewegen overleed op 4 april 1980 in het door hem ontworpen ziekenhuis Sumber Waras, te Jakarta.

Uit het notulenboek over de bouw periode in 1921 valt te lezen dat de discussies over de te bouwen woningen over zeer gedetailleerde zaken gingen. Zo staat in de notulen van de ledenvergadering van 23 maart 1921 : *“ Aan de orde komt de Electric Installatie, een opgaf van den heer Huibers heeft uitgemaakt een punt van bespreking waar of de schakelaar zal worden geplaatst, aan den lamp of aan den deur. Aan de lamp was den kosten per huis 47 gulden aan den deur 92 gulden. Het bestuur was van mening aan den deur. Was wel het doelmatigst en wilde horen de mening van de vergadering.”* Besloten werd om aan den deur te maken.

Een ander voorbeeld uit de notulen van de bestuursvergadering van 27 juli 1921: *“Enkelen leden wilden muntgas en geen metergas”De architect de heer Groenewegen zou dit met de directeur van de gasfabriek opnemen.*

42 Zie jaarverslag van 1921

3.2 De huurders

Volgens artikel 28 van het Huishoudelijk Reglement diende elke huurder lid te zijn van de vereniging. "De huurverbintenis eindigt van rechtswege met het opheffen van het lidmaatschap der vereniging....." Daarnaast luidde artikel 6 van het Huishoudelijk Reglement "Elk lid moet houder zijn van een aandeel groot 5 gulden." Met andere woorden iedere huurder was verplicht een aandeel te kopen van 5 gulden. Uit het aandelenregister blijkt dat hier niet altijd direct gevolg aan werd gegeven. Sommigen waren al huurder en werden pas jaren later aandeelhouder. Huurders dienden in de gemeente Wassenaar en omstreken te wonen, volgens artikel 8 van de statuten, dat luidt: "Leden der vereeniging zijn: b. zij, die in een vergadering van het bestuur.....tot leden zijn benoemd met tenminste $\frac{3}{4}$ der uitgebrachte stemmen, in de gemeente Wassenaar en omstreken wonen en deze benoeming hebben aangenomen." Binnen de vereniging werd er lange tijd niet stringent op gelet of bewoners lid waren van de vereniging.

In de notulen van 1 juli 1980 kwam hier pas echt aandacht voor. In deze notulen staat: "Het bestuur is van mening dat de bewoners allen lid van onze vereniging zouden moeten zijn. Degenen die niet betalen, zullen gevraagd worden, contributie te gaan betalen en dus lid te worden."

Bij toewijzing van een woning speelde het geloof geen rol, ondanks het Rooms-Katholieke karakter van de vereniging wel het feit dat men ambtenaar was. Zie hiervoor hoofdstuk 2.3 hetgeen de heer Van den IJssel geschreven heeft met betrekking tot "waarom opgericht".

Woninghuurvereniging. H. Wilhelmsdijk

Namen der huurders	Beroep	Inkomste per week	Aantal kinderen	Inkomste der kinderen tot 12 jaar	De totale inkomste
A. Langewijk 11	12 werkm.	24	3	30	7.-
J. Buisson 12	12 werkm.	25.50	2		7.-
C. J. Buisson 14	12 werkm.	23	4		5.50
L. J. Buisson 16	12 werkm.	23	3	0	5.50
J. Kijlstra 18	12 werkm.	35	1		6.-
J. A. Kijlstra 20	12 werkm.	30			5.75
W. C. Kijlstra 22	12 werkm.		4	35	5.25
W. C. Kijlstra 24	12 werkm.	20	2	3.50	5.25
J. J. Kijlstra 26	12 werkm.	20	7	25.50	6.25
J. J. Kijlstra 28	12 werkm.	25			5.-
A. Kijlstra 30	12 werkm.	25	3	35	6.25
J. J. Kijlstra 32	12 werkm.	28	2		5.25
C. Buisson 34	12 werkm.	35	2		5.25
C. Buisson 36	12 werkm.	36	2		5.75
W. C. Kijlstra 38	12 werkm.	24	1		5.75
A. J. Buisson 40	12 werkm.	24	3		5.25
C. Buisson 42	12 werkm.	24	0		5.25
C. Buisson 44	12 werkm.	28	5		5.75
C. Buisson 46	12 werkm.	24	4	7	5.25
C. Buisson 48	12 werkm.	30	11		6.25
H. J. Buisson 50	12 werkm.	30	9	0	15.-
J. Buisson 52	12 werkm.	20			5.75
D. J. Buisson 54	12 werkm.	22	0	15	6.25
A. J. Buisson 56	12 werkm.	24	1		6.25
J. Kijlstra 58	12 werkm.	35	2		7.25
H. Buisson 60	12 werkm.	24	3	4	6.-
J. Verhart 62	12 werkm.	30	4		5.-
D. Verhart 64	12 werkm.	30			6.25
J. A. Kijlstra 66	12 werkm.	27.50	1		5.75

H. Wilhelmsdijk

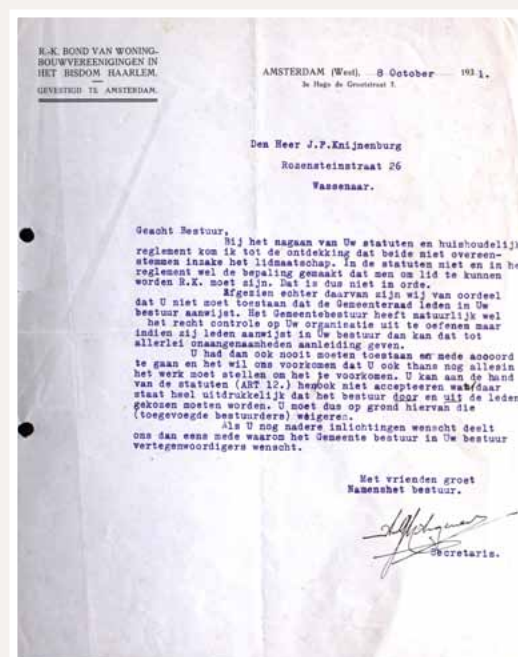
Namen der huurders	Beroep	Inkomste per week	Aantal kinderen	Inkomste der kinderen tot 12 jaar	De totale inkomste
J. Kijlstra 1	12 werkm.	30.-	4	15	6.25
C. J. Buisson 2	12 werkm.	30.-	5		5.25
J. Kijlstra 3	12 werkm.	17.-	1		5.25
A. Kijlstra 4	12 werkm.	25.-	8		5.25
Naast de huurders					
J. Kijlstra 5	12 werkm.	30			5.75
W. C. Kijlstra 6	12 werkm.	35	1		7.25
H. Buisson 7	12 werkm.	15	10	18	6.25
C. J. Buisson 8	12 werkm.	42	1		7.25
J. Kijlstra 9	12 werkm.	18	2		6.25
C. J. Buisson 10	12 werkm.	32	2		8.25
C. J. Buisson 11	12 werkm.	25	1		6.25
J. Kijlstra 12	12 werkm.	24	0	30	7.25
C. J. Buisson 13	12 werkm.	35			7.25
D. Kijlstra 14	12 werkm.	40	1		7.25
J. C. J. Buisson 15	12 werkm.	35	5		6.25
J. Kijlstra 16	12 werkm.	35	1		15.25
J. Kijlstra 17	12 werkm.	30	4		5.75
Brachweg					
J. Kijlstra 18	12 werkm.	32	2		6.25
A. Buisson 19	12 werkm.	20	5	32	6.25
D. J. Buisson 20	12 werkm.	30	2		5.75
J. Kijlstra 21	12 werkm.	30	3		5.75
J. Kijlstra 22	12 werkm.	25	6	5	6.25
J. Kijlstra 23	12 werkm.	25	6		5.25
J. Kijlstra 24	12 werkm.	25	7	22	6.50
D. Buisson 25	12 werkm.	40			6.25

Figuur 24 lijst van de 53 huurders

Op basis van bovenstaande opgaaf aan Burgemeester en Wethouders van personen, die zijn aangewezen als huurders van de met Rijksvoorschot gebouwde arbeiderswoningen te Wassenaar blijkt dat van de 53 huurders⁴³ er 10 ambtenaren (7 brievenbestellers⁴⁴, één lijnwerker bij de Rijkstelefoon, één gasstoker en één duinopzichter) waren. Echter ook blijkt dat van de 53 huurders 41 Rooms Katholiek waren, tien Nederlands Hervormd, één Gereformeerd. Een huurder gaf aan, aldus het bevolkingsregister, geen geloof te hebben. In Wassenaar werd echter lang gedacht dat Woningbouwvereniging St. Willibrordus alleen voor Rooms-Katholieke (R.K.) woningzoekenden was. In de notulen van 13 januari 1964 staat hierover het volgende geschreven: *“Met Dr. Veraart heeft voorz. en secr. nog gesproken over de praatjes die gaan, als zouden wij in de toekomst alleen R.K. woningzoekende willen helpen. Voorz. en in een apart onderhoud ook de secr. , hebben de wethouder duidelijk gemaakt dat ook in de toekomst ons doel is het helpen van de woningnood en dat daarbij zeker niet gelet zal worden van welk geloof degene is die om hulp vraagt.”*

Overigens in De Wassenaarsche Courant van 1/5/1920 staat in het verslag van de Gemeenteraadsvergadering het volgende: *“De heer Hoboken vraagt of alleen katholieken in de woningen van St. Willibrordus worden ondergebracht. De voorzitter zegt, dat daarvan uit de Statuten niets blijkt en dat, indien daarvan iets zou zijn opgenomen, zij ook niet bij koninklijk besluit goedgekeurd zouden zijn. De heer Vogels licht dit nog nader toe en zegt dat anders denkenden niet zijn uitgesloten.”*

In de ledenvergadering was het wel van belang om R.K. te zijn. In de notulen van de jaarvergadering over 1922 d.d. 3 mei 1923 staat dat alleen Rooms Katholieken stemgerechtigd waren. *“...de heren (huurders) Boot en Bosboom (respectievelijk Nederlands Hervormd en geen geloof) wilden ook dat alle aandeelhouders ook stemgerechtigd en mede zeggingschap in de vereniging hadden, dit was volgens hun mening niet meer dan billijk. Doch de statuten en reglement geven aan dat men geen lid kan zijn zonder lid te wezen van de R.K. volksbond. De heren werd dan ook duidelijk gemaakt dat het een katholieke vereniging is en dit moet blijven.”* Deze stelling dat een en ander in de statuten stond klopte echter niet. Zowel in het gedrukte exemplaar als in het getypte exemplaar van de statuten staat geen artikel, dat men lid diende te zijn van de R.K. volksbond. Dit staat wel in het huishoudelijk reglement vermeld. In artikel 5 van het Huishoudelijk reglement staat: *“De aanvrager moet lid zijn van den Ned. R.K. Volksbond”*. Deze regel werd door de overkoepelende organisatie van de R.K. Volksbond niet gewaardeerd. In een brief van 8 oktober 1931 van de R.K. Bond van Woningbouwverenigingen in het Bisdom Haarlem stond hierover het volgende:

Figuur 25 Brief van het bisdom Haarlem

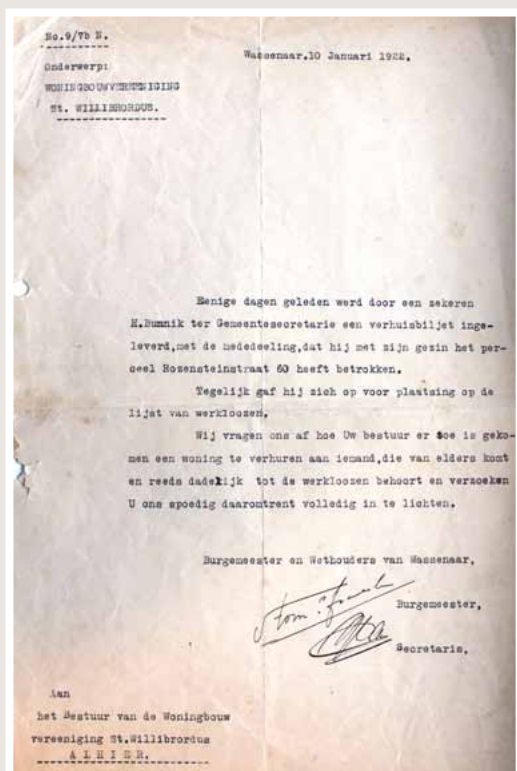
- 43 Verklaring van één huurder meer dan het aantal woningen komt doordat de bovenzaal van het kantoorpand Rozensteijnstraat 28 ook werd verhuurd. Namelijk aan mevrouw Derksen Hoff, een verpleegster, zonder kinderen, aldus het bevolkingsregister. Zie ook de notulen van april 1928 toen werd het verhuurd aan juffrouw Van Zochem. In de jaren vijftig begin zestig heeft het kantoor nog als opslagruimte gediend.
- 44 Brievenbesteller cq postbode waren voor de privatisering ambtenaar

“Bij het nagaan van Uw statuten en huishoudelijk reglement kom ik tot de ontdekking dat beide niet overeenstemmen inzake het lidmaatschap. In de statuten niet en in reglement wel de bepaling gemaakt dat men om lid te kunnen worden R.K. moet zijn. Dat is dus niet in orde....” Het bestuur heeft dit voor kennisgeving aangenomen.

In later opgemaakte statuten blijkt zelfs, dat de opmerking over het R.K. zijn was verlaten. In artikel 2 van de statuten van 19 mei 1949 staat: *“De vereniging heeft uitsluitend ten doel op grond van de christelijke beginselen in het belang van de volkshuisvesting in de gemeente Wassenaar werkzaam te zijn.....”*

Het geloof speelde geen rol in toewijzing maar daarentegen huurders mochten niet werkeloos zijn. Uit een brief d.d 10 januari 1922 van Burgemeester en Wethouders aan de Woningbouwvereniging St. Willibrordus staat hierover het volgende:

“Wij vragen ons af hoe Uw bestuur er toe is gekomen een woning te verhuren aan iemand, die van elders komt en reeds dadelijk tot de werklozen behoort en verzoeken U ons spoedig daaromtrent volledig in te lichten.”

Figuur 26 Brief van B&W aan St. Willibrordus

Het toekennen van een woning werd altijd in een bestuursvergadering besloten, al was dit het enige agenda punt. Ook werden de woningen jaarlijks geïnspecteerd om te beoordelen of deze goed onderhouden werden (het zuiver bevinden van de inspectie).

Bij toewijzing was het lange tijd een voorwaarde om gehuwd te zijn. Hoewel dit niet letterlijk in de statuten stond, kan dit uit artikel 9 van het huishoudelijk reglement opgemaakt worden. *“Wanneer een lid komt te overlijden, kan het lidmaatschap overgaan op de weduwe....”*

Pas in 1975 heeft staatssecretaris M.P. van Dam een nota, met als onderwerp Huisvesting alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens aan de Tweede kamer aangeboden met daarin de opmerking dat mensen die duurzaam met elkaar samenwonen zonder getrouwd te zijn, in het volkshuisvestingsbeleid zoveel mogelijk dezelfde plaats moeten hebben als gehuwden. Immers de staat is geen zedenmeester.

Ook werd in deze nota aandacht besteed aan alleen-

staanden.⁴⁵

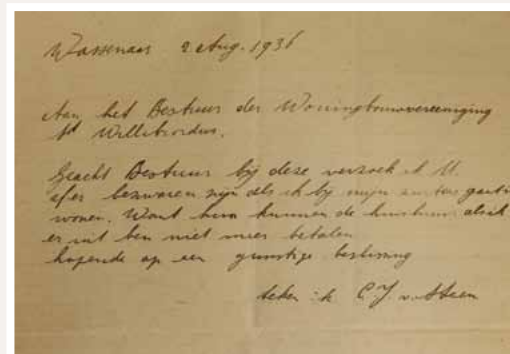
Tot 1 januari 1967 werden de huren wekelijks opgehaald. Vanaf 1967 werden de huurders geacht hun maandhuren te voldoen per giro of ten kantore van de Bouwvereniging.

⁴⁵ Notulen van 26 augustus 1975.

4. De periode na de bouw van de eerste woningen

4.1 De huurverlaging in de crisisjaren.

De jaren dertig stond in het teken van huurverlaging. Door de beurscrash was de werkeloosheid hoog en waren de lonen laag. De aanvangshuren werden individueel bepaald door de Minister van Financiën via een schrijven aan B&W. De winkelhuizen betaalden aan huur 15 gulden per week, de overigen betaalden 7 tot 10 gulden per week, de overigen betaalden gemiddeld 5,70 gulden per week.⁴⁶ De periode na de eerste bouw tot de tweede wereldoorlog wordt gekenmerkt door een teruggang in koopkracht van de huurders door een dalend loonpeil.⁴⁷ In de notulen van de bestuursvergadering van 17 april 1923 staat hierover *“aan de orde komt voor de zooveelste maal verlaging van huur voor 4 woningen, dit maal echter is besloten van die vier woningen 50 cent per week af te doen, en wat later nog eens 50 cent. De schoorstenen zullen de volgende week voor rekening van de vereeniging worden geveegd.”* Ook werd de mogelijkheid geboden om kamers te verhuren aan ‘kostgangers’ om zo de huur op te kunnen brengen.

Figuur 27 Bijgaand voorbeeld van een dergelijk verzoek voor onder verhuur

Dat er op de centen gelet moest worden in die tijd was duidelijk. In de notulen van de jaarvergadering van vrijdag 13 april 1928 is te lezen: *“....hierbij kwam ook de huurschuld ter sprake. Vanuit de verg. was men de meening toegedaan dat hier flink moet worden aangepakt en desnoods met gebruik van een deurwaarder.”* Uit latere notulen blijkt dat er hard werd opgetreden als de huur achterstand te hoog was. Opzegging van de huur was in deze periode dan ook geen uitzondering.⁴⁸ Eind jaren twintig werden de ontstane huurschulden door de voorzitter J.J. van der Holst zelf aangepakt. Dit resulteerde erin dat de huurschuld daalde naar 120 gulden op 7 april 1930 en 85 gulden op 27 mei 1930. Later liep de huurschuld weer op tot 465 gulden op 1 januari 1934⁴⁹. In die tijd achtte men dat niet onredelijk. Er werd in die tijd dan ook serieus aan huurverlaging gedacht, zoals blijkt uit het feit dat in juni 1933 door de gemeente raad een commissie werd benoemd die tot taak had te bestuderen, of een verlaging van de huurprijzen van de arbeiderswoningen van de bouwverenigingen in de gemeente Wassenaar noodzakelijk was en, welke maatregelen aanbeveling verdienden om deze verlaging mogelijk te maken.⁵⁰ Dat – zo gaat de tekst in de bijlage (rapport aan de Raad) verder – , althans voor een groot gedeelte der arbeidende bevolking, een huur verlaging noodzakelijk is, was voor de commissie bij den aanvang harer beraadslagingen reeds geen vraag meer. Ook blijkt uit dit rapport dat Woningbouwvereniging St. Willibrordus uitsluitend betrekkelijk groote woningen bezat. Echter zo groot waren die woningen niet.

46 Zie brief van 19 oktober 1921 van B&W aan St. Willibrordus.

47 Notulen van de jaar vergadering over 1931 van 6 september 1932

48 Notulen van de jaar vergadering over 1931 en 1932 van 6 september 1932 en 17 mei 1933

49 Notulen bestuursvergadering van 29 januari 1934.

50 Afd. 1 Bijlage no 42 tot de handelingen van den Raad der gemeente Wassenaar, 1935.

In het zelfde rapport staat dat de beste arbeiderswoningen bestaan uit 3 kleine slaapvertrekken, waarvan één voor de ouders, één voor de zonen en één voor de dochters. *“In elk vertrek kunnen niet meer dan twee volwassen mensen slapen; in vele gevallen zelfs niet meer dan één. Kleine kinderen kunnen in iets grooter aantal geborgen⁵¹ worden, doch voor de zeer groote gezinnen is de indeeling der slaappleatsen een onoplosbaar vraagstuk”.*

Op verzoek van de commissie werd door de gemeente-architect een schetsplan ontworpen voor arbeiderswoningen, bevattende op de begane grond een grote huiskamer, een keukentje en een slaapkamer, voor man en vrouw, waarin ook nog ruimte is voor een kinderledikantje, terwijl de bovenverdieping bestaat uit twee grote slaapvertrekken, elk ruimte biedende voor vijf één persoons bedden.

Bij een grondprijs van 7 gulden per vierkante meter, een totale grondoppervlakte van plm. 160 vierkante meter per huis, een rente voet van 4% en een 75-jarige looptijd van het te verlenen grond en bouwvoorschot, zouden deze woningen verhuurd kunnen worden voor 5 gulden per week, met in begrip van de levering van drinkwater.

De commissie beschouwt den bouw van zulke woningen als een voorziening in nijpende behoefte. Zij neemt daarom de vrijheid U (de gemeente raad) voor te stellen met de bouwverenigingen (zowel St Willibrordus als de Wassenaarsche) onderhandelingen aan te knopen betreffende den bouw van voorlopig een tiental huizen van deze indeling.⁵², aldus het advies dat de commissie aan de gemeente raad in april 1935 heeft uitgebracht.

Tijdens dit werk van de commissie werd op 7 november 1934 op verzoek van de leden een buitengewone ledenvergadering gehouden in het Patronaatsgebouw⁵³. Men vond de huren van 6,25 gulden per week wel erg hoog. Na een roerige vergadering werd uiteindelijk besloten de leegkomende woningen te verhuren voor 6,25 per week doch bij een langdurig leegstaan te verhuren voor 5,75 gulden per week. Het probleem was namelijk dat tegen de prijs van 6,25 gulden de woningen moeilijk verhuurd konden worden en dat voor sommige huurders de huur reeds verlaagd was naar 5,75 gulden per week. Sommige huurders hadden dus een hogere huur voor dezelfde woning dan anderen en dat zette kwaad bloed, wat uit de notulen van deze vergadering duidelijk te lezen valt. In een vergadering van 6 februari 1935 heeft het bestuur naar aanleiding van deze vergadering besloten om aan de gemeente een voorstel te doen om alle huizen boven de huurprijs van 5 gulden terug te brengen op een huurprijs van 5 gulden plus 25 cent watergeld⁵⁴.

Op 1 januari 1936 trad de huurverlaging in werking.⁵⁵ Deze werd 4,90 gulden per week met inbegrip van water.⁵⁶ Zelfs de huur die in 1935 teveel was betaald, werd terugbetaald in de vorm van vrij wonen. Overigens waren er ook bewoners die door huurschuld in het geheel geen vrij wonen gegeven kon worden, daar de som der huurschuld nog niet eens toereikend was om alles te voldoen, aldus het jaarverslag over 1936.

51 Een term die nu niet meer gebruikt zal worden.

52 Pg 83 van de bijlage bij het rapport

53 De Warenar nu

54 Gemiddeld werd er uitgegaan van een verbruik van 70 m3 per jaar per woning.

55 Notulen van Jaarvergadering gehouden op 29 oktober 1935

56 Jaarverslag over 1935, d.d. september 1936.

N.B.

In het weekblad voor Roomsch Wassenaar van 14/2/1936 wordt de heer Leijenhorst bedankt voor wat hij heeft gedaan voor de huurverlaging: *“Hij is de drijfveer geweest van het bestuur van den R.K. Volksbond om deze actie te voeren.”* Wel heeft de gemeente gedurende tenminste 10 jaar het nadelig saldo op de exploitatie van de grond vergoed, aldus hetzelfde weekblad maar dan van 6/11/1936.

4.2 Aankoop grond Oostdorp (complex 06)

In de crisis periode – zie hoofdstuk 4.1 – waren er ondanks alles wel plannen om meer woningen te bouwen, zo blijkt ook uit de jaarvergadering van 14 april 1926. Hierover was nauw contact met het Bisdom Haarlem, ondanks bovengenoemde “reprimande”. Niet alleen met betrekking tot de bouw maar ook als er juridische verschillen waren werd de jurist (rechtskundige adviseur voor de woningbouwverenigingen) van het Bisdom Haarlem geraadpleegd⁵⁷. Ook vroeg men advies omtrent het bouwen voor grote gezinnen. Op deze vraag kon de R.K. Bond van woningbouwverenigingen in het Bisdom Haarlem niet adequaat een antwoord geven. Het antwoord luidde als volgt *“Het is en blijft heel moeilijk om alleen en speciaal voor groote gezinnen te bouwen. De financieele positie van het groote gezin laat een hogere huur niet toe, terwijl grootere woningen meer huur moeten opbrengen. Wel is het mogelijk om b.v. in een complex woningen eenige woningen speciaal voor groote gezinnen op te nemen. De maximum bouwkosten is heden per woning 2.400 gulden,”* aldus een brief van 18 april 1929 aan de woningbouwvereniging. Ook de geestelijk adviseur van de R.K. Volksbond onderhield contact met de woningbouwvereniging. Bij de voorzitter had hij bijvoorbeeld geklaagd dat er zo weinig gebouwd werd voor arbeiders.⁵⁸ Plannen waren er wel, maar uit de notulen van de jaarvergadering van 4 september 1930 blijkt duidelijk dat deze plannen alleen in het Oostdorp gerealiseerd konden worden. In de notulen van deze vergadering staat het volgende: *“.....Het bestuur was steeds van oordeel dat het gewenscht was te bouwen in de nabijheid van het oude dorp. Onderhandelingen waren gevoerd met van der Kroft⁵⁹ maar hiervoor konden wij geen toestemming van het Gemeente bestuur krijgen daar deze grond niet bestemd is voor arbeiderswoningen.”*⁶⁰ Dit was ook te lezen in het Weekblad voor Roomsch Wassenaar van 17/5/1930. Hierin staat *De heer Prins heeft vernomen, dat de bouwvereniging aanvankelijk van plan was te bouwen op een perceel grond tusschen de van Zuylen van Nijveltstraat en den Achterweg, dat zij voor betrekkelijk lage prijs kon kopen. Van gemeentewege is echter gezegd dat dit terrein niet voor arbeiderswoningen was bestemd.”*

In 1929⁶¹ werden de eerste pogingen ondernomen om grond te kopen in het Oostdorp van onder anderen Wed. C.J. Rooijackers en J.E. Hooymans. Maar ook van O.J.E. Baron van Wassenaar van Catwijck werd gepoogd grond te kopen. De heren J.J. van der Holst en J.F. Knijnenburg, respectievelijk voorzitter en secretaris hebben daartoe de Baron zelf tweemaal bezocht. In het eerste gesprek wilde de Baron niet verkopen, zo blijkt uit de notulen van 20 september 1929.

57 Uit notulen van 19 september 1923 en 19 november 1926.

58 notulen van 11 maart 1926

59 Grond aan de achterweg, aldus het jaarverslag over 1930.

60 Een situatie die niet ongewoon was. Zelfs in 1939 stelden B&W van Oegstgeest nog eendrachtig “Aan vermeerdering van arbeiders heeft Oegstgeest naar onze mening in geen enkel opzicht behoefte”. Zie pagina 12 en 25 in het boek over de woningbouwvereniging Buitenlust.

61 notulen van 22 mei 1929

Daarop volgend heeft er een gesprek plaatsgevonden met de burgemeester die een groot voorstander was om grond in het Oostdorp te kopen desnoods door onteigening⁶². Hierna hebben de voorzitter en secretaris opnieuw de Baron bezocht. Tijdens dit bezoek bleek dat de Baron wel grond wilde verkopen maar voor niet minder dan 4 gulden per vierkante meter⁶³. Dit werd gerapporteerd aan de burgemeester en een verzoek tot grondonteigening werd ingediend. Uit de notulen van de vergadering van 27 mei 1930 blijkt, dat de woningbouwvereniging van de gemeente een brief had gekregen met het verzoek om de aanvraag voor onteigening der grond van Baron van Wassenaer in te trekken. Hierop reageerde het bestuur op advies van de heer Wouters afwijzend de onteigeningsprocedure werd niet herroepen⁶⁴. In de tussentijd had de heer Ir. J. Th. Wouters⁶⁵ contact gezocht met de woningbouwvereniging. Hij was bereid om op basis van no cure no pay mee te werken om plannen uit te werken⁶⁶. Uit latere notulen blijkt, dat de heer Wouters wel gewoon werd betaald⁶⁷. Verder blijkt uit de notulen van 26 augustus 1930 dat St. Willibrordus brieven heeft verzonden betreffende de onteigening der grond aan de Baron, de Wed. Rooyakkers en Hooymans. Ook in de Wassenaarsche Courant van 4/10/1930 was de onteigening op grond van de onteigeningswet aangekondigd. Uiteindelijk hebben deze acties tot resultaat geleid. In de notulen van 19 maart 1931 wordt melding gemaakt van mogelijke aankoop grond van de Wed. Rooyakkers. Bovendien blijkt uit een brief van de gemeente Wassenaar van 13 juli 1931, dat de gemeente ook niet stil had gezeten. In deze brief adviseren zij de woningbouwvereniging dringend in overweging te nemen om de grond van de heer J.E. Hooymans te kopen voor den prijs van 4,50 per vierkante meter ten einde een tijdroovende onteigeningsprocedure te voorkomen. Hierop is het bestuur ingegaan. Ook kon de grond van de Baron worden gekocht, zo blijkt uit de notulen van een algemene ledenvergadering van 9 juli 1931. In dezelfde notulen staat dat de vereniging 80.000 gulden krediet wilde aanvragen bij de gemeente om deze gronden, gelegen achter de bestaande woningen aan te kopen. Over de huurprijs der woningen kon men in deze vergadering niets mededelen. Wel werd medegedeeld dat gezinnen met zes en meer kinderen onder de 16 jaar toeslag op de huur werd gegeven van het rijk en de gemeente. Ook werd medegedeeld dat door de R.K. Bond van Woningbouwverenigingen gewerkt werd om de leeftijdsgrens te verhogen naar 18 jaar en het (benodigd) aantal kinderen voor toeslag te verlagen naar 5. Op 7 augustus 1931 werd in een buitengewone Algemene Ledenvergadering besloten om definitief over te gaan tot aankoop van de gronden van

- mr. O.J.E Baron van Wassenaer van Catwijck ter grootte van ca 2 hectaren, 41 aren, 88 centiaren en wel voor de som van 2,50 gulden per centiare
- de Weduwe C.J. Rooyakkers den Hollander ter grootte van 32 aren, 12 centiaren en wel voor de som van 3,75 gulden per centiare.
- J.E. Hooymans ter grootte van 3 aren en 70 centiaren en wel voor de som van 4,50 gulden per centiare.

62 notulen van een ongedateerde vergadering die heeft plaats tussen 30 september 1929 en 6 maart 1930.

63 notulen van 6 maart 1930.

64 Zie ook het verslag van de jaarvergadering over 1930

65 Wouters was overigens zelf katholiek, zie pg.53 van boek Sociaal Ondernemen in een Kapitalistisch Bolwerk

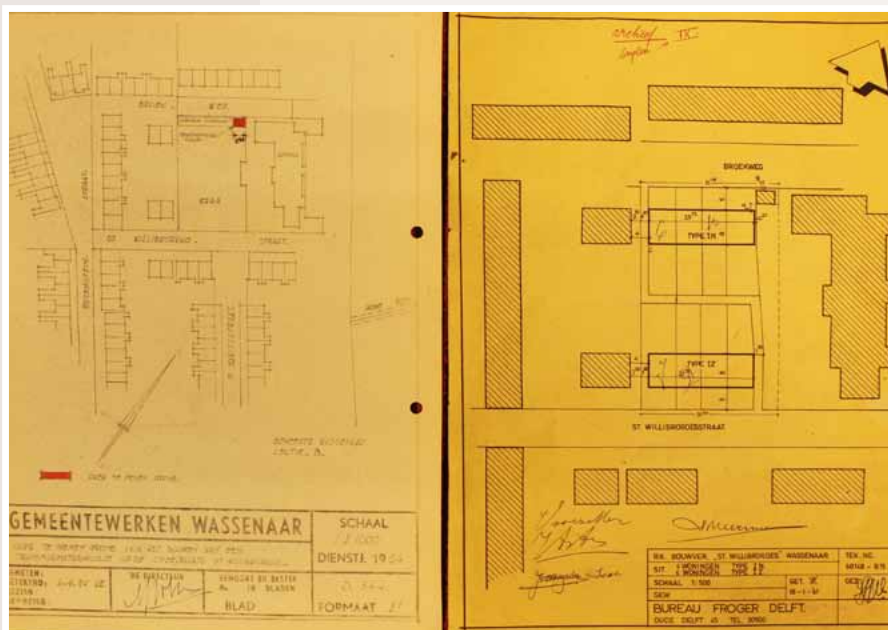
66 Notulen van 6 maart 1930

67 Notulen van 10 oktober 1932, ".....een declaratie van 500 gulden, met dien verstande dat als de bouwvereniging tot het bouwen volgens de gemeentepannen overgaan deze dan van het dan te betalen honorarium in mindering zullen worden gebracht."

4.3 Bestemming grond

Een gedeelte van deze grond 1466 vierkante meter is in april 1932 doorverkocht voor 8,50 gulden⁶⁸ - inmiddels bouwrijp gemaakt - aan het R.K. Kerkbestuur der Parochie van den H. Willibrordus om daar een bewaarschool⁶⁹ te kunnen stichten. Hier was als voorwaarden bijgesteld dat de Woningbouwvereniging verplicht is voor hare rekening voor 1 augustus 1932 de St. Willibrordusstraat door te trekken. Tevens werd bepaald dat binnen 10 jaar het verdere gedeelte van de St. Willibrordusstraat en de Broekweg aangelegd zouden zijn. Ook deze bepaling kreeg instemming van Burgermeester en Wethouders van Wassenaar getuige een brief van 29 februari 1932.

De kleuterschool werd in hetzelfde jaar 1932 gebouwd onder leiding van architect J.Th. Wouters in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus. De bouwvereniging St. Willibrordus heeft hierbij 50 gulden bijgedragen voor de aanleg van de kinderspeeltuin⁷⁰. De grond voor deze kinderspeeltuin werd door de vereniging in bruikleen gegeven⁷¹. Uit de notulen van de algemene ledenvergadering van 1 juli 1934 blijkt dat er een kaartje gekocht moest worden voor deze kinderspeeltuin *"...Door de heer Ruys wordt medegedeeld dat de speeltuin, zeker aan een behoefte voorziet hetwelk blijkt aan de 10.000 stuks kaartjes welke reeds zijn verkocht."* Later was de heer Ruys⁷² toch niet zo tevreden over de speeltuin, zoals blijkt uit latere notulen. *"..... Den heer Ruys zei dat hij geen cent meer voor de speeltuin over had, want den vernielzucht zat hier zoo ingeworteld dat er toch geen redde meer aan was."* Toch voldeed de speeltuin wel degelijk aan een behoefte zo blijkt uit het boek "De Rooie Buurt" waarin op pagina 95 het volgende wordt geschreven *"Later moest die leuke speeltuin helaas wijken voor de woninguitbreiding; een klein gedeelte ervan is nog behouden, de rest is ingenomen door een viertal woningen."*⁷³ De eerste tekeningen voor het complex waarover gesproken wordt (complex 06) zijn eind 1960 gemaakt en de 8 woningen werden op 13 december 1961 opgeleverd.

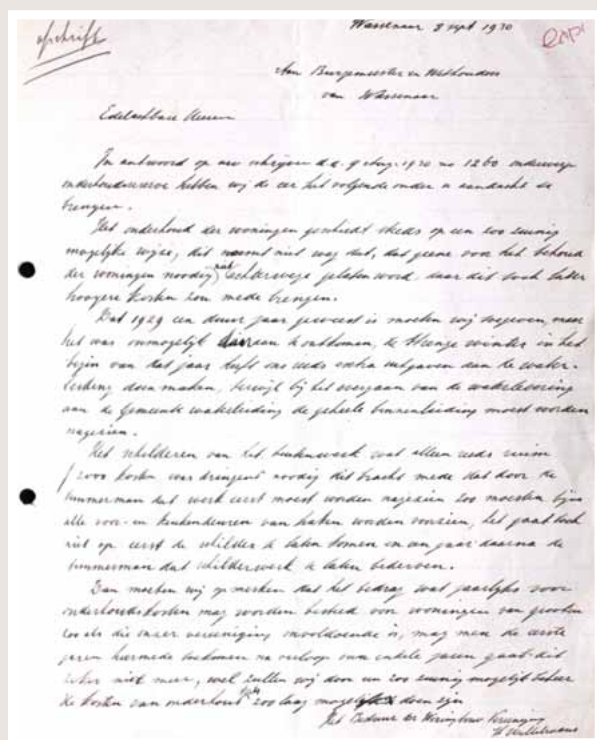
Figuur 28 Tekening van complex 6

- 68 In een brief van de gemeente van 10 september 1932 staat over de prijs van 8,50 per vierkante meter het volgende: "Door den architect dier Bouwvereniging is berekend, dat deze grond na wegeaanleg enz., dus bouwrijp, de Vereeniging dit bedrag kost"
- 69 Tot 1986 was het een kleuterschool daarna zaten de kleuters in groep 1 en 2 van de basisschool
- 70 Notulen bestuursvergadering van 8 augustus 1933
- 71 Jaarverslag over 1933 d.d. 6 juli 1934
- 72 Notulen van de bestuursvergadering van 20 december 1935.
- 73 In 1961 door de woningen St. Willibrordusstraat 7 t/m 13

4.4 Overige activiteiten

Ondanks dat er niet gebouwd kon worden heeft men niet stilgezeten. Er werd het nodige onderhoud gepleegd, zoals het optrekken van schoorstenen aan de Kasstraat en de Broekweg, zodat de bewoners geen last meer hadden van de rook. Het riool werd vernieuwd de achterpaden werden met duinzand opgehoogd. Dit zand werd door schelpenvisser P. Kortekaas per paard en wagen geleverd.⁷⁴ Deze paden werden vervolgens van tegels voorzien. Schuren werden gecarbolineumd en huizen werden geschilderd, waarbij grote verschillen bestonden tussen de offertes die werden uitgebracht voor het schilderwerk variërend van 3.107; 2.240 en 2.199 gulden.⁷⁵

Ook werden in 1929 de huizen aangesloten op het gemeentelijke waterleiding net. Dit had tot gevolg dat alle binnenleidingen vernieuwd moesten worden. De druk van de gemeentelijke waterleiding was namelijk veel hoger dan de druk van de waterleiding van de Wassenaarsche Bouwvereniging. Gevolg hiervan was dat het jaar 1929 een duur jaar was, zie bijgaand schrijven van 8 september 1930 van de Woningbouwvereniging aan Burgemeester en Wethouders.

Figuur 29 Brief van 8 september aan B&W

Omdat naast het rijk de gemeente moest bijdragen in een exploitatietekort⁷⁶ werden wel twee heren namens de gemeente in het bestuur van de woningbouwvereniging benoemd, de heren D.Th. Ruys⁷⁷ en M.A.D.H. Schalenkamp. Omdat de statuten hiervoor gewijzigd moesten worden – zij waren geen lid van de R.K. Volksbond - kregen zij voorlopig de titel van Commissaris van Toezicht. Later -15 december 1932 - werden de statuten als zodanig gewijzigd dat ook zij bestuurlid werden⁷⁸. Wel werden de heren tijdens de eerste vergadering gevraagd of zij er geen bezwaar tegen hadden dat vergaderingen altijd geopend werden met een kort gebed.⁷⁹ De heer Ruys was van mening dat de geloofskwestie bij een bouwvereniging geheel buiten beschouwing moet blijven. Uit de notulen van latere vergaderingen blijkt echter dat iedere vergadering nog altijd geopend werd met de christelijke groet.

74 Notulen 26 september 1927

75 Notulen van 21 juni 1929

76 Het exploitatietekort was 9.380,46 waarvan het Rijk 7.035,34 voor haar rekening nam.

77 De heer Daniël Theodorus Ruys was toen tevens secretaris van de Wassenaarsche Bouwvereniging van 1919 tot 1947.

78 Notulen der buitengewone ledenvergadering op 15 december 1932 in het patronaatsgebouw.

79 Notulen van woensdag 16 december 1931

Zoals eerder gememoreerd was het bestuur zuinig. Dit bleek ook uit het feit dat op een verzoek van het Comité Rerum Novarum⁸⁰ om 10 gulden bij te dragen voor bestrijding der kosten niet werd in gegaan. Daarentegen was men wel bereid om af en toe behang te verstrekken aan een huurder. Tenslotte kan nog vermeld worden dat de woningen regelmatig geïnspecteerd werden op ongedierte zoals wandgedierte en vlooiën, ook wel de jaarlijkse controle voor zuiverheidsinspectie genoemd.

Pas in 1970 werd voor het eerst de vraag gesteld of deze jaarlijkse controle op zuiverheid van de woningen nog nodig was. Het antwoord op deze vraag luidde – in tegenstelling tot wat u wellicht verwacht “Ja”, aldus de notulen van 28 oktober 1970 : *“Nog ieder jaar komen gevallen van vlooiën en houtworm voor en zolang dit het geval is, is het niet verantwoord met deze controle te stoppen.*

⁸¹ Inmiddels is deze controle gestopt.

4.5 Waarom en wie hield de bouw tegen.

Al in de eerste vergadering na de aankoop van de grond op 11 september 1931 meldde de heer Wouters dat de bouwkosten van de 44 woningen voor grote gezinnen hoger werden dan aanvankelijk was gepland. Dit kwam door belasting, administratie- en verzekeringskosten.

In een vergadering van 23 november 1931 blijkt bovendien dat de gezondheidscommissie de te bouwen woningen heeft afgekeurd omdat deze te duur zouden zijn. Ook de nieuwe toezichthouders -commissarissen- de heren Ruys en Schalkenkamp stelden in hun eerste vergadering dat de bouwkosten en met name de grond (die reeds gekocht was op aanraden van de gemeente) op het eerste gezicht te duur waren. Echter zij wilden bedenktijd en zouden in een volgende vergadering hierop terug komen. Op 29 april 1932 brachten zij verslag uit van hun onderzoek. Dit kwam er inderdaad op neer dat de bouwkosten te hoog zouden worden. In een brief d.d. 26 mei 1932 meldden zij dit aan Burgemeester en Wethouders. Het advies van de heren luidde dan ook: *“Onder deze omstandigheden kan het dan ook niet anders of wij moeten Uw geacht college den bouw van deze 44 woningen ontraden.”*. Om de kosten te dekken zouden de huren op 6 a 6,50 gulden per week komen, wat in die malaise tijd (lees de crisisjaren) te hoog zou zijn⁸². Naar aanleiding van het verslag van de heren Ruys en Schalkenkamp werd besloten de braak liggende gronden te verhuren als tuingrond tegen 25 cent per roe⁸³. (In 1946 bracht de landhuur hiervan in totaal 155,60 gulden op.) De gemeente Wassenaar besloot naar aanleiding hiervan in mei 1933 om de rente van de bouwlening gedurende 5 jaar voor haar rekening te nemen⁸⁴.

In dezelfde periode op 25 november 1931 benoemde de gemeenteraad een commissie met opdracht *“Dat zij zou bestudeeren of de mogelijkheid bestaat, dat voor financieel zwakke arbeidersgezinnen goedkoopere woongelegenheden beschikbaar kan worden gesteld dan thans het geval is en dat zij voorts zou nagaan of de bouw van meergezinswoningen ter bereiking van dit doel aanbeveling verdiend”*.

⁸⁰ Het verschijnen van de pauselijke encycliek Rerum Novarum is vaak het begin genoemd van de RK arbeidersbeweging. Zie ook hfstuk 2.4

⁸¹ Notulen van 28 oktober 1970

⁸² Jaarverslag over 1932 d.d. 17 mei 1933

⁸³ Een Rijnlandse Roede is 14,19 vierkante meter

⁸⁴ Notulen van de algemene ledenvergadering van 17 mei 1933

Tijdens de vergadering van de gemeenteraad van 7 oktober 1932 bracht de commissie verslag uit van dit onderzoek. Het onderzoek werd gebaseerd op 750 arbeiderswoningen. Uit dit onderzoek bleek dat in 28 woningen met 2 vertrekkers en in 18 woningen met 3 vertrekkers 5 of meer kinderen woonden⁸⁵. Op het eerste gezicht lijkt het dat er woningnood was. Echter in het rapport staat *“Wel zijn in de lijsten der bouwverenigingen nog verschillende aspirant-huurders ingeschreven, doch als een huis dier verenigingen leeg komt, dan blijken de aspirant-huurders veelal te prefereeren om in hun kleiner en goedkooper huis te blijven wonen. Er kan dan ook in de huidige omstandigheden van woningnood niet gesproken worden en indien desondanks thans nieuwe woningen gebouwd zouden worden, dan zou zulks alleen eene verplaatsing der bewoners tengevolge kunnen hebben en eene ontruiming van een gedeelte der reeds bestaande woningen, hetgeen voor de bouwverenigingen en dus indirect ook voor de gemeente groote schade zou beteekenen. Met dit feit voor ogen meent de Commissie, dat thans tot nieuwbouw niet mag worden overgegaan.”* Achterliggende reden was echter dat de hoge huren niet opgebracht konden worden door de (toekomstige) huurders.

Overigens staat ook in het rapport te lezen dat de commissie van mening was dat *“....ter wille onzer gemeentelijke zelfstandigheid werd het nuttig geoordeeld een eigen landelijk cachet te bewaren en van ons dorp geen voorstad der groote naburige gemeente te gaan maken.”* Wellicht was dit de werkelijke reden.

Aan goedkopere woningen was in de gemeente (ook) geen behoefte zo blijkt uit het volgende citaat van het raadslid de heer van Sillevoldt⁸⁶ in de vergadering van 7 oktober 1932: *“.....In Katwijk heeft men wel goedkoop (dan 3000 gulden) gebouwd, doch daar stelt de gemeentelijke bouwverordening minder hooge eischen en hebben de huizen in de verdieping geen kamer, doch alleen zolderruimten, die door houten schotten zijn ingedeeld.de huren bedragen daar 3,50 tot 3,75 per week en hier 4,50 tot 5,50 gulden per week. De eischen zijn hier echter hooger, ook de eischen van de bevolking zelf. De Katwijksche visschers zijn niet veel eisend en onderhouden buitendien zelf hunne huizen voor een groot gedeelte. Hier doet men dat niet en staat de huisvesting der bevolking meer op het stedelijk peil.”*

De conclusie van de gemeenteraadsvergadering was dan ook *“...dat de mogelijkheid om goedkoopere huizen te bouwen wel aanwezig is, doch dat het uit een oogpunt van algemene gemeentepolitiek niet raadzaam is thans daartoe over te gaan. Uitstel van verderen bouw is voorlopig onvermijdelijk.”*

85 De keukentjes en de zolder niet meegerekend

86 Tevens penningmeester van de WBS van 1925 tot 1947

4.6 Aanloop naar de volgende bouw van 57 woningen te Noord-Oosten van de Rozensteinstraat. (Complex 02)

Zoals hierboven schreven was de animo voor het bouwen van goedkope arbeiderswoningen bij de gemeente niet groot. In de notulen van 4 november 1938 staat *“...dat den Heer Ruys had gezegd toen er gesproken was over het niet bouwen onzer vereeniging, dat den Burgemeester den Edelachbare Heer Wiegman had gezegd, dat hij liever niet zag dat de Bouwver. St. Willibrordus bouwde en daarom de voorkeur gaf aan den Wass.Bouw,ver: “*

In de jaren dertig was St. Willibrordus derhalve gedoemd om alleen als goed huisvader op de winkel te passen. Dit betrof niet alleen de woningen maar ook het waterverbruik. Bij de huurprijs was 70 m3 per jaar inbegrepen. Zo protesteerde de heer Schoorl in een algemene ledenvergadering dat hij 3 gulden nabetaling had gekregen maar dat hij daar niets aan kon doen. Hij had het recht om water te gebruiken en met 70 m3 kon hij niet uit komen met een gezin van 13 personen.⁸⁷

Ondanks de aanvankelijke bezwaren tegen het bouwen van goedkopere woningen en de telage huren (zie hoofdstuk 4.1) kwam eind jaren dertig het besef dat er toch wel gebouwd moest worden. Steeds meer woningen werden onbewoonbaar verklaard en het inwonersaantal bleef groeien. Geheel onverwachts kwam begin mei 1939 dan ook (toch) het verzoek van B&W om te gaan bouwen. Wat bleek de Wassenaarsche Woningbouwvereniging had geen bouwgrond meer en St. Willibrordus wel.⁸⁸ Ook de inspanningen van de heer Daniël Theodorus Ruys⁸⁹ zijn hier debet aan geweest. Als architect zou de heer P.W.M. van der Klaauw⁹⁰ gevraagd worden. Uit de notulen van 8 september 1939 blijkt dat door de oorlogsdreiging het bestuur van St. Willibrordus twijfelde om te gaan bouwen. Bovendien stegen verschillende materialen al met 50% tot zelfs 100%. Desondanks achtte B&W het wel wenselijk om door te gaan met de bouwplannen. Deze liepen niet voorspoedig. Het bestuur voelde zich af en toe machteloos. In het jaarverslag over het jaar 1939 staat *“...want onze vereeniging schijnt eenmaal bij de martelaren ingeschreven te staan, en dan zullen wij nooit apostelen worden.”* Niettemin gaven zij de moed niet op. Uit hetzelfde jaarverslag wordt de oorlogsdreiging ook duidelijk. Er wordt melding gemaakt dat St. Willibrordus contact had met de Buurtvereniging Oostdorp en Omgeving om tot een gezamenlijke bescherming te komen tegen lucht aanvallen⁹¹. Ook vanuit de gemeente was men bewust van het naderen van een oorlog. In een brief van 22/26 april 1940 - met predicaat GEHEIM – aan het bestuur van St. Willibrordus wordt melding gemaakt dat ter voorkoming dat overheids- en kasgelden en andere geldwaarden - in handen zouden vallen van den vijand deze gelden met den meesten spoed in veiligheid kunnen worden gebracht.

87 Zie notulen algemene ledenvergadering van vrijdag 28 oktober 1938.

88 Zie notulen bestuursvergadering van 16 mei 1939.

89 Toezichthouder bij St Willibrordus en tevens wethouder (1935-1945)

90 De heer van der Klaauw bouwde toen ook arbeiderswoningen in Katwijk

91 Opgericht op 15 februari 1935 ; het bestuur bestond uit : P.H. Brokaar, vzt; Jac. L. Grevers, onder vzt; J.E. Hooymans, secr.;C.van Laar, peningm. En P.J. De Koekoek, 2e secr.

Ondanks de ongewisse tijd heeft het bestuur, onder voorzitter mr. Dr. C.Ch. A. van Haren⁹², na afloop van de jaarvergadering d.d. 21 maart 1941 besloten dat de bouwplannen door moesten gaan⁹³. In deze jaarvergadering waren beide toezichthouders van de gemeente "toevallig" niet aanwezig. De heer Schalenkamp heeft daarna nog een ernstige poging gedaan om de bouw niet door te laten gaan⁹⁴, maar zonder resultaat. De opdracht aan de architect de heer van der Klaauw was door het bestuur al gegeven, direct na de jaarvergadering. Bovendien had de aanbesteding ook al plaatsgevonden.

De woningen werden gebouwd aan de Pieter Maritzstraat, de Hallekensstraat en St. Willibrordusstraat. (complex 02). Deze woningen kregen later duidelijk het stempel mee te zijn gebouwd in de oorlog. In een brief aan B&W van 31 mei 1946 staat bijvoorbeeld het volgende: *"Het nieuwe bouwcomplex vraagt veel reparatie uitgave, door het gebruik van veel oorlogsmateriaal tijdens de bouw. Deze woningen zien er dan ook erg verveloos en verwaarloosd uit."* In de notulen van 3 juni 1948 wordt zelfs gesproken over een reparatie van 24.000,-- gulden. Omdat deze reparatie lang op zich liet wachten waren de huurders het beu. In de notulen van 18 februari 1949 staat: *"den secretaris Van de Weyden merkte nog even op, dat de bewoners van Complex II geen huur meer zullen betalen, als er met de nodige herstel niet spoedig begonnen wordt..."* Inmiddels zijn de woningen in 2013 gesloopt en herbouwd. (zie verder hoofdstuk 18.1)

De belangstelling voor de woningen was destijds groot, zodat er een aantal criteria werd vastgesteld waaraan de toekomstige bewoner zou moeten voldoen. Dit waren: *"zij die in een krotwoning zijn ondergebracht; degenen die willen trouwen en zij die samen wonen in een huis die daar niet voor geschikt is."*⁹⁵ Echter, van de 57 woningen werden 10 woningen gevorderd, één voor de Duitse weermacht, 5 voor nieuwe politiebeambten en 4 voor, zoals omschreven, noodtoestanden⁹⁶. In mei 1943 werden deze woningen weer vrijgegeven⁹⁷. Wel dienden de toewijzing van de vrijgekomen woningen in overleg met de gemeente plaats te vinden. Overigens staat in dezelfde brief dat *"eventuele herstellingswerkzaamheden gedeclareerd konden worden bij den Algemeen Gemachtigde voor de Oorlogs- en Defensieschade, afd. Bezettingsschade te Amersfoort."* Na de oorlog kon ook schade opgelopen gedurende de bezetting der Weermacht gedeclareerd worden. Dit heeft het bestuur dan ook gedaan. In een brief aan B&W van 29 november 1945 staat hierover: *"Deze schade betreft den Oude en Nieuwbouw en is geschied door beschieting en explosie van landmijnen."*

92 Zie ook pagina 796 van Wassenaar in de Tweede Wereldoorlog

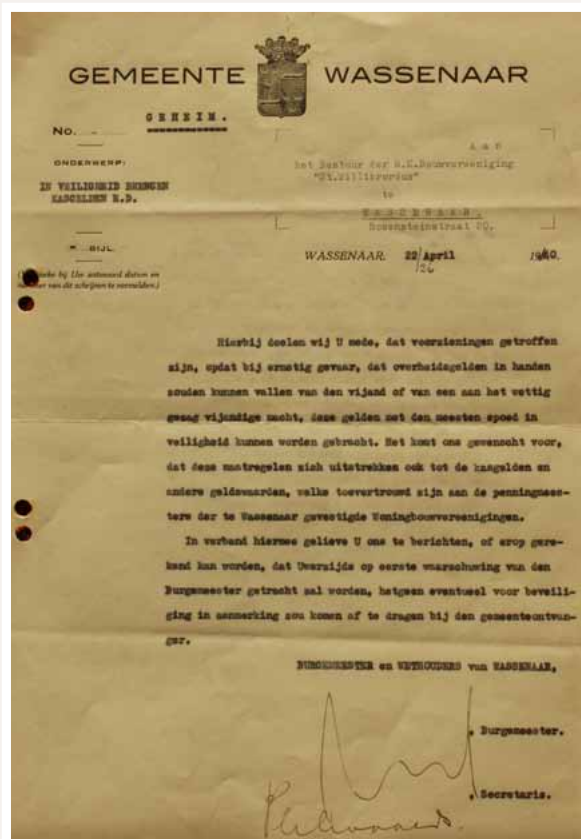
93 De heer Schalenkamp was afwezig en de heer Daniël Ruys was ziek.

94 Notulen bestuursvergadering van 9 mei 1941.

95 Notulen van de bestuursvergadering van 28 november 1941

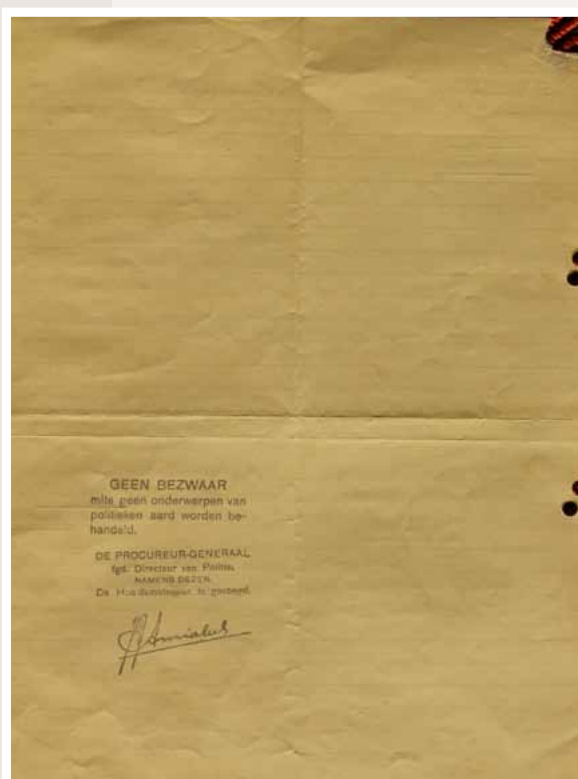
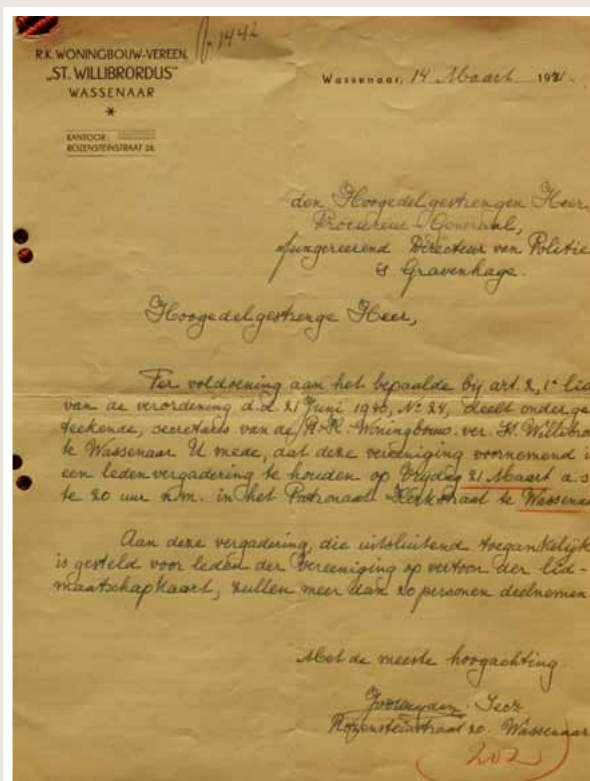
96 Notulen bestuursvergadering in het gemeentehuis van 3 oktober 1942

97 Zie brief van B&W van 6 mei 1943 aan het bestuur der R.K. Bouwvereniging St. Willibrordus.

Figuur 30 De geheime brief van B&W d.d. 22/26 april 1940

Wanneer de woningen exact opgeleverd werden, is niet te achterhalen, omdat de notulen van de jaren 1943, 1944, 1945 en eerste half jaar van 1946 ontbreken. Wel wordt in een brief van St. Willibrordus aan B&W van 26 mei 1948 gemeld dat het complex in 1942 gereed is gekomen. Ook zijn er stukken/brieven gevonden waaruit duidelijk de eerste gevolgen van de bezetting blijken. In een brief van B&W van Wassenaar van 4 november 1940 staat het volgende: "Door den Secretaris-Generaal, Waarnemend hoofd van het Departement van Binnenlandse Zaken.....is ons verzocht de besturen der in deze gemeente gevestigde verenigingen,uit te nodigen hem opgave te verstrekken van de namen der bestuursleden en het personeel, die hetzij geheel of gedeeltelijk van joodschen bloede zijn, dan wel gehuwd zijn met een persoon, die geheel of gedeeltelijk van joodsche bloede is.de opgave met spoed – uiterlijk op 10 november e.k." Ook diende alle vergaderingen gemeld te worden aan de Procureur-Generaal fungerend Directeur van Politie te 's-Gravenhage. Onderwerpen van politieke aard waren daarbij taboe.

Figuur 31 een melding van een vergadering aan de directeur van politie te 's-Gravenhage

Wellicht is dit - het aanvragen van een vergadering - ook de reden dat er later (1943 en volgende jaren) geen notulen meer gemaakt zijn. De eerst volgende notulen dateren van 26 juli 1946 en zijn opgemaakt in hetzelfde notulen boek dat begint bij 26 november 1937 en eindigt bij 3 mei 1954. Overigens staat wel in de notulen van de bijzondere ledenvergadering van 7 juni 1955 dat het lang geleden was dat er een ledenvergadering heeft plaats gevonden." ...maar de laatste jaren, zoals oorlog en andere omstandigheden waren de ledenvergaderingen steeds uitgesteld en op de achtergrond geraakt wegens het verjaren der verkiezingen, zijn wij verplicht deze leden vergadering te houden....."

5. De volgende bouw van 80 (23 plus 57) woningen te Noord-Oosten van de Rozensteinstraat.
(Complex 03)

5.1 De bouw van 23 woningen

In de notulen van 26 juli 1946 is opnieuw sprake van woningbouw. De eerste plannen – zie bijgaande tekening – zijn vernietigd.

Figuur 32 De eerste plannen september 1946

In deze grootse plannen was er niet alleen sprake van het bouwen van arbeiderswoningen, maar ook het bouwen van kleine middenstandswoningen (minimale breedte 5,80 m) en openbare gebouwen (kerken en scholen). Het gewijzigde plan diende uit te gaan van een standaard type, anders kwam men niet in aanmerking voor rijkssubsidie. Het ging toen om 23 nieuw te bouwen woningen door de heren aannemers J. Parlevliet en W. Oudehand, voor de aanneemprijs van 261.600 gulden. Architect van dit project in 1947/1948 was heer Ir W.C. Wouters⁹⁸. Alle bouwkosten (incl. bijvoorbeeld afkoop van huurtuintjes met gewas) zijn uiteindelijk uitgekomen op 286.010 gulden. In dezelfde tijd - juni 1947 - zijn de toezichthouders D. Th. Ruys en M.A.D.W. Schalekamp opgevolgd door de gemeenteraadsleden mevrouw A. van der Goes van Naters van der Plaats en de heer J.L.F.C. van der Vis. Na de oorlog was het toewijzen van woningen niet meer voorbehouden aan het bestuur, maar aan het zogenaamde Vestigingscomité.

⁹⁸ Bestuurslid van de WBS van 1941 tot 1960

5.2 De bouw van 57 woningen plus 2 garages (complex 12)

Op basis van de opgedane ervaring met bovengenoemde 23 woningen werd de heer Wouters niet geschikt geacht voor het bouwen van de volgende arbeiderswoningen. In de notulen van 15 januari 1948 staat het volgende: *“Heer Wouters heeft verschillende grote werken uitgevoerd, o.a. villa’s, scholen, Pension Willibrordus en anderen, doch voor den bouw van arbeiderswoningen is een heel andere tactiek nodig en dit schijnt den Heer Wouters in vele opzichten te missen.”* Voor de woningen die daarna gebouwd werden, is dan ook een andere architect gezocht; het werd de heer C.M. van Moorsel⁹⁹. Niettemin duurde het tot 1956 tot de volgende 57 woningen op reeds gekochte grond (zie hoofdstuk 4.2) werden gerealiseerd aan de Zonneveldweg en Dr. Mansveltkade. In de notulen wordt dit omschreven als woningen aan de “Hoge Klei”¹⁰⁰. Na enige discussie met het Ministerie van Wederopbouw werd de aanneemsom vastgesteld op 737.000 gulden uit te voeren door Firma gebr. Hendriks uit Voorschoten¹⁰¹. In de tussentijd trok het onderhoud van complex 01 en met name 02 de meeste aandacht van het bestuur. Ter versterking van het bestuur voor deze onderhoudswerkzaamheden werden de heren E. van Leusden (schilderwerk) en J. A. van Steen (timmerwerk) aangetrokken. Later kwam ook een nieuwe voorzitter, de heer A.J. van Bemmelen.¹⁰²

5.3 De verhoging van de huren en de controle hierop.

De huren werden na de crises (huurverlagingen) en de oorlog fors opgetrokken. Zo was de huurverhoging eind 1953 gemiddeld 17 %. Op 1 januari 1966 werden de huren nog eens fors verhoogd met 7.5 % tot 10%. De inflatie was in 1966 overigens ca 7%.

Ook de controle op de inning van de huishuur werd door B&W nauwlettend in de gaten gehouden, zo blijkt uit correspondentie tussen St. Willibrordus en B&W medio 1953. In een desbetreffend antwoord aan B&W van St. Willibrordus staat *“.....Maandag en dinsdag inning der huishuren, Woensdag huurlijsten invullen geld controle, Donderdag dit geld afdragen aan onze administrateur den heer Th. Donath, dus U ziet dat het geld geen dag langer in het bezit is van den huurophalers als strikt noodzakelijk is. Vrijdag’s draagt den heer Donath dit geld aan den gemeente ontvang af..... Tevens vermeld ik u hierbij de adressen waar het geld tijdelijk in bewaring is. Het geld wordt o.a. bewaard door den heer Th. Donath in een ijzeren geldkist in een afgesloten kamerkast.”* Pas op 1 januari 1967 is men overgegaan op maandhuur in plaats van weekhuur.¹⁰³

99 Notulen van 13 juli 1948

100 Notulen van de bestuursvergadering 10 januari 1956 in het café de Groo

101 Notulen bestuursvergadering van 25 mei 1955 in het café Beiersbergen

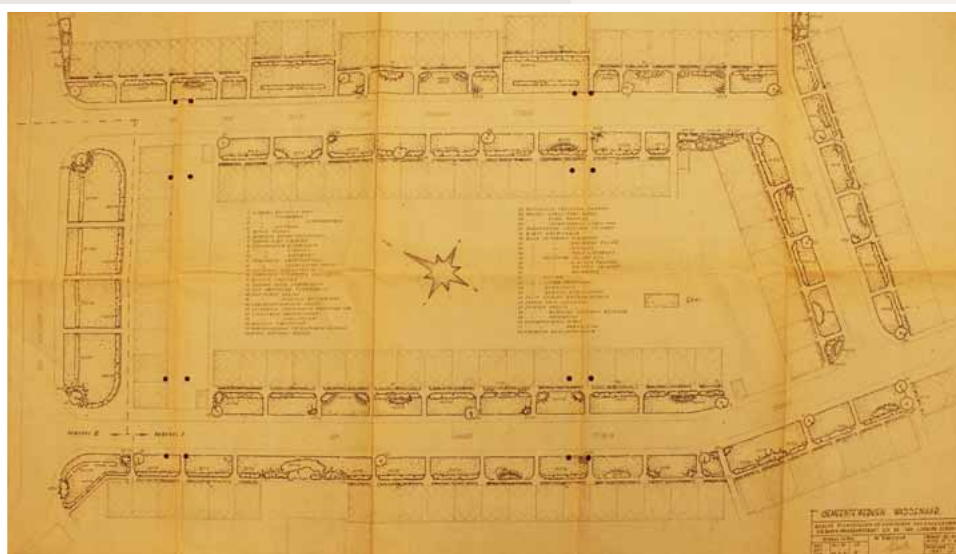
102 Notulen van 9 oktober 1953

103 Notulen 16 mei 1966

De Bloeiperiode 1950 - 1990

6. De bouw van 125 montagewoningen; Jeruzalem (Complex 04)

Omdat de gemeente een extra toewijzing (contingent) van woningen van het Rijk had gekregen, verzocht B&W het bestuur om een aantal montagewoningen te bouwen aan het Domineeslaantje in opdracht van en voor risico van de gemeente¹⁰⁴. Deze woningen moesten, zo is te lezen in notulen van 16 december 1949 van een gesprek met de directie van gemeentewerken in Huize Klimop, belangrijke noviteiten hebben, zoals "het combineren van een keukenkast met de z.g. eethoek in de kamer, waardoor de afwas voor het gebruik van middag of andere maaltijd in de keukenkast kan worden gezet en in de kamer kan worden uitgenomen, om dan direct op de plaats van bestemming te brengen, wat heel wat geloop en tijd bespaart voor Moeder de huisvrouw." Men sprak hierover het zogenaamde doorgeefluik. Ook aan de tuinen werd veel aandacht besteed, zie hiervoor bijgaande tekening.

Figuur 33 Tekening van de tuinen 22-02-1951

Bewoners van Jeruzalem betaalden wekelijks een bijdrage van 35 cent voor het onderhoud van het plantsoen¹⁰⁵. In september 1963 vroegen de bewoners of de plantsoenstroken voor hun huizen bij hun huizen als voortuin aangelegd konden worden.

¹⁰⁴ Verslag onderhoud met commissie van openbare werken 10 oktober 1949

¹⁰⁵ Notulen van 26 november 1962

Figuur 34 Foto van de voortuinen

De woningen aan het Domineeslaantje waren eind 1950/begin 1951 klaar, maar werden pas nadat alle noodzakelijke gebreken op kosten van de gemeente hersteld waren, en dit waren er velen¹⁰⁶, in 1956¹⁰⁷ overgedragen aan St. Willibrordus. Uit de notulen van 14 september 1964 blijkt dat de andere bouwvereniging deze woningen niet wilde overnemen, zodat deze woningen min of meer aan St. Willibrordus werden opgedrongen.

Al snel werd deze wijk in de volksmond en in officiële stukken, Jeruzalem genoemd. Ter verklaring van deze naam las ik (aldus Carl Doeke Eisma in een artikel "Actueel Verleden" in De Wassenarsse Krant van 13 mei 2015) het volgende : *"Het gaat dan om witte huizen met een geringe dakhelling, die aan verre oorden doen denken."*

¹⁰⁶ Zie verslag onderhoud gemeentewerken d.d. 7 juni 1952 en notulen bestuursvergadering 30 maart 1953 en van 20 januari 1954.

¹⁰⁷ Notulen van de bestuursvergadering van dinsdag 10 januari 1956 in het café de Groot

7. De eerste uitbreidingsplannen.

Het eerste uitbreidingsplan van de gemeente Wassenaar dateert van 1937¹⁰⁸. Dit plan van W.M. Dudok overdekte vrijwel het gehele grondgebied van de gemeente met een dicht net van straten en wegen, waaraan kon worden gebouwd. Men heeft uitgerekend – aldus het beleidsplan van de gemeente Bouwactiviteiten en sanering in Wassenaar na 1945 d.d. maart 1969 - dat als het plan van Dudok volledig zou zijn verwezenlijkt Wassenaar een half miljoen inwoners zou tellen. Doordat men overal kon bouwen, ontstonden hier en daar aanzetten van bebouwing, die hun stempel hebben gedrukt op de latere ontwikkeling. In dit verband mag worden gewezen op het oude Deyleroord, Park De Kieviet en Nieuw-Wassenaar¹⁰⁹. In de vijftiger jaren werd het bestaande plan kritisch gezien onder het adviseurschap van prof. ir. J.H. Froger. De bebouwingsmogelijkheden in de villaparken werden beknot, terwijl de bestemming natuurschoon haar intrede deed. In die tijd werden ook door de gemeente landgoederen, zoals de Hartekamp, De Wiltzangk, Ruys en De Wittenburg, aangekocht en opengesteld.

De wijk Zijlwatering werd uiteindelijk het enige plan waar de naam “uitbreidingsplan” op van toepassing was, zoals we later zullen zien. In het bovengenoemde beleidsplan van maart 1969 van de gemeente ging men ervan uit dat de plannen zouden voorzien in een groei van Wassenaar tot een gemeente van ongeveer 35.000 inwoners. Het beleidsplan eindigt met de zin: “In dit kader moet worden volstaan met vaststelling van dit feit en een verwijzing naar de mogelijkheden die misschien het vliegveld Valkenburg bij eventuele verdwijning biedt.”

108 Zie pg 78 boek “Sociaal Ondernemen in een Kapitalistisch Bolwerk” en pagina 1 van het beleidsplan d.d. maart 1969.

109 Pagina 1 van het beleidsplan “Bouwactiviteiten en sanering in Wassenaar na 1945 van maart 1969

8. De bouw van 178 woningen in de omgeving van de nieuw te bouwen R.K. Kerk in plan Deyleroord. (Complex 05)

Begin 1956 werden de eerste plannen gesmeed om in Deyleroord te bouwen. Men moest immers snel handelen als er een extra contingent woningen door de rijksoverheid werd toegewezen. Prof. Ir. J.H. Froger¹¹⁰ was de stedenbouwkundige voor het uitbreidingsplan Deyleroord en gaf hierover uitleg in een bestuursvergadering. Uit de notulen blijkt dat het bestuur zeer vereerd was met de komst van de heer Froger, "... *Toen precies klokslag ½ 10 verscheen de Hooggel. Heer Prof. Froger ter vergadering: na kennismaking, sprak de heer Van Bemmelen (vzt) tot de Professor dat het ons zeer aangenaam was Prof. Froger zelf in ons midden te zien was en zijn zeer kostbare tijd even beschikbaar wilde stellen voor een bespreking over de toekomstige bouwplannen onzer vereniging.*"¹¹¹

Begin mei 1957 waren er plannen om ca 250 woningen te bouwen, waaronder eengezinswoningen en etagewoningen, de zogenaamde hoogbouw¹¹². Na veel tegenslag en wijzigingen werden de eerste 47 woningen gebouwd, aan de Suykstraat en de Ter Weerlaan, voor de totaalprijs van 693.595 gulden. Aannemer van deze woningen was het bouwbedrijf "de Gebrs. G.& P. Niersman Bouw- en aannemersbedrijf" te Voorschoten¹¹³. Het hoogste punt werd op 16 juni 1959 bereikt; de vlag werd 's middags om 16 uur gehesen. De eerste 9 woningen aan de Suykstraat werden op 30 november 1959 opgeleverd.¹¹⁴

De sleutels werden een dag later aan de nieuwe bewoners overhandigd, nadat deze aan hun verplichtingen hadden voldaan, te weten een waarborgsom van 30 gulden, 5 gulden zegelrecht met registratiekosten van het huurcontract en een bewijs dat hun huis en inboedel vrij waren van wandgedierte. De laatste woningen aan de Suykstraat werden twee weken later, op 14 december, overgedragen en een maand later werden de eerste 11 woningen aan de Ter Weerlaan opgeleverd. De laatste woningen werden op 2 februari 1960 opgeleverd. De toewijzing van de woningen geschiedde nog steeds door de plaatselijke huisvestingscommissie. Dit kwam door de grote woningnood.¹¹⁵

Na de bouw van deze 47 woningen werden 63¹¹⁶ woningen voor relatief grote gezinnen aan de Sandelandstraat, Stompwijkstraat en Hughenzstraat gebouwd, ook wel het Hof van Eden genoemd. Deze naam is afkomstig van de bewoners van de boerderij die daar gestaan heeft. Deze boerderij heette aanvankelijk "Klein Deijleroord" en werd vanaf 1930 door de familie Van Eeden (met dubbele) bewoond. Het land waarop de 63 woningen gebouwd werden, was van de familie Van Eeden.

110 Hij was inmiddels W.M Dudok opgevolgd als adviseur voor de gemeente

111 Notulen van de bestuursvergadering van 24 april 1956

112 Notulen jaarvergadering 23 mei 1957 en van het gesprek met de commissaris der koningin 1 december 1959

113 Notulen van 23 jan. 1959

114 Notulen van de bestuursvergadering van 27 november 1959

115 Notulen van de jaarvergadering van 26 juni 1959

116 Notulen 23 augustus 1959

Figuur 35 Boerderij Klein Deijlroord, bewoond door de fam. Van Eeden

De eerste paal werd op 14 september 1959 geslagen¹¹⁷. De vlag voor het hoogste punt werd op 5 februari 1960 geplaatst. Op 27 juli 1960 werden de eerste 9 woningen overgedragen aan de nieuwe bewoners. De laatste woningen werden een jaar later, op 1 maart 1961, overgedragen. Op dezelfde dag werd de vlag gehesen van de laatste fase (68 woningen) van complex 05, de galerijwoningen aan de Fagelstraat, Goudstraat en De Lignestraat. Op 25 september 1963 werden de woningen aan de Fagelstraat opgeleverd, de woningen aan de Goudstraat half november.¹¹⁸ Deze woningen aan de Lignestraat (2 t/m 36) werden later opgeleverd omdat de bouwer, de heer Niersman, het voor de opgegeven prijs eigenlijk niet meer wilde doen, vanwege de forse loonsverhogingen¹¹⁹. Uit latere notulen blijkt dat de woningen aan de Lignestraat begin 1964 werden opgeleverd.¹²⁰ Van deze woningen zijn inmiddels (in 2017) 89 woningen verduurzaamd. Voor deze verduurzaming had 77% van de bewoners hun instemming gegeven. De woningen zijn gemiddeld van energielabel E of D naar A plus gegaan. De verwachting is dat dit een enorme verbetering van het wooncomfort zal opleveren.

In de tijd van al dit bouwen heeft het bestuur, met name de secretaris de heer J. van de Weyden en de voorzitter de heer J.A. van Steen, veel werk verzet, zo blijkt uit de verslaglegging van die tijd. Iedere keer als er sleutels overgedragen werden, waren zij van de partij. Tevens hield de voorzitter dan een wervend praatje voor meer leden. Ook waren zij continu in de weer om nieuwe contingenten en subsidies te verwerven. Een voorbeeld hiervan is het volgende citaat uit het notulenboek van die tijd: *“Woensdag 6 september 1961 hadden voorzitter en secretaris een bespreking op het Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid om de noodzakelijke onderhoudswerken van Complex II, hoofdzakelijk het vervangen van de ijzeren ramen voor houten en goten. Deze bespreking verliep voor ons zoo gunstig, dat wij de volgende dag de 7 september ter plaatse een onderzoek hadden met een ambtenaar de heer Krijger. In de stromende regen hebben we verschillende opmetingen gedaan.....”* Het bestuur deed het (te) goed. De algemene leden vergaderingen werden slecht bezocht, zo blijkt uit de presentielijsten van die tijd.

117 Verslag van de eerste paal

118 Notulen van de bestuursvergadering van 14 oktober 1963.

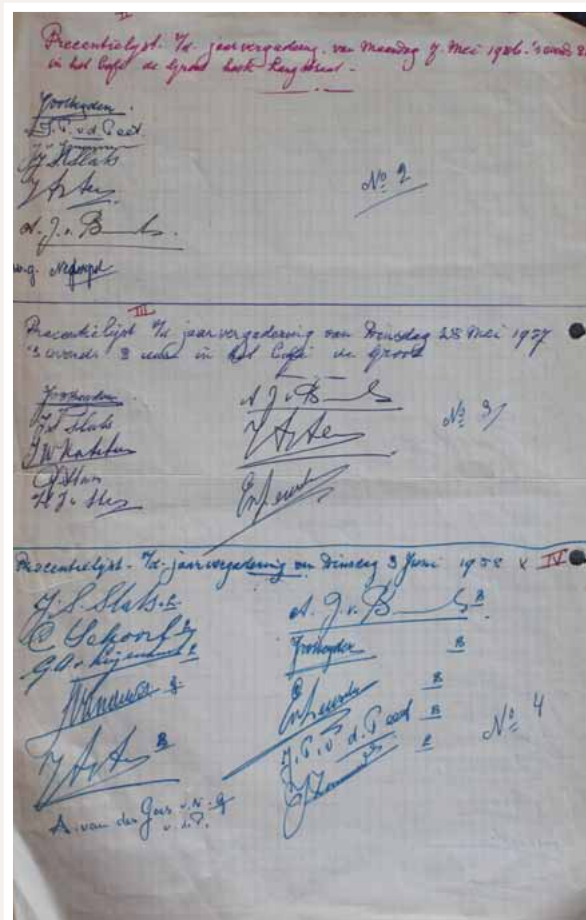
119 Notulen van de bestuursverg. Van 9 december 1963.

120 Notulen van 10 februari 1964

In 1962 werd dit vele werk voor de al op leeftijd zijnde secretaris, de heer J. van der Weyden, te veel.

Voor het bestuur van de K.A.B. (Katholieke Arbeiders Bond, waar St. Willibrordus formeel een afdeling van is) was de ontslag-neming van de secretaris aanleiding om het bestuur te verjongen. In een gezamenlijke bestuursvergadering van de K.A.B. en St. Willibrordus in mei 1962 passeerden enkele kandidaten de revue, o.a. het gemeente-raadslid en de oud-voorzitter van de K.A.B., de heer A.C. Duijvestijn. Een gemeenteraads-lid zou meer invloed kunnen uitoefenen bij de verschillende instanties, zo meende men. Op de algemene leden vergadering van vrij-dag 25 mei 1962, in het verenigingsgebouw aan de Kerkstraat, trad het oude bestuur "en blok" af en werd een nieuw bestuur gekozen, bestaande uit A.C. Duijvestijn, voorzitter, A.J. Noordover, H.J. van de Boog, A.J. van Bem-melen en J.A. van Steen. De heer J. van der Weyden werd in deze vergadering bedankt en kreeg als dank een kist sigaren, aldus de notulen van deze vergadering. Op 25 juni 1962 werd in huize Bianca officieel afscheid genomen van de heer J. v.d. Weyden als secretaris. Hij was 29 jaar lang bestuurslid geweest, als secretaris en pen-ningsmeester. Naast wederom een kist sigaren en een fiets werd de heer van der Weyden als dank voor al zijn verdiensten tot erelid van de vereniging benoemd.

De heer Van Steen trad pas veel later officieel uit het bestuur. Ook hij werd zeer gewaardeerd, zo blijkt uit het jaarverslag van 1968 (d.d. 26 september 1969):
"Ook niet onvermeld in dit verslag mag blijven Dhr. van Steen. Dat deze man, gratis en voor niets bijna dagelijks, voor de vereniging aan het werk is mag in dit verslag niet onvermeld blijven. Iedereen mag het dan heel gewoon vin-den dat dhr. v. Steen er bij is als er zaken besproken worden, werkzaamheden worden bekeken en anderszins, het is dat natuurlijk niet. Het is toch zijn vrije tijd, kennis en ervaring die hij ten dienste van de vereniging stelt en waar alle bewoners direct of indirect van mee profiteren, zonder dat daar in welke vorm dan ook een vergoeding tegenover staat. Graag dan ook een woord van dank in dit verslag aan zijn adres."

Figuur 36 Presentielijsten 1956, 1957 en 1958

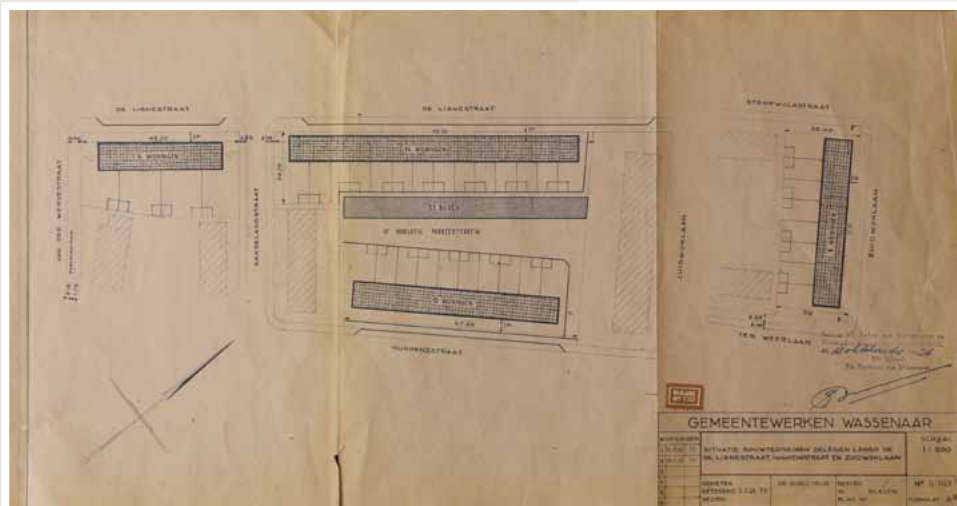
9. De bouw van 38 vijfkamer woningen en 21 garages in plan Zijlwatering en 90 woningen op het "Land van de paus"¹²¹. (Complex 07)

9.1 Zijlwatering

De eerste plannen om te bouwen in Zijlwatering zijn al van 1962. De kosten hiervan waren toen al opgelopen, door de forse loonrondes, tot 22.930,26 gulden. Echter, in een onderhoud d.d. 9 juni 1962 met de Wethouders mr. v.d. Lugt en mr. dr. Veraart, bleek al gauw dat de WBS ook in het gebied Zijlwatering wilde bouwen. Zij vonden dat zij daar recht op hadden, aangezien St. Willibrordus op dat moment reeds 391 woningen in beheer had en de WBS pas 262. Eind 1962 bleek inderdaad dat St. Willibrordus niet in aanmerking kwam om te bouwen; het bouwcontingent 1963 ging naar de WBS.

Naast het bouwen en onderhoud van woningen besteedde St. Willibrordus aandacht aan dorpse zaken (sociale betrokkenheid). In de notulen van 13 mei 1962 staat hierover het volgende: *"Van de bewoners van de v.d. Wervestraat een verzoek om onze medewerking voor het oprichten van een erepoort, in verband met het 50-jarig huwelijksfeest van de Fam. Delver, v.d. Wervestraat 7. Besloten werd 'n dergelijke poort door G. v.d. Ham (de man voor het dagelijks onderhoud) te laten maken en daarnaast nog 15 gulden ter beschikking te stellen voor de versiering. Namens de vereniging zal een bloemstuk worden gezonden, kosten 15 gulden. "*

Later kreeg St. Willibrordus wel weer contingenten toegewezen. De woningen in Zijlwatering werden uiteindelijk in fases gebouwd.

Figuur 37 Bouwtekening 05-07-1965

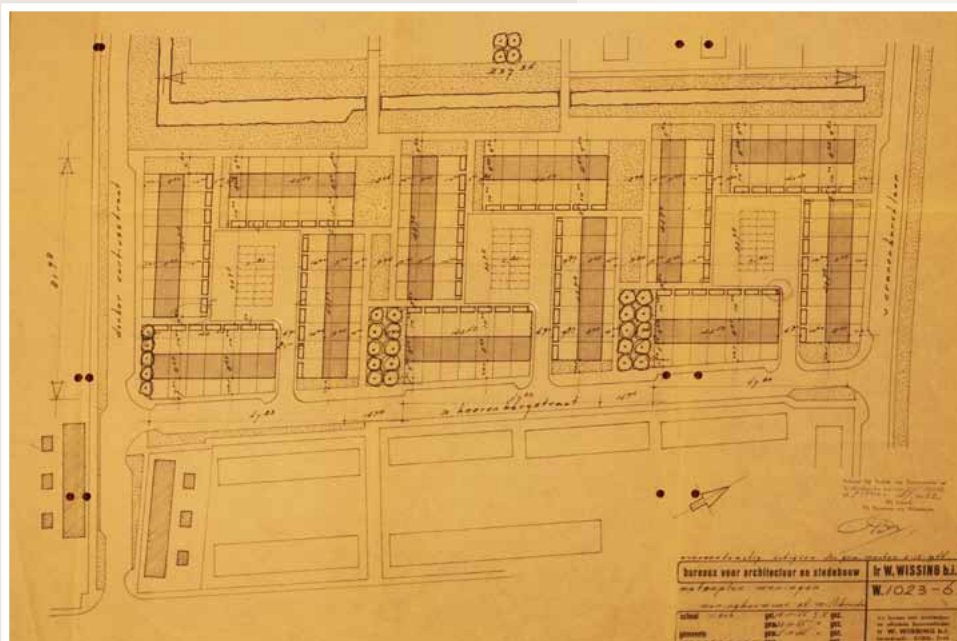
121 Zo genoemd omdat de eigenaar van het land, de heer Knijnenburg blijkbaar liep/ een houding had als een paus.

Op 8 december 1965 werd vergunning verleend voor de bouw van 14 woningen. Begin januari 1966 werd de vergunning voor de resterende 24 woningen verleend. Aanneemsom voor deze woningen was 730.000 gulden. De eerste paal werd op 3 februari 1966 geslagen.¹²²

Op 28 april 1966 werd door de toenmalige voorzitter, A.C. Duijvestijn, de eerste steen gelegd. Na oplevering waren er diverse klachten.¹²³ De woningen voldeden niet aan alle verwachtingen, zo blijkt onder andere uit het feit dat de bewoners van de Zuidwijklaan klaagden over de slechte ontvangst van het 2e net. Het bleek dat zij in deze woningen geen versterker hadden ingebouwd.¹²⁴ De woningen waren voor het eerst op een Centraal Antennesysteem aangesloten. Ook bleek bijvoorbeeld de regenafvoer niet op de riolering aangesloten te zijn,¹²⁵ alsook scheuren in de muren, verzakkende kozijnen en lekkende goten.¹²⁶

9.2 Land van de paus

De 90 woningen op het land van de paus ('s-Heerenbergstraat; en Donker Curtiusstraat) werden onder architectuur van N.V. Bureaux voor architectuur en stedenbouw Ir. W. Wissing b.i. te Barendrecht gebouwd .

Figuur 38 Bouwtekening 05-11-1966

Volgens overlevering had de eigenaar van het land, de heer Knijnenburg, een houding "à la de paus". Dit verklaart de bijnaam "Land van de Paus", ook wel "Het Vaticaan". Op 8 mei 1967 werd de eerste paal geslagen door wethouder Van de Brink, eind 1968 werden de woningen opgeleverd. Eind 1970, twee jaar later, waren de laatste gebreken die bij oplevering reeds aanwezig waren, pas tot tevredenheid hersteld. Deze huizen waren de eerste woningwetwoningen met centrale verwarming.

¹²² Notulen van 14 februari 1966

¹²³ Notulen van 18 december 1968

¹²⁴ Notulen van 9 november 1967

¹²⁵ Notulen van 22 januari 1969

¹²⁶ Notulen 19 november 1969.

In 1974 werden deze 90 woningen en de 38 woningen in Zijlwatering (hfst. 9.1) als één complex aangemerkt door het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening.

Het samenvoegen van complexen had gevolg voor het onderhoud. Immers, ieder complex had zijn eigen onderhoudsfonds. Later werd dat geleidelijk afgeschaft, omdat noodzakelijke werkzaamheden bij een complex met weinig geld werd uitgesteld terwijl bij complexen met een ruim onderhoudsbudget “ruim” gedacht werd over onderhoud.¹²⁷

Voor onderhoud suggesties was het gebruikelijk dat de Vrouwen Advies Commissie haar wensen uitbracht. Voorbeelden hiervan waren¹²⁸:

1. Keukenraam vergroten tot aan het aanrecht
2. In de keuken een tweede contactdoos met randaarde
3. Uitbreiding van het sanitair door plaatsing van 2 wastafels, of in ieder geval voorzieningen treffen, welke het mogelijk maakt deze later aan te sluiten.

Het interieur van de huizen was duidelijk onderhevig aan de mode van het moment, zo blijkt uit het volgende citaat uit het notulenboek:¹²⁹ *“Veel bewoners van complex 1 hebben beneden deuren glad gemaakt, d.w.z. hardboardplaten op de deuren gemaakt. Dit is niet overal en niet bij alle deuren gebeurd, met als gevolg, waar nu oude deuren weer worden gebruikt, de ene deur wel en de andere deur niet beplaat is. De bewoners verzoeken nu om het glad maken van alle deuren, wat inderdaad een veel mooier geheel geeft.”*

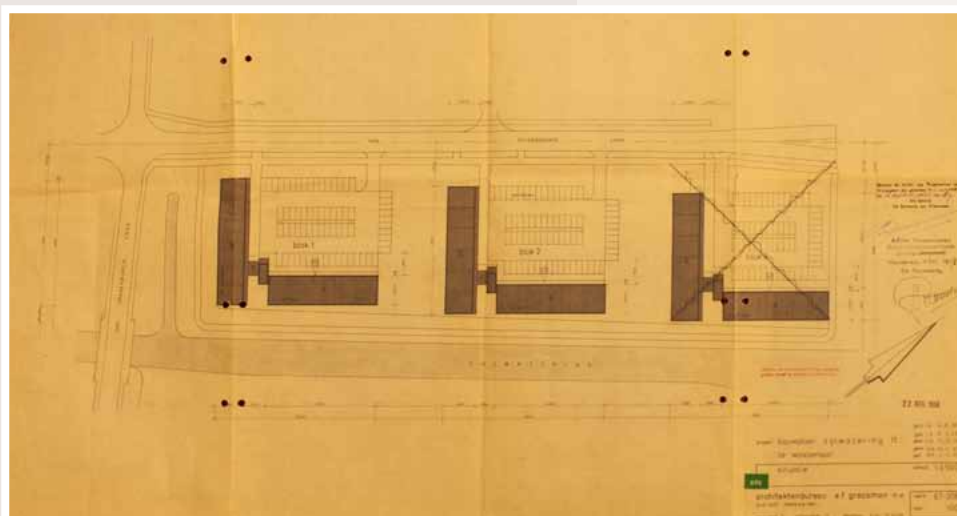
127 Notulen van 29 januari 1974

128 Notulen van 14 maart 1966

129 Notulen van 13 juni 1966

10. De bouw van 213 woningwetflats (galerijwoningen in 6 woonlagen) aan de Van Duivenvoordelaan (Complex 08)

Op 21 augustus 1967 is de gemeente raad akkoord gegaan met de verkoop van een stuk grond, gelegen aan de te verlengen Duivenvoordelaan, voor de prijs van 971.280 gulden ten behoeve van de bouw van 213 flatwoningen¹³⁰. De architect voor deze flatwoningen was Het architectenbureau E.F. Groosman N.V. te Rotterdam en de bouwsom was 6.980.000 gulden.¹³¹ Aannemer was de firma Muys en de Winter N.V. te Rotterdam. Eind 1967 verwachtte men dat in januari 1968 de eerste paal zou worden geslagen.

Figuur 39 Bouwtekening 02-11-1967

Echter, de bouw startte pas later, omdat eerst het wegenplan klaar diende te zijn. De eerste paal werd uiteindelijk op 20 juni 1968 om 16.00 uur geslagen door wethouder van Openbare Werken Mr. N.W.A. v.d. Brink. Het slaan van de paal ging gepaard met een grote ceremonie, omdat dit de start was van de bouw van circa 900 woningen, wat voor Wassenaarse begrippen heel veel was.

Er werd een speciale tent neergezet om alle genodigden te kunnen ontvangen. Een van de sprekers bij deze ceremonie was de voorzitter van St. Willibrordus, de heer Duijvestijn. Hij memoreerde de opzet en de uitwerking van de bouwplannen voor deze 213 woningen, waarbij het zelfs nodig was geweest om tot diep in de nacht door te gaan, waardoor deze bespreking de bijnaam "de nacht van Wassenaar" heeft gekregen.¹³² Als sluitstuk voor de ceremonie ter ere van de eerste paal was er 's avonds een diner in Kasteel de Wittenburg, voor circa 40 genodigden, aangeboden door de aannemer.

¹³⁰ Notulen van 9 november 1967.

¹³¹ Notulen van 17 januari 1968

¹³² De nacht van Schmelzer was op 13/14 oktober 1966

Het bestuur had doorgaans moeite met het aanvaarden van een etentje, zo blijkt uit het volgende citaat uit de notulen van 8 juli 1970: *“Over het door de Fa. Westgeest aangeboden etentje zei de voorzitter hier niet voor te zijn in verband met het in de hand werken van praatjes. (na enige discussie binnen het bestuur)en de voorzitter stelde voor – wel de uitnodiging te aanvaarden – maar dat ook de Bouwvereniging meedoet in de kosten voor wat betreft de bijhorende drankjes. Hiertegen waren geen bezwaren.”* Ook later, in 1990¹³³, is een dergelijk gevoel uit de notulen te lezen: *“ ... merkt op dat ze enige moeite heeft met de uitnodiging van de fa. Heijmans om in Auberge de Kievit te gaan eten.is dezelfde mening toegedaan. Zij is echter ook bang dat een dergelijk etentje als een soort opwarmer wordt gebruikt...”*

Op vrijdag 27 juni 1970 werd in aanwezigheid van afgevaardigden van de gemeente de vlag in de top van het eerste blok van 71 woningen aan de van Duivenvoordelaan gehesen. De woningen waren bestemd voor huishoudens die tenminste een netto-inkomen hadden van 160/170 gulden per week, om zonder financiële moeilijkheden voor henzelf en voor de Bouwvereniging deze woningen te kunnen bewonen.¹³⁴ De “kale” huren van deze woningen waren per maand¹³⁵:

4 kamerwoning:	150 gulden
4 kamerwoning parterre:	168 gulden
5 kamerwoning:	170 gulden

In de flats was een modelflat ingericht door de plaatselijke middenstand, zoals firma's Kotex, Haasnoot, Gordijn, Westgeest en van Spronsen.¹³⁶ De laatste woningen werden in oktober 1970 opgeleverd. Eind 1971 werden de flats definitief overgedragen.¹³⁷ Op dat moment was het totale woningbezit van St. Willibrordus 841 woningen. De eerste huismeester voor de flats was de heer G.A.Hakkeling,¹³⁸ met als part-time kracht voor de vrije weekenden van de heer Hakkeling de heer B. Noordoven.

In de flats was het niet altijd koek en ei. Op 14 januari 1982 was er een vergadering in het Deylercentrum met de bewoners van de 3^e flat van de Van Duivenvoordelaan. Deze vergadering was omdat de bewoners zich onveilig voelden. In het verslag van deze vergadering staat hierover :“er lopen jongeren met messen rond en de huismeester wordt weggehoond.” In dezelfde vergadering werd er een bewonerscommissie samengesteld, bestaande uit: Pronk jr, Goutier, Gordijn, Bellekom-van Leeuwen en Van Kuyen. Naast de onveiligheid werd geklaagd over de kwaliteit van de televisie-ontvangst van Casema. Ter verbetering van de woonsituatie stuurde St. Willibrordus een verzoek aan B&W (d.d. 30 november 1982) voor het aanleggen van een speelveldje voor de kinderen. De bouwvereniging zelf was bereid om een bijdrage in de aanlegkosten in overweging te nemen.

¹³³ Notulen van bestuursverg. Van 18 september 1990.

¹³⁴ Notulen van 27 augustus 1969

¹³⁵ Notulen van 21 januari 1979

¹³⁶ Notulen 15 oktober 1969

¹³⁷ Notulen van 24 november 1971

¹³⁸ Notulen van 11 maart 1970

In 1983 kon St. Willibrordus met subsidie van het rijk voor meer dan 100.000 gulden een flat aanpassen om het bewoonbaar te maken voor een rolstoelgebruiker. De aanpassing behelsde naast bouwkundige aanpassingen een verbetering van de geluidsisolatie, een aanpassing van de keuken en op advies van de ergotherapeut van het Academisch Ziekenhuis Leiden 2 stuks opklapbare steunen voor zowel de doucheruimte als het toilet. Deze verbouwing stond onder auspiciën van het architectenbureau Franse en van Hoof en Zuster P. van Melle van de provinciale kruisvereniging. Daarnaast werd op kosten van St. Willibrordus opnieuw behangen en geschilderd.

N.B. Bouw bejaardenwoningen

In de zeventiger jaren werd een poging ondernomen om bejaardenwoningen te bouwen bij het Pension St. Willibrordus, dat oorspronkelijk in 1931 is gebouwd. In 1952 en in 1963 is het gebouw verbouwd.¹³⁹ De eerste bespreking om bejaardenwoningen te bouwen vond begin 1971 plaats met de toenmalige directeur van het pension, de heer J. Hoogeveen. Dit gesprek was, aldus de voorzitter de heer Duijvestijn, positief verlopen.¹⁴⁰ Op vrijdag 18 juni vond een vervolgesprek plaats tussen het bestuur van Pension St. Willibrordus (voorzitter de heer Welten) en het dagelijkse bestuur van de woningbouwvereniging St. Willibrordus (voorzitter de heer Duijvestijn) over de bouw van bejaardenwoningen op een terrein nabij het Pension. Het gesprek was een uitwisseling van kennis over het bouwen van bejaardenwoningen.

Naast deze plannen voor bejaardenwoningen, waren er ook plannen voor de bouw van 19 bejaardenwoningen nabij het Sophieke Huis, dat in 1960 gebouwd was¹⁴¹. Lang was er de vraag wie dit ging bouwen; St. Willibrordus of de Stichting Sophieke Huis.¹⁴² Het bestuur van de stichting scheen heel moeilijk tot een besluit te kunnen komen over de vorm waarin gebouwd moet worden, woningwet of premiesector.¹⁴³ Uiteindelijk wilde de stichting in verband met interne moeilijkheden voorlopig niet bouwen. Wel werd toen besloten dat St. Willibrordus ook in de toekomst niet zou bouwen, omdat het een bouwplan van de Stichting Sophieke Huis was¹⁴⁴. In mei 1973 wil de Stichting Sophieke Huis (Stichting Wassenaarse Zorgverlening Sophieke) toch bouwen met steun van de bouwvereniging,¹⁴⁵ maar alles loopt nogal stroef. Pas in maart 1974 vond een vervolgesprek plaats.¹⁴⁶ In september 1975 zou het plan van de bouw van bejaardenwoningen weer tot leven zijn gekomen, maar uiteindelijk bleef het zonder resultaat voor St. Willibrordus.¹⁴⁷ Pas veel later, in 1998, trad de Stichting in contact met de Wassenaarsche Bouwstichting om de mogelijkheden te onderzoeken seniorenwoningen te realiseren.¹⁴⁸ Deze woningen zijn in 2004 gerealiseerd (zie de website van swz-zorg.nl).

139 Rapport, inzake een onderzoek naar de plaatselijke voorzieningen voor bejaarden, opgesteld door het Provinciaal Opbouworgaan Zuid-Holland, oktober 1977.

140 Notulen van 24 februari 1970

141 Zie voetnoot 132

142 Notulen van 26 april 1972

143 Notulen van 14 juni 1972

144 Notulen van 14 september en 29 november 1972

145 Notulen van 29 mei 1973

146 Notulen 5 maart 1974

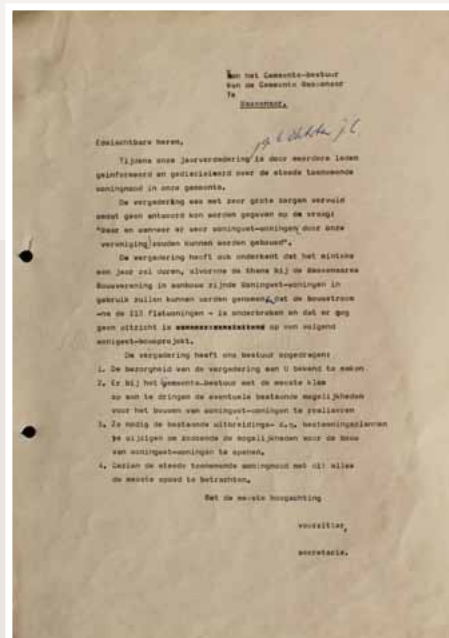
147 Notulen van 30 september 1975

148 Zie projectboekje van Ton Voets Architecten pg 17.

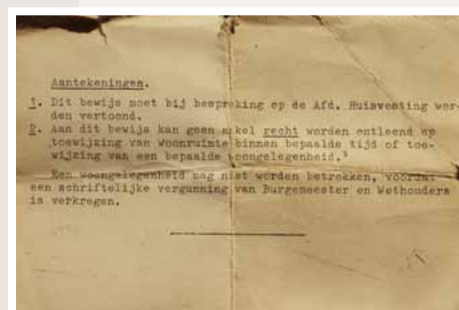
11. De bouw van 100 woningwetwoningen nabij de voormalige tramremise, het plan Ter Weer. (Complex 09)

Het zou vervolgens tot 1978 duren voordat St. Willibrordus haar woningbezit daadwerkelijk kon vergroten, ondanks pogingen van haar bij het Gemeentebestuur om meer bouwgrond te verkrijgen met als doel de woningnood, aan te pakken die met name was ontstaan door de generatie babyboomers.

Ook schrijver van dit boek heeft zich in 1970 tevergeefs gemeld als woningzoekende.

Figuur 40 Brief aan gemeente bestuur betreffende de woningnood

Figuur 41 Bewijs van inschrijving van P.L.M. Kortekaas als woningzoekende

In de tijd dat niet gebouwd werd, werd naast het bekende onderhoud veel centrale verwarmingsinstallaties geplaatst en ook werden veel C(entraal) A(tenne)-installaties aangebracht¹⁴⁹.

De eerste stappen tot nieuwbouw werden begin januari 1975 gezet. Het College van B&W had de woningbouwvereniging een brief gestuurd met de mededeling dat het College geen bezwaar had als de door de vereniging gekozen architect Het Architectenbureau E.F. Groosman N.V. te Rotterdam bij de voorbereiding van het bestemmingsplan Ter Weer werd ingeschakeld.¹⁵⁰ Het plan Ter Weer is vernoemd naar het voormalige kasteel het Huis ter Weer, dat direct ten noordoosten van de tegenwoordige Seringenlaan lag.

¹⁴⁹ Verslag over het jaar 1972.

¹⁵⁰ Notulen van 28 januari 1975

Ter voorbereiding van dit plan Ter Weer bezocht het bestuur begin 1975 verschillende projecten ter inspiratie. Op 3 februari 1975 bracht het bestuur onder leiding van de architect een werkbezoek aan Oss. Deze woningen spraken het bestuur erg aan.¹⁵¹ Het waren zogenaamde Z-woningen en niet meer de gebruikelijke doorzonwoning.

Deze voorbereiding was nodig omdat in de nota Huisvesting Alleenstaande en Tweepersoonshuishoudens van staatsecretaris M.P. van Dam (zie hoofdstuk 3.2) verschillende schetsvoorstellen voor de bouw van eengezinswoningen waren opgenomen. Het aanvankelijke plan bestond uit 12 tweekamerwoningen 18 twee- en driekamerwoningen (meergezinswoningen), 115 eengezinswoningen en de bouw van 26 garages. In september 1976 vatte het college van B&W echter het idee op dat het bouwplan verdicht diende te worden.¹⁵² Het plan, waarop eigenmachtig door de gemeente wijzigingen waren aangebracht, bestond uiteindelijk uit 153 woningen.¹⁵³ De vrouwenadviescommissie was tegen deze verdichting.¹⁵⁴ Op 4 maart 1977 werd het nieuwe (verdichte) plan ter visie gelegd, waar bewoners van de Seringenlaan bezwaarschriften tegen hebben ingediend. Zij waren van mening dat de bestaande recreatieve bestemming van het gebied gehandhaafd diende te blijven.¹⁵⁵ Naar aanleiding van het bezwaarschrift zette het dagelijkse bestuur van de woningbouwvereniging de verdere uitwerking van het bouwplan begin 1977 (het bestek klaar maken) stop.¹⁵⁶ Toen het er naar uitzag dat de bezwaren ongegrond zouden worden verklaard, werd de verdere uitwerking van het plan weer ter hand genomen door het architectbureau Groosman.¹⁵⁷ Uiteindelijk werden alle bezwaarschriften, ook die bij De Kroon¹⁵⁸, ingetrokken.¹⁵⁹ Probleem bij de verdere uitwerking was wel om de huur van de woningen tot een aanvaardbaar niveau te beperken. Aanvankelijk zou de huur ten hoogste 400 gulden per maand zijn, maar al gauw bleek dit 470 gulden per maand te worden.¹⁶⁰ Ook dit bedrag was echter te laag. Het maximale bedrag liep op tot 636 gulden per maand.¹⁶¹

Uiteindelijk werd op 15 december 1978 de eerste paal geslagen voor de bouw van 153 woningen.

151 Notulen van 25 februari 1975

152 Notulen van 5 oktober 1976

153 Notulen van 1 maart 1977

154 Notulen 5 april 1977

155 Notulen 5 april 1977

156 Notulen 3 mei 1977

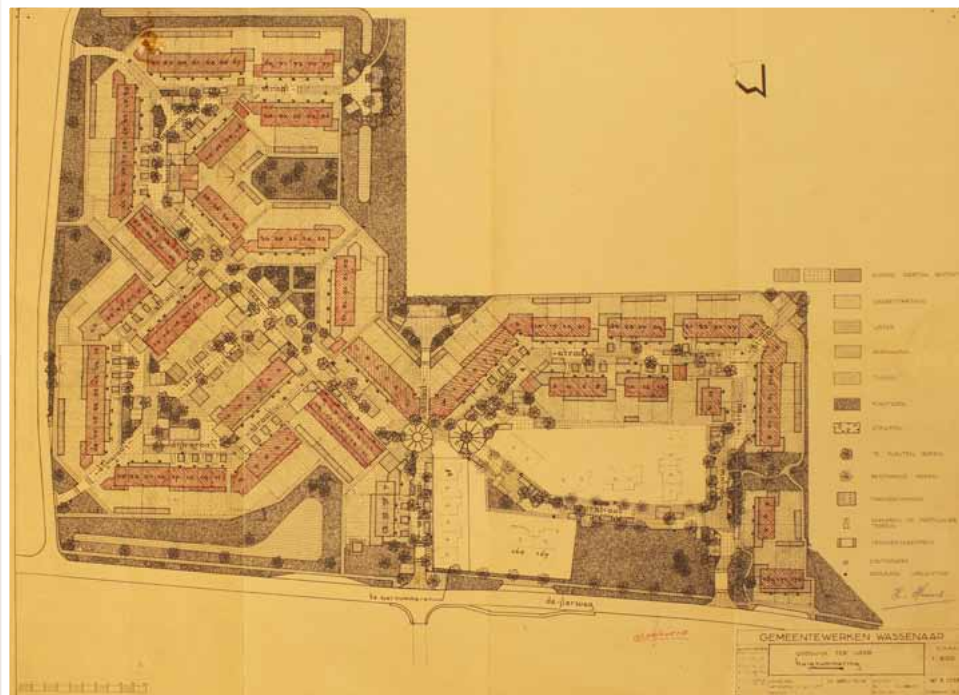
157 Notulen 6 september 1977

158 Toentertijd het hoogste beroepsorgaan

159 Notulen 6 december 1977

160 Notulen 6 september 1977

161 Notulen van 6 december 1977

Figuur 42 Bouwtekening plan Ter Weer

De vice-voorzitter, de heer J.A. van Steen (Ome Jan), die reeds meer dan 32 jaar met hart en ziel voor St. Willibrordus had gewerkt, verrichtte deze daad. Een belangrijke dag, omdat na een reeks van jaren het startsein kon worden gegeven voor de bouw van 100 woningwetwoningen, 33 premiekoopwoningen, 20 woningen in de vrije sector en 20 garages.

Op 22 oktober 1979 werd door de Commissaris der Koningin van Zuid Holland, mr. Vrolijk, de eerste sleutel uitgereikt aan de fam. Beyersbergen, bewoners van Baljuwstraat 14. Het bestuur St. Willibrordus verraste de bewoners en de twee naastliggende bewoners met een bloemetje. Tevens werd op deze dag het 60-jarig bestaan van de woningbouwvereniging gevierd met een receptie in het Jeroenhuis aan de Kerkstraat. De sleutel van de laatste woning, Weijermansstraat 8, werd op 29 februari 1980 uitgereikt. Zeer grote geldelijke problemen gaf de verkoop van de laatste 11 vrije-sectorwoningen van het plan, door het instorten van de woningmarkt. Door een aanzienlijke verlaging van de verkoopprijzen, was het uiteindelijk mogelijk kopers te vinden.

12. De bouw van 75 woningwetwoningen aan de Wiegmanweg (Complex 10 en 13)

In de vergadering van 6 september 1977 stond voor het eerst de bebouwing van de Wiegmanweg op de agenda. Besloten werd Groosman Partners en de pas voor zichzelf begonnen Wassenaarders Galjé en van der Spek¹⁶² uit te nodigen voor een gesprek. In haar vergadering van 4 oktober 1977 koos het bestuur voor Groosman Partners vanwege hun grotere ervaring in de sociale woningbouw. De Wassenaarders Galjé en van der Spek kregen toen twee andere opdrachten, zie hieronder.

Eind 1978 werd het eerste bouwplan ter inzage gelegd. Door de omwonenden werd bezwaar aangetekend. Er kon geen overeenstemming worden bereikt, ook nadat het plan van bejaardenwoningen in huurwoningen, de zogenaamde Van Dam woningen¹⁶³ werd gewijzigd¹⁶⁴. Wel waren bestuur en de bewoners het erover eens dat de woningen werden gebouwd met rode of bruine bakstenen. Aanvankelijk was het namelijk de bedoeling om witte stenen te gebruiken, zoals op de Spinbaan, zo blijkt uit de notulen van 10 maart 1981. Twee bewoners gingen zelfs in beroep bij de Kroon (oude term voor Raad van State). Uiteindelijk wees de Raad van State op 25 juni 1981 ook deze bezwaren af. Op 8 oktober 1981 werd tijdens een onderhandse aanbesteding de bouw van de woningen aan de Wiegmanweg gegund aan Smit's Bouwbedrijf B.V. te Beverwijk, waarna de opdracht kon worden verstrekt om te bouwen: 75 huurwoningen en 16 premie A-koopwoningen.

Figuur 43 Bouwtekening Wiegmanweg 1 februari 1982

162 Notulen van 6 september 1977

163 ook wel HAT (Huisvesting Alleenstaanden en Tweepersonshuishoudens) woningen genoemd.

164 Notulen van 3 juli 1979

Op 7 april 1982 werd de eerste paal officieel geslagen door mevr. H.G. Goudzwaard – Blom. Op dat moment was zij al benoemd als hofdame van H.M. Koningin Beatrix. In tegenstelling tot de aanloop van het project verliep de bouw voorspoedig. Op 15 september 1982 om 15.30 uur – een mooie nazomerse dag – werd door de voorzitter al de vlag op het hoogste punt gehesen. Op woensdag 7 januari 1983 kon als afsluiting van het bouwproject de laatste sleutel worden uitgereikt. Al met al had de hele procedure 3 jaar geduurd, een periode waarin het bestuur niet stil zat.

Het architectenbureau Galjé en Van der Spek begeleidde in deze tijd de renovatie van de woningen aan de P. Maritzstraat. Na een lange voorbereidingsperiode, waaronder goedkeuring van het Ministerie van Volkshuisvesting werd op 17 september 1980 om 15.00 uur gestart met de renovatie van 57 woningen aan de St. Willibrordusstraat, de Hallekensstraat en de Pieter Maritzstraat. De starthandeling was het naar beneden werpen van enige dakpannen van het pand Willibrordusstraat 18 door de voorzitter de heer Lammers.¹⁶⁵

Voor de bewoners waren vier gestoffeerde wisselwoningen beschikbaar. Ook de Wassenaarse Bouwvereniging had wisselwoningen aangeboden, maar deze aanbieding kwam helaas te laat. Het bestuur had reeds een volledig schema opgesteld.¹⁶⁶ Binnen een maand werd het bestuur geconfronteerd met tegenvallers. De architect had de herstelwerkzaamheden van kozijnen en binnendeuren niet meegenomen in de begroting; dit bleek een tegenvaller van circa 150.000 gulden¹⁶⁷. Wel verliep het renovatieproject zeer voorspoedig. De eerste woning was al op 31 oktober 1980 gereed.¹⁶⁸

Naast deze renovatie maakte architectenbureau Galjé en Van der Spek de tekeningen voor de verbouwing en uitbreiding van de kantoorruimte in 1980. De Wassenaarse firma J.T. Schröder kreeg de opdracht om deze verbouwing uit te voeren. Door alle werkzaamheden en de groei van de woningbouwvereniging werd het kantoor aan de Rozensteinstraat 28 namelijk veel te klein. Op 14 november 1980 kwam de verbouwing van dit kantoor gereed. De medewerkers beschikten nu over een moderne werkomgeving en het bestuur over een aparte vergaderruimte. De opening van het kantoor was uiterst sober. Het mocht beslist niet het karakter hebben van een openingsreceptie, zo blijkt uit de notulen van 15 oktober 1980.

Figuur 44 Het afwerpen van de dakpannen en een plakkaat voor de aanduiding van de wisselwoning

¹⁶⁵ Notulen van 9 september 1980

¹⁶⁶ Notulen van 24 september 1980

¹⁶⁷ Notulen van 7 oktober 1980

¹⁶⁸ Notulen van 4 november 1980

13. Nieuwbouw in Centrum van Wassenaar (Complex 11)

Begin 1981 was het bestuur alweer druk bezig met de voorbereiding van de bouwplannen aan de Luifelbaan, de Achterweg – voormalig terrein van de fam. Winnubst - en de Schoolstraat. In dit plan bleef in eerste instantie de bibliotheek nog gehandhaafd. De voorbereiding van het bouwplan, waaraan wegens de ligging in het dorpscentrum, bijzondere eisen werden gesteld ter handhaving van het karakter daarvan, vergden veel tijd en overleg. De architecten van deze woningen waren het Leidse architectenbureau Schutte (later overgedragen aan het Architectenbureau Atsma Partners B.V.) en het architectenbureau Franse en Van Hoof uit Wassenaar. Voor de huisvesting van gehandicapten werden in 2 woningen bijzondere voorzieningen getroffen, waarvan de kosten werden geraamd op 26.000 gulden. Op woensdag 22 juni 1983, om 15.30 uur – het was een zeer warme dag - werd de officiële eerste paal geslagen door de voorzitter de heer W.M.A. Lammers.

De historicus de heer A.A.G. van der Kley hield een kort praatje over het oude dorpscentrum. Op 4 april 1984 waren alle 41 woningen bewoond.

14. Nieuw Kantoor (bestuurshuis) , Gezinsvervangend tehuis en Johan de Wittstraat (complex 15) en groot onderhoud

In de jaren 1984 en 1985 begon men met de voorbereidingen van het bouwplan voor 45 woningen aan de Johan de Wittstraat en Haven. Daarbij was als voorwaarde door de gemeente bij de bouw aan de Johan de Wittstraat bedongen dat Van Leeuwen Keukens een showroom mocht bouwen, mits er woningen bovenop geplaatst werden. Eind 1985 was de ministeriële beschikking voor de 45 te bouwen woningen binnen. De eerste paal werd eind maart 1986 geslagen door de heer P. Lageveen, directeur Gemeentelijke Technische Diensten Wassenaar.

De zes (aanvankelijk 5¹⁶⁹) woningen bij de Haven werden verhuurd aan de Stichting Gezinsvervangende tehuizen. Dit was het eerste gezinsvervangend tehuis voor verstandelijk gehandicapten in Wassenaar.

Naast de nieuwbouw vroeg ook het groot onderhoud in de jaren 1981 tot en met 1985 veel aandacht van het bestuur. Zo werden de 53 vooroorlogse woningen gerenoveerd, zoals we gezien hebben, en de 125 naoorlogse woningen van Jeruzalem werden verbeterd en geïsoleerd. Tenslotte werden de technische gebreken van de 90 woningen op het Land van de Paus opgeheven.

Door de vele werkzaamheden van de steeds groter wordende woningbouwvereniging was het bestuur begin 1984 van mening dat er grote behoefte bestond aan meer kantoorruimte en centralisering van werk- en opslagplaatsen. Toen bekend werd dat een kavel bouwgrond aan de Hofcampweg te koop was, meldde het bestuur van St. Willibrordus zich als koper bij de gemeente. De onderhandelingen over de bouwgrond konden datzelfde jaar positief worden afgesloten. Tijdens een algemene ledenvergadering op 25 april 1985 in het Dorpscentrum "De Stoof" aan de Schoolstraat 6 werd het plan voor de bouw van een nieuw kantoor annex werkplaats eenstemmig door de leden goedgekeurd. Architect hiervan was de heer ir. L. Kroon. (zie hoofdstuk interviews) De kostenraming was toen 1.264.300 gulden. Om de kosten te drukken is het kantoor niet voorzien van een lift en is nog geprobeerd een gedeelte van het kantoor te verhuren voor 1.700 per maand¹⁷⁰. Op 17 oktober 1986 werd door de erevoorzitter A.C. Duijvestijn het nieuwe kantoor op feestelijke wijze geopend door het onthullen van een koperen plaat.

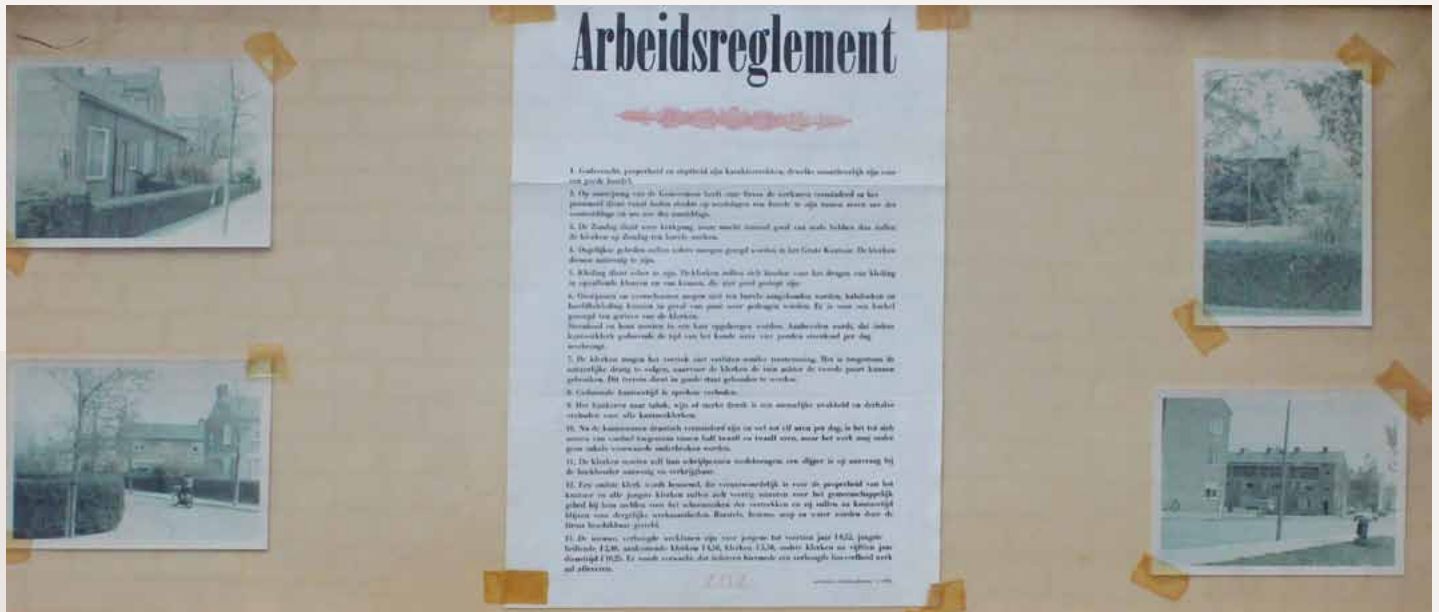

Figuur 45 De koperen plaat

De dag daarna was het 'open huis' voor leden en bewoners. Het bord, met het Arbeidersreglement uit 1850, dat jaren in het oude kantoor aan Rozensteinsstraat 28 heeft gehangen is in het nieuwe kantoor gevoeglijk in het archief verdwenen; het was niet meer van deze tijd.

¹⁶⁹ Voor 11 Wassenaarders

¹⁷⁰ De telegraaf van 22-09-1987

Figuur 46 Het bord met arbeidersreglement

Hieronder een paar regels die eruit springen:

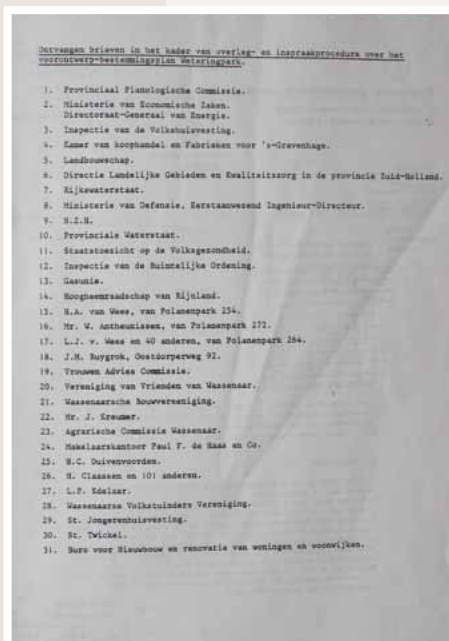
- Het hunkeren naar tabak, wijn of sterke drank is een menselijke zwakheid en derhalve verboden voor alle kantoorklerken.
- Nu de kantooruren drastisch verminderd zijn en wel tot elf uren per dag, is het tot zich nemen van voedsel toegestaan tussen half twaalf en twaalf uren, maar het werk mag onder geen enkele voorwaarde onderbroken worden.-

15. Weteringpark I en II (Complex 16, 17, 18, 20 en 22)

Op 8 oktober 1984 waren de eerste concrete besprekingen begonnen met wethouder A.F. Cocheret de la Moriniere en de beide bouwverenigingen over de bouw in het bestemmingsplan Weteringpark. Het was een van de laatste grote woningbouwlocaties in de gemeente Wassenaar. De bedoeling was om 350 woningen (176 eengezinswoningen, 139 kleine gestapelde woningen en 35 kavels voor zelfbouw door Wassenaarders) te bouwen aan weerszijden van de Zijlwatering. Bij de stedenbouwkundige inrichting diende rekening te worden gehouden met een mogelijke uitbreiding richting Hogeboomse weg. Hiervoor werd een projectgroep Weteringpark opgericht waarin naast de gemeente ook beide bouwverenigingen zitting hadden. Hierbij moet bedacht worden dat het bouwen plaats diende te vinden in een steeds ingewikkelder samenleving. De volkshuisvesting ondervond daarvan de gevolgen. Meer partijen dienden erbij betrokken te worden. Vroeger was de vereiste kennis, nodig voor de planvoorbereiding, gemakkelijk in één persoon te bundelen. Begin jaren tachtig was die vereiste kennis dermate toegenomen, dat er specialismen op het gebied van planologie, stedenbouw, civiele techniek, bouwtechniek, volkshuisvesting, kostenbewaking, inspraak, vormgeving, enzovoort waren ontstaan.

Om deze reden wilde de gemeente een projectontwikkelaar op het project zetten, maar op advies van St. Willibrordus werd er een stedenbouwkundig architect opgezet. De Wassenaarse bouwvereniging stelde voor om de heer ir. A. Polgar (architectenbureau Treffers en Polgar b.v. in Waddinxveen) erbij te betrekken en St. Willibrordus de heer ir. A. Atsma, bekend van de nieuwbouw in het Centrum. Beide architecten zaten namens de bouwverenigingen in de projectgroep voor de stedenbouwkundige ontwikkeling van het nieuwe woongebied "Weteringpark". Hiervoor werden zij door de gemeente betaald.

Dat er meerdere partijen bij betrokken waren, blijkt ook uit een bundeling van reacties. (zie hiernaast)

Figuur 47 Lijst van betrokken partijen

Naast verschillende ministeries, onder andere het Ministerie van Economische Zaken en Defensie, en andere organisaties, zoals de Gasunie en Staatstoezicht op de Volksgezondheid, hebben nog velen¹⁷¹ hun mening/bezwaar gegeven.

Door al deze bezwaren en meningen kon pas begin juli 1987 door de voorzitter, de heer J.A. van de IJssel, de eerste paal worden geslagen voor 80 woningen; 35 huur- en 45 premie A-koopwoningen. Een contingent dat aanzienlijk lager was dan de gevraagde aantallen woningen. Vol goede moed werd begonnen met de bouw. De ontwikkeling van deze woonwijk zou echter veel tegenslagen te verwerken krijgen. Nog maar net was het startsein gegeven, of leden van de Stichting Historisch Centrum Wassenaar vonden een oud graf. Een graf uit de Bronstijd, circa 3.700 jaar geleden. De plek bevond zich aan de rand van het toenmalige mondinggebied van de Rijn. De bouw ondervond weinig hinder van deze opgraving. Wel liep de bouw veel vertraging op als gevolg van verontreinigde grond. Er ontstonden perikelen rond de afvoer van een berg verontreinigde slib bij de jachthaven. Ook kreeg St. Willibrordus te maken met het faillissement van de aannemer. Op 28 maart 1988, toen door het Bouwbedrijf H. de Vries B.V. surseance van betaling werd aangevraagd, werd de bouw stilgelegd. Enkele onderaannemers hebben nog een aantal koopwoningen afgemaakt, zodat er 13 woningen konden worden opgeleverd. Van genoemde datum tot half mei waren er met De Vries diverse besprekingen. Doordat bijzonder weinig duidelijkheid werd gegeven wat er aan de hand was, werd het vertrouwen in De Vries opgezegd. De geleden schade werd begroot op 1.790.000 gulden, waarvoor De Vries aansprakelijk werd gesteld. De Katwijkse Bouwmaatschappij (KBM) nam het project over, zonder uiteraard de claim van 1,8 miljoen gulden. Wel nam de KBM alle garanties en verborgen gebreken van de reeds gebouwde woningen over.

Bovendien wilde zij een gedeelte van het verlies voor de onderaannemers, zij kregen 25% van hun schuld uit de surseance toegewezen, goedmaken. Vervolgens ontstond een gevecht tussen De Vries en de KBM in de aannemersbond om het werk onbesmet te verklaren. Uiteindelijk heeft De Vries toch afgehaakt en kon de KBM het project formeel vanaf 1 juni 1988 continueren. Op woensdag 29 juni 1988 al kon de eerste sleutel worden uitgereikt.

171 31 brieven waarvan twee brieven die mede ondertekend zijn door respectievelijk 40 en 101 andere personen.

Figuur 48 Luchtfoto uit die tijd

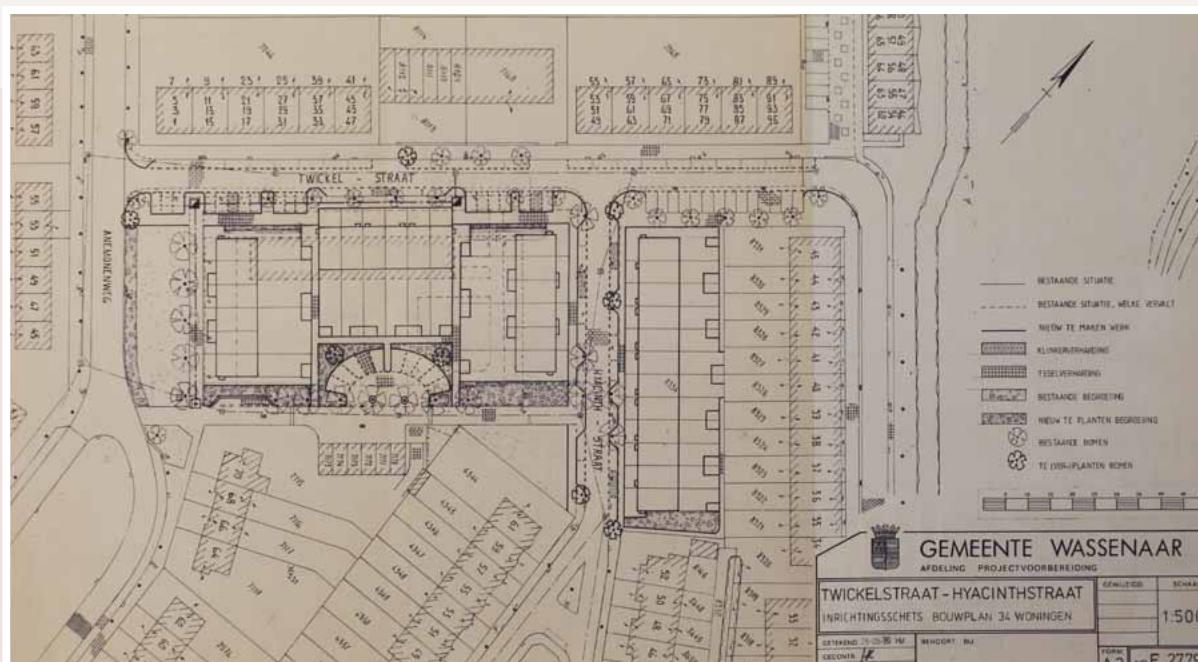
Toen in 1989 alle woningen van Weteringpark I bewoond waren, was er een nieuwe tegenslag; Nederland werd getroffen door een zware storm. De dakpannen van Weteringpark I kregen het zwaar te verduren en vele pannen overleefden de storm dan ook niet. Ook ontstond enorme schade aan dakramen en dakgoten. De kosten hiervan waren circa 20.000 gulden.

Ofschoon Wassenaar nagenoeg vol was gebouwd, althans naar de mening van een groot aantal politieke partijen van toen¹⁷², werd toch toestemming van de gemeente verkregen voor uitbreiding van Weteringpark I. Er werd hard gewerkt aan deze ontwikkeling van het bouwproject, hetgeen erin resulteerde dat in november 1993 de eerste paal kon worden geslagen voor de bouw van 26 huurwoningen aan de Maalsteenkreek en Pijlspitskreek, en 18 premiekoopwoningen.

¹⁷² In 1989 is een onderzoek ingesteld naar de bevolkingssamenstelling en de woonbehoefte in Wassenaar. In de rapport staat te lezen dat de gemeente tot en met 1994 952 en tot en met 1999 1533 woningen te kort komt .Aldus de voorzitter J. van der IJssel in de jaarvergadering van 31 mei 1990.

16. Bouwlocatie Twickelstraat en Hyacintstraat (complex 19) en Van Zuylen van Nijveltstraat (complex 21)

Het bestuurswerk ging door en eind 1987 waren er plannen voor de bouw van 34 sociale huurwoningen aan de Twickelstraat, de Hyacintstraat en de Anemonenweg. Architectenbureau Van Wijk Gelderblom kreeg de opdracht om hiervoor 3, 4 en 5-kamerwoningen te ontwerpen.

Figuur 49 Inrichtingsschets van 26-05-1989

Op vrijdag 12 januari 1990 sloeg mevrouw E.M. Hakkeling-Ruijgrok van de Werve daarvoor de eerste paal en op 27 september 1990 werd de laatste sleutel uitgereikt aan de familie Schreiner.

Daarna kreeg de woningbouwvereniging toestemming van de gemeente om op de plaats van het voormalige politiebureau aan de Van Zuylen van Nijveltstraat 11 woningen te bouwen. Omdat een en ander snel plaats diende te vinden, werd ook toen architect ir. A. Atsma hiervoor gevraagd. De eerste paal werd door de heer A. de Vos (zie hoofdstuk interviews) op 12 oktober 1992 geslagen en de woningen werden medio 1993 opgeleverd. De stichtingskosten hiervan werden begroot op 1,8 miljoen gulden.

Periode 1990 – heden

Stagnatie/ consolidatie

17. De periode 1990-2008: De stagnatie

17.1 De bouw aan de Van Cranenburchlaan en Havenstraat (complex 23)

Na het Weteringpark werd in Wassenaar niet meer grootschalig gebouwd. Zoals in hoofdstuk 15 al is gememoreerd, was de politiek in Wassenaar van mening dat Wassenaar vol was, ter behoud van de “groene oase”. Dit was ondanks het veel besproken “Rapport woningbehoefte onderzoek van Bouwfonds Adviesgroep b.v.”, dat had aangetoond dat er wel degelijk behoefte was aan kwalitatief goede woningen, circa 360 per jaar. Op pagina 36 van dit rapport staat *“Op grond van het onderzoek is berekend dat er de komende vijf jaar een per saldo kwalitatief tekort van ongeveer 1.800 woningen zal optreden in de gemeente Wassenaar zelf”*. Ondanks deze aanbeveling zijn alleen de complexen 23, 24 en 25 gebouwd na de voltooiing van het Weteringpark. In totaal waren dit 44 woningen, waarvan 20 als woonvoorziening aan de Haven. De WBS heeft na het voltooiën van de wijken Zijlwatering en het Weteringpark ook nog maar weinig gebouwd.

Eind 1993 onderzochten de WBS¹⁷³ en St. Willibrordus gezamenlijk of het mogelijk was om het terrein van het voormalig dierenpark van de familie Louwman en het terrein van de Robert Fleury Stichting (De St. Ursula-kliniek)¹⁷⁴ aan te kopen. Helaas is dit niet gelukt; de grond was te duur. Overigens werd in deze periode wel veel gepraat en zijn er vele rapporten en notities verschenen. In de notulen van 18 augustus 1992 staat ter illustratie van dit gepraat het volgende: *“De heer v.d. IJssel memoreert het gesprek tussen een afvaardiging van het CDA op 9 juni jl. en het bestuur van de woningbouwvereniging. Van de zijde van de woningbouwvereniging was iedereen aanwezig. Van de afvaardiging van het CDA waren maar 3 personen gekomen. De voorzitter, en de vice-voorzitter, hebben voor deze lage opkomst hun excuses aangeboden. De bedoeling van dit gesprek was om met het CDA van gedachten te wisselen. Dit is echter niet het geval geweest doordat de wethouder continu aan het woord was.”*

In die tijd werd ook de samenwerking tussen woningbouwverenigingen (toen al woningcorporaties genoemd) in de regio opgezet. De woningbouwverenigingen moesten gaan samenwerken, omdat er door de invoering van de Huisvestingswet van 1 oktober 1992 een einde kwam aan de lokale bescherming.

¹⁷³ Zie pag. 106 “Op zoek naar andere locatie” van het boek Sociaal Ondernemen in een Kapitalistisch Bolwerk.

¹⁷⁴ Totale oppervlak plangebied dierenpark was 1.670,33 m² en Ursulakliniek 61.338 m². Het ging om ca 442 woningen..

Tot 1 oktober 1992 kon een woningzoekende alleen een huis huren in de sociale sector, als hij economisch of maatschappelijk gebonden was aan de betreffende gemeente waarin hij/zij zich wilde vestigen. Met de Huisvestingswet kwam deze restrictie te vervallen. De huurder werd vrij om overal in de regio een woning te betrekken. Wassenaarse woningzoekenden konden hierdoor voortaan hun heil in bijvoorbeeld Zoetermeer zoeken. Het stadsgewest Haaglanden kreeg ook vorm in die tijd, wat ook veel tijd vergde van het bestuur van St. Willibrordus. Daarnaast besteedde het bestuur in die tijd ook veel tijd aan de Regionale Woonruimteverdeling.

Eind jaren negentig kwam er vanuit de gemeente wel enig begrip voor de wensen van de woningbouwverenigingen bij de wethouders Pruijs en Wensveen, maar ook dit leidde niet tot resultaat. Het toegezegde haalbaarheidsonderzoek naar bouw mogelijkheden door beide wethouders, uit te voeren door beide woningbouwverenigingen¹⁷⁵, werd door het college van B&W in eerste instantie weer ingetrokken.¹⁷⁶

Ondanks dat hebben beide woningbouwverenigingen later op eigen initiatief wel een haalbaarheidsonderzoek¹⁷⁷ laten uitvoeren naar mogelijke bouwlocaties. De plaatselijke kranten hebben daar veel aandacht aanbesteed. Het ging onder andere om de bouwlocaties de Europaschool, het Van Heeckerenhuis, de Bel-lesteijnschool en het terrein van de American Baseball Foundation (ABF). Ook op de plaats van de oude bibliotheek aan de Luifelbaan zou een nieuw sociaal-cultureel centrum komen waar sociale huurwoningen bijgebouwd zouden worden. De beide woningbouwverenigingen waren zelfs bereid om ter financiering van de extra te bouwen woningen fors¹⁷⁸ in de eigen reserves te tasten. In de Haagsche Courant van 7 maart 1997 stond hierover een uitgebreid artikel. De gemeente wilde eind jaren '90 grond alleen tegen de marktprijs verkopen en het bouwen van sociale woningen aan de buurgemeenten (VINEX)¹⁷⁹ overlaten.

Uiteindelijk werden op de Van Cranenburchlaan (achter het voormalige benzine-station) en de Havenstraat in totaal nog 14 woningen gebouwd in 2002.¹⁸⁰

De voorbereidingen hiervan liepen al vanaf 1997.¹⁸¹ Er was hiertegen een groot aantal bezwaren ingediend door omwonenden, hetgeen de snelheid van bouwen niet bevorderde. De architect van deze twee locaties was het Bureau voor architectuur en stedenbouw Reijenga Postma Hagg te Voorburg.

175 Zie verslag van de vergadering d.d. 6 september 1996

176 Notulen van 18 september 1996

177 onderzoek naar de volkshuisvestelijke mogelijkheden van mogelijk toekomstige Wassenaarse bouwlocaties"

178 Uit stukken bij de notulen van 13 februari 1997 blijkt dat het ging om maximaal 2 miljoen gulden per corporatie. Zie ook de notulen van 13 februari 1997 van het bestuur.

179 Verslag van een werkbezoek van het College van B&W aan St. Willibrordus d.d. 13 februari 1996.

180 4 eengezinswoningen Haven en 10 senioren appartementen Cranenburch.

181 Notulen van 16 april 1997 van het bestuur

17.2 Centrumplan Noord (Luifelbaan) Complex 24

Op 18 december 2000 stelde de gemeenteraad een krediet beschikbaar voor het ontwikkelen van een integrale gebiedsvisie voor het gebied centrum noord. Directe aanleiding hiervoor waren enkele belangrijke ontwikkelingen, zoals de plannen voor een nieuw cultureel centrum/ bibliotheek aan de Luifelbaan en de uitbreidingsplannen van de supermarkt C1000 in de Langstraat. In juli 2001 werd gekozen dat de bibliotheek in de Langstraat zou komen en de supermarkt zou verhuizen naar de Luifelbaan. Vanaf het begin is St. Willibrordus betrokken geweest bij de (her)bouw (de sloop en het opnieuw bouwen van huurwoningen) aan de Luifelbaan.

Voor de 13 bewoners van de woningen aan de Luifelbaan werd in april 2002 een herhuisvestingplan gemaakt. Om te kunnen bouwen dienden de woningen uit 1984 gesloopt te worden. In de plaats hiervoor zouden 10 nieuwe woningen gebouwd worden aan de Luifelbaan. Tevens werd overeengekomen dat St. Willibrordus te zijner tijd op de grond waarop de Bellesteijnschool stond, sociale woningbouw mocht realiseren.

In 2003 moest echter nog een aantal obstakels overwonnen worden om het project door te kunnen laten gaan. Uiteindelijk kon in 2005 met de sloop worden begonnen.¹⁸² De eerste 10 huurwoningen, 4 appartementen en 6 stadswoningen, werden op 4 mei 2007 opgeleverd. Twee daarvan werden toegewezen aan oud-huurders van de Luifelbaan, die tijdelijk ergens anders woonden in afwachting van terugkeer naar dit complex.¹⁸³

Figuur 50 Bouwtekening van 18-03-2004 Links oude situatie ;rechts nieuw

182 Jaarverslag 2004

183 Notulen RC/bestuur van 23 april 2007

17.3 Gezinsvervangend tehuis aan de Haven (Complex25)

Het bouwen van een gezinsvervangend tehuis was een moeizaam proces. Zo werden eind 2006 door St. Willibrordus drie alternatieve ontwerpen aan de gemeente verstrekt. Bij twee ontwerpen werd getracht duidelijk te maken dat de eisen van de gemeente ervoor zorgden dat niet meer kon worden voldaan aan de gestelde eisen van de corporatie en gebruikers. Bij het derde ontwerp werd tegemoet gekomen aan de wensen/eisen van de gemeente, maar moesten door de gemeente ook concessies gedaan worden. In maart 2007 werd een nieuw ontwerp ingediend, bestaande uit 18 appartementen. In juni 2007 kreeg dit ontwerp de goedkeuring van de gemeente¹⁸⁴. Eind december 2007 werd een inloopavond voor omwonenden georganiseerd, waar zij nader geïnformeerd werden. Begin 2009 werd begonnen met de sloop en nieuwbouw van het gezinsvervangend tehuis. Op 26 mei 2009 om 16.00 uur werd op feestelijke wijze door de heren Van de Locht en Konings een "eerste" steen ingemetseld. Op 3 november 2009 kon het gebouw aan Steinmetz/de Compaan worden opgeleverd en op 14 april 2010 was de officiële opening.

¹⁸⁴ Notulen RC/bestuur van 23 april 2007

17.4 Vorenbroekstraat (Hoge Klei) (Complex 26)

In dezelfde tijd toen het Centrumplan Noord speelde (2000/2001) speelde ook de aankoop van grond van de erven van Van Noort aan de Zonneveldweg/Hoge Klei. Dit stuk grond lag destijds zeer gevoelig vanwege het landschappelijk schoon. Om te kunnen bouwen moest het bestemmingsplan gewijzigd worden. Op 11 november 2002 was uiteindelijk de oplevering van de grond. Begin 2003 werd de pacht beëindigd met de pachter van het stuk grond en kon worden overgegaan met de ontwikkeling van een bouwplan. Verschillende ontwerpen zijn de revue gepasseerd, waarvan verschillende door de gemeente zijn afgewezen omdat de bouwdichtheid te hoog was of omdat er toch appartementen in waren opgenomen.¹⁸⁵

De aankoop van meer grond is niet gelukt, ondanks dat de vierkante meter prijs door St. Willibrordus twee keer werd verhoogd. De gemeente had het voorkeursrecht van de grond afgehaald¹⁸⁶. Hierdoor kreeg de projectontwikkelaar de mogelijkheid de grond aan te kopen voor een hogere prijs¹⁸⁷.

Wel werd in samenwerking met de projectontwikkelaar, Schouten & De Jong Projectontwikkeling B.V., en Dura Vermeer Bouw Leidschendam B.V. een plan ontwikkeld voor de bouw van 35 huurwoningen, waarvan 12 starterwoningen. Architect van dit project was Schildwacht van Hofwegen Partners.

Door bezwaren van omwonenden - de afstand tussen de bestaande (Zonneveldweg) en de nieuwe woningen was te klein - duurde het maanden voordat er daadwerkelijk gebouwd kon worden. Uiteindelijk werd begin 2009 gestart met de bouw, ondanks nog lopende bezwaarschriften¹⁸⁸. In de maanden juli en augustus 2010 werden de 35 appartementen verhuurd, waarbij een feestelijk tintje werd gegeven aan de verhuur van de eerste woning door de wethouder van volkshuisvesting.

Figuur 51
Bouwtekening
09-12-2008

185 Zie rapportage van april 2005

186 De gemeente was eigenaar van deze grond

187 Notulen Raad van Commissarissen met de directeur/bestuurder van 12 december 2005.

188 Notulen RvC/bestuurder van 9 maart 2009. Op 1 juni 2011 is het lopende bezwaar ongegrond verklaard door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

17.5 Stichting Kinderdagverblijven “Blauw –Zwart”.

Eind 2004 vonden eerste gesprekken plaats met het bestuur van de Stichting Kinderdagverblijven Wassenaar (SKW) en de Van Bellesteijnschool. Aanvankelijk werd gedacht om het Kinderdagverblijf /de naschoolse opvang (BSO) onder te brengen bij de Huibregtsschool, zodat de Bellesteijnschool gesloopt kon worden. In 2008 viel het oog op de Schulpwei aan de Dr. Mansveltkade (het Blauw Zwart terrein). Men wilde daar in samenwerking met de SKW en architectenbureau Schildwacht van Hofwegen Partners B.V.¹⁸⁹ een combinatie van naschoolse opvang en sport ontwikkelen. Door wijziging in het standpunt van de gemeente Wassenaar ten opzichte van de grondexploitatie kon pas in 2012 gestart worden met de bouw.¹⁹⁰

De grootste vertraging werd opgelopen doordat men het niet eens kon worden over de grondprijs; de standpunten lagen ver uiteen; enerzijds grond om niet en anderzijds een gevraagde grondprijs van 8 ton.¹⁹¹ Uiteindelijk werd over de prijs een compromis gesloten. In hoofdstuk 18.2 valt te lezen dat de bouw pas veel later dan 2012 zou plaatsvinden.

Naast de bouw van een BSO werd ook de kantine en het bestuurshuis van Blauw-Zwart vernieuwd. Aannemer voor deze bouw was Bouwbedrijf Westgeest uit Wassenaar. In het voorjaar van 2013 tekende SKW het huurcontract voor de kinderopvang op de locatie Dr. Mansveltkade. Tevens werd toen het complex SKW De Schulpwei aan de gebruikers opgeleverd. Het complex bestaat uit drie paviljoens met ruimte voor 120 kindplaatsen en een kantine.

189 Pg 8 begroting 2008 en meerjarenbegroting 2009- 2018.

190 Notulen Algemene Ledenvergadering van 6 juni 2011.

191 Gespreksverslag gemeente, SKW en St. Willibrordus d.d. 3 mei 2011.

18. De Periode na 2008 tot heden: De consolidatie

18.1 Sloop en nieuwbouw Pieter Maritzstraat e.o.

De voorbereidende werkzaamheden (met name financieel) voor de herstructurering van complex 2 – De Pieter Maritzstraat – waren reeds opgenomen in de begroting van 2008. In 2011 werden de plannen echter pas ontwikkeld. De bedoeling was om 53 woningen te bouwen, waarvan 9 (energiezuinige) koopwoningen, 2 vrije sector- en 44 sociale huurwoningen. Om te kunnen bouwen, dienden alle bewoners van de 57 bestaande huurwoningen een andere woning te betrekken, wat uiteraard een hele (emotionele) operatie betekende. Vanwege de parkeereisen moest het totaal aantal woningen verminderd worden.

Op donderdag 6 oktober 2011 was de eerste uitgebreide voorlichtingsavond¹⁹², waar 95 bewoners bij aanwezig waren. Om tot sloop en nieuwbouw te komen werd een zorgvuldig herhuisvestingstraject ingesteld door o.a. gezamenlijk een Sociaal Plan op te stellen waarin alle regelingen, plichten en rechten van de huurders werden gewaarborgd. Omschreven waren verhuisvergoedingen en vergoedingen voor zelf-aangebrachte voorzieningen (zoals verbouwingen e.d.) en hulp van verhuisbedrijf Lagerberg. Dit plan werd samen met een klankbordgroep opgesteld. In deze klankbordgroep zaten bewoners en een vertegenwoordiger van de Huurderbelangenvereniging Rozenstein. Naast een brochure met algemene informatie ter voorlichting, legden medewerkers van St. Willibrordus tussen oktober en november 2011 huisbezoeken af voor een meer persoonlijke afstemming.

Alvorens te kunnen beginnen gaf St. Willibrordus opdracht aan VVKH¹⁹³ architecten om een stedenbouwkundige schets op te stellen. Dit bood de randvoorwaarden waarbinnen de architectonische vertaling plaats diende te vinden. Op 26 juni 2012 had Dura Vermeer (ontwikkelaar en bouwer) het definitieve ontwerp gereed. De voortgang van het project verliep traag door onvoldoende menskracht bij de gemeente.¹⁹⁴ In het 4^e kwartaal 2012 vonden alle bewoners van het project ergens anders een woning. Ook de laatste bewoner die een juridische procedure was gestart, had toen elders in Wassenaar een woning van St. Willibrordus aanvaard.

Op 5 maart 2013 werd de eerste sloophandeling door Burgemeester Jan Hoekema en Wethouder Fatma Koser Kaya verricht. Tevens werd toen de samenwerkingsovereenkomst tussen beiden, St. Willibrordus en de gemeente, ondertekend. Dura Vermeer Bouw startte in juni 2013 met de bouw van de eerste fase van 29 nieuwbouwwoningen en donderdag 5 september werd het hoogste punt van de nieuwbouw gevierd. Tevens was toen de financiering voor fase 2 rond. De eerste woning werd op 16 december 2013 opgeleverd. Mede door de Europa-regeling¹⁹⁵ zijn vele woningen toegewezen aan statushouders.

¹⁹² Notulen 28 september 2011 Raad van commissarissen met bestuur. Zie ook het verslag van deze avond.

¹⁹³ Verheijen Van Rijswijk Knappers De Haan

¹⁹⁴ 2^e aanvulling op het informatieboekje vernieuwing woningen aan de Pieter Maritzstraat, 3^e kwartaal 2012

¹⁹⁵ Het gezamenlijke fiscale huishoudinkomen mag niet hoger zijn dan €34.085,--. M.a.w. het inkomen van man en vrouw en eventueel inwonende kinderen mag niet hoger zijn dan €34.085,--.

18.2 Nieuwbouw locatie Bellesteijnschool

In de begroting van 2012 werd de nieuwbouw op de locatie Bellesteijnschool al genoemd. Het aantal geplande woningen was toen 48, bestaande uit 3 bouwblokken van 3, 4 en 5 lagen hoog en een half verdiepte berging/kelder in het verhoogde middengebied.

Figuur 52 Bouwimpressie op schaal van de drie bouwblokken.

Na hevige bezwaren van omwonenden werd het aantal bouwblokken door de architect ONX Architecten uit Hoofddorp teruggebracht van 3 naar 2. Het uiteindelijke plan bestond uit een 4-laags woon-zorg gebouw voor 24 zorgplekken en een 3-laags blok met 18 appartementen.

Figuur 53 Bouwimpressie op schaal van de twee bouwblokken

Het woon-zorg gebouw werd ontwikkeld in overleg met Stichting Wassenaarse Zorgverlening (SWZ) en voldoet aan hun programma van eisen met één gezamenlijke huiskamer per verdieping. Het doel is mensen met dementie zoveel mogelijk in hun eigen omgeving te laten blijven wonen.

Op 15 februari 2015 werd de overeenkomst met SWZ getekend, in het bijzijn van beide raden van toezicht. Ook tegen dit plan tekenden omwonenden bezwaar aan. Voor deze locatie is het nooit aan de orde geweest om eengezinswoningen te bouwen, gezien de intentieovereenkomst met de gemeente Wassenaar en de woonvisie waarin staat dat er in Wassenaar meer behoefte is aan appartementen dan eengezinswoningen. Ondanks de bezwaren van de omwonenden vond op 20 mei 2015 een aanbesteding plaats. Op 10 oktober 2016 ging een meerderheid van de gemeenteraad akkoord met de afgifte van de planologisch vereiste "verklaring van geen bedenkingen" ten behoeve van de bouw van sociale huur- en zorgappartementen. Op 7 december 2016 werd de bouwovereenkomst tussen St. Willibrordus en de aannemer, de Katwijkse Bouwmaatschappij, getekend, met als bedoeling om in week 7 van 2017 te starten met de bouw van tweekleinschalige wooncomplexen.

Figuur 54 Ondertekening bouwovereenkomst 7 dec. 2016

In week 9 was het dan zover. Ruim honderd genodigden waren op 27 februari 2017 aanwezig tijdens de officiële start van de bouw. Ter ere hiervan werd door directeur Wil van Dam, Irene Vriens, voorzitter van de Raad van Commissarissen van St. Willibrordus, Nico Olsthoorn, directeur van SWZ en Mona Keijzer, toen nog lid van de tweede kamer en nummer 2 op de lijst van het CDA, een bouwbord onthuld.

Figuur 55 Officiële start bouw Bellesteijn

18.3 Mogelijk toekomstige locaties

18.3.1 Locatie Achterweg 79 -/Schoolstraat

De beide woningbouwverenigingen hebben eind 2015 gezamenlijk een bod uitgebracht op de locatie aan Achterweg/Schoolstraat, de voormalige drukkerij van de heer Lodder van De Wassenaarder. Helaas is dit bod niet geaccepteerd.

18.3.2 De school het Hummeltje

Door vertrek van SKW is de school het Hummeltje (aan het Polanenpark) vrijgekomen. Hier zouden 10 à 12 woningen gebouwd kunnen worden. Naast St. Willibrordus heeft ook WBS hier belangstelling voor getoond. Omdat de WBS van plan is om 20 appartementen te bouwen voor een bijzondere doelgroep, psychiatrische patiënten, ziet St. Willibrordus af van deze locatie.

18.3.3 Het voormalige tankstation aan de Van Cranenburchlaan

Dit braakliggend terrein is een kans voor St. Willibrordus, omdat het gecombineerd kan worden met het bestaande gebouw. Tot overeenstemming is men tot nu toe, eind 2017, nog niet gekomen. De vraagprijs is te hoog om sociale woningbouw te kunnen realiseren.

Bijlage I

1. De Jubilea

1.1 Vijftig jarig jubileum

Het 50 jarig jubileum werd op 29 november 1969 gevierd en bestond uit een oecumenische dankdienst in de St. Joseph kerk. Ook werd de eerste sleutel aan de eerste bewoner van de in aanbouw zijnde flats aan de van Duivenvoordelaan overhandigd. De heer Leijenhorst bood namens een uit bewoners gevormd comité een klok aan, voor aan de westelijke gevel van het flatblok aan de kant van Cranenburchlaan. In de algemene ledenvergadering van 26 september 1969 had de heer Leijenhorst hierover het volgende gemeld: *"De opbrengst heeft verre de verwachting overtroffen waaruit geconcludeerd mag worden dat er waardering bestaat bij de bewoners voor het werk dat door het bestuur wordt gedaan."* Vermeld dient te worden dat ook een groot gedeelte werd gesponsord door de firma Menken. De bouwkundige voorzieningen waren voor kosten van de bouwvereniging.¹⁹⁶ De klok werd uiteindelijk begin 1971 bevestigd.¹⁹⁷ In het Raadhuis De Pauw werd door het gemeentebestuur een receptie aangeboden. 's Avonds was er een diner voor bestuur en dames en medewerkers in de Schulpwei. Bovendien bood de gemeenteraad bij haar besluit van 19 januari 1970 ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum een monumentale bank aan, welke geplaatst is aan de zuidzijde van de flats, langs de Van Cranenburchlaan.¹⁹⁸

Figuur 56 De aangeboden bank zoals deze er nu bijstaat

Wetenswaardig is dat de vereniging voor deze bank nog ieder jaar precario-rechten betaalt, evenals ook voor de vlaggenmast die iets verder richting de Wetering staat. Echter, omdat de vlaggenmast een voorziening in het algemeen belang is, wordt dat bedrag in de vorm van restitutie door de gemeente terugbetaald.¹⁹⁹

¹⁹⁶ Notulen van 15 september 1970

¹⁹⁷ Notulen 21 april 1971

¹⁹⁸ Notulen van 21 januari 1970

¹⁹⁹ Notulen van 5 juli 1972

1.2 Vijfenzeventig jarig jubileum

Omdat het 70 jarig jubileum niet gevierd is, afgezien van enige extra consumpties tijdens de algemene leden vergadering in 1989, werd het 75 jarig jubileum wel uitgebreid gevierd.

Vanaf juni 1992 was een jubileumcommissie bezig activiteiten te organiseren. Zo werden er drie beelden onthuld²⁰⁰, was er een Oecumenische Kerkdienst in de St. Willibrordus Kerk, was er een onthulling van een kunstwerk in de hal van het

Figuur 57 Het oude logo met 75 jaar

geen bijdrage aan de kunstwerken²⁰³ met als argument: "Indien de gemeente besluit om een financiële bijdrage beschikbaar te stellen, zal er sprake moeten zijn van een gezamenlijke opdrachtformulering en een open procedure. Aangezien uw keuze al gemaakt was en het object al werd uitgevoerd, is besloten geen financiële medewerking te verlenen. Wel heeft de gemeente de burgemeester Staab wisselprijs verleend aan de Woningbouwvereniging St. Willibrordus op grond van haar vele verdiensten jegens de Wassenaarse gemeenschap".

kantoor,²⁰¹ was er een prijsuitreiking (tuinkeuringen; woning 2019 en fotowedstrijd) en was er de onthulling van het nieuwe logo²⁰². Voor het 75 jarig jubileum werd het oude logo versierd met 75-jaar.

Ten slotte, als klap op de vuurpijl, was er een optreden van Bassie en Adriaan voor de kinderen van de huurders in de sport-hal de Schulpwei.

Ook werd nog een schenking gedaan van circa 10.000 gulden aan het NCIV-Habita project in Santa Fé. Voor het bestuur restte nog een diner op zaterdag 18 juni 1994 in het Muiderslot. De gemeente verleende

Figuur 58 Een bedankje van een van de kinderen.

200 een in Oostdorp; het driehoekig plantsoen Rozensteinstraat; een in Weteringpark het pleintje aan de Strandwal en Speerpuntkreek en een op het grasveldje op de hoek van de Twickelstraat en Anemonenweg

201 Het zijn boomstammen uitmondend in een zuil met bewoners(dieren). De boom stelt de WBV voor en de dieren de bewoners.

202 Het oude logo dateerde uit 1977, zo blijkt uit gebruikt brief papier in dat jaar. Wel is op 3 november 1989 het oude logo onthuld in de muur van de 22 flatwoningen in het Weteringpark (genaamd het Torentje)

203 Brief van 24 januari 1994, kenmerk 9249972

2 Bestuursconflicten

2.1. In 1986

Medio 1986 was er binnen het bestuur een crisis. Dit kwam omdat men wilde inventariseren wat de werkzaamheden van ieder lid van het bestuur afzonderlijk was. Men wilde tot een duidelijke afbakening van taken komen, zowel tussen bestuursleden als tussen het bestuur en het werkapparaat. Aanleiding was het feit dat de secretaris, de heer A.P.J. van der Wal, meer tijd had gekregen en zich meer wilde verdiepen in de problematiek van het bewonersbestand. Hij kreeg daarvoor van de voorzitter, de heer W.M.A. Lammers, geen ruimte. De voorzitter deed dat liever zelf en wilde geen werkzaamheden afstaan. Zowel de heer Van der Wal als ook de penningmeester, de heer A. de Vos, waren van mening dat de voorzitter optrad als ware de bouwvereniging een eenmanszaak was. Beide heren boden in augustus 1986 per brief hun ontslag aan, met als voornaamste reden dat met de voorzitter niet was samen te werken. Daarbij kwam nog dat hij zich voor bestuursvergaderingen absoluut niet voorbereidde²⁰⁴. Verschillende pogingen om de zaak buiten de publiciteit te houden mislukte.

In de courant "Het Binnenhof" van 14 januari 1987 werd aan deze bestuurscrisis ruim aandacht besteed. Ook in het Wassenaars Nieuwsblad gebeurde dat.²⁰⁵ Hierbij werd zelfs uit bovengenoemde ontslagbrieven geciteerd. De toenmalige wethouder, de heer J.C.M. Greep, kon en wilde niet bemiddelen tussen de voorzitter en de andere bestuursleden. Er werd een extra ledenvergadering uitgeroepen. Deze vergadering vond plaats op donderdag 5 februari 1987 in het nieuwe kantoor. In deze vergadering was herbenoeming van de voorzitter vereist. Een commissie van onderzoek werd door de vergadering bijna eenstemmig afgewezen, omdat zo'n commissie de zaak nodeloos zou remmen. Het bestuur moest zo snel mogelijk weer verder kunnen.²⁰⁶ Omdat de voorzitter niet uit eigen beweging wilde opstappen ging men tot stemming over. De uitslag was, ik citeer uit het verslag van de vergadering van donderdag 5 februari 1987: *"Totaal 59 leden hebben de presentatielijst getekend; er zijn 59 stemmen uitgebracht: 11 blanco en 48 stemmen op de heer Van den IJssel, die daarmee is gekozen tot voorzitter van de woningbouwvereniging."* Verder staat in dit verslag te lezen dat een van de leden het volgende tegen de oud-voorzitter heeft gezegd: *"Wij hebben u niet willen betichten van oneerlijkheid en u niet in uw eer willen aantasten, maar u bent niet geschikt als voorzitter."* Daarna bedankte de oud-voorzitter de vergadering voor het vertrouwen in hem.

²⁰⁴ Notulen van 5 februari 1987, aldus de heer A. de Vos

²⁰⁵ Zie verslag vergadering van 5 februari 1987.

²⁰⁶ Notulen van de vergadering van 5 februari 1987.

2.2. In 1995

In 1995 was er een conflict met de leden en het bestuur. Dit conflict ging ook over de voorzitter. Het bestuur was van mening dat de heer Van den IJssel een goede voorzitter was en adviseerde bij de algemene ledenvergadering van 27 juni 1995 hem als voorzitter te herbenoemen. Echter, een meerderheid (17 tegen herbenoeming, 4 voor herbenoeming en 1 blanco) van de aanwezige leden stemde tegen herbenoeming. Het bestuur had dit niet zien aankomen. Op aandringen van het bestuur moesten de leden aangeven waarom zij hun vertrouwen in de voorzitter opzegden. *“Na overleg door de leden wordt als argument voor het wegstemmen van de voorzitter aangevoerd dat de heer Van den IJssel tijdens vergaderingen te vaak gesouffleerd moest worden door de heren Van Dam en Speelman. De heer Speelman moest, volgens de leden, vaak inspringen voor het handhaven van de orde en de heer Van Dam moest de heer Van den IJssel te vaak informeren over zaken die bij de voorzitter bekend hadden moeten zijn.”*²⁰⁷ Kortom, men vond dat de heer Van den IJssel te onzeker overkwam.

Na enige discussie (en onderling overleg tussen de leden op initiatief van mevr. J. Wissen van Rossem) was een meerderheid van de leden er wel voor dat de heer Van den IJssel bestuurslid kon blijven. Op 6 juli 1995 liet het bestuur aan de leden weten dat alle bestuursleden uit solidariteit met de heer Van den IJssel overwogen om af te treden. Dit leidde tot vele bilaterale gesprekken met als uiteindelijk resultaat dat er alleen een functionele (d.w.z. het leiden van vergaderingen) voorzitterscrisis bestond en geen bestuurscrisis. Uiteindelijk diende de heer Van den IJssel zijn ontslag in, wat op 3 november 1995 zijn definitieve beslag kreeg bij zijn afscheidsreceptie. De heer Van den IJssel bleef wel lid van de vereniging. Pas vanaf 29 oktober 1996 trad de heer H.K. van Egmond aan als voorzitter. In de tijd tussen beide voorzitterschappen, van 27 juni 1995 tot 29 oktober 1996, leidde de heer J. Speelman (zie hoofdstuk interviews) de vereniging als vice-voorzitter door deze roerige periode – zie het hoofdstuk “Organisatie”

²⁰⁷ Notulen van de ledenvergadering van 27 juni 1995

Bestuursleden van de vereniging

J. J. van der Holst , voorzitter(1919 – 1936)
J. van den IJssel (1919 – 1928)
L.Th. A. Bellekom (1919 – 1941)
G.J.P. van Eeden (1919-1920)
J. Remmerswaal (1919 – 1922)
M. Hendriks (1920 – 1922)
P.de Greef (1922 – 1933)
J.G. Knijnenburg (1928 – 1933)
M.A.D.H. Schalenkamp, namens de gemeente (1930 – 1947)
D.Th. Ruys, namens de gemeente (1930 – 1947)
J. van der Weijden, erelid (1933 – 1962)
G.A. van Leijenhorst (1936 – 1949)
Mr. Dr. C.Ch.A. van Haren (1941 – 1953)
J. Verhart (1933 -1936)
J.A. v. Steen, (1949 – 1979)
Van Leusden (1948 - 1961)
J. Mens (1922 – 1928)
C. Schoorl (1928 – 1936)
D. Kuije (1931 – 1947)
J. van der Peet (1936 –1962)
A.C. Duijvestijn, voorzitter (1962 – 1972), erelid
A. J. Gordijn (1964 – 1979)
A.J. Noordover, secretaris-penningmeester 1962 – 1966 vanaf 1 januari 1967 in parttime dienst en vanaf 1 jan. 1968 in volledige dienst tot 1978)
H.J. van der Boog (1962 – 1966)
J.C. Vork, voorzitter (1972 - 1977)
W.M. A. Lammers ,voorzitter (1977 - 1987)
Mevr. E.M. Hakkeling – Ruijgrok van de Werve, *namens de Vrouwen Advies Commissie*²⁰⁸ (1983 – 1995)
Mevr. A.G. Graafland-Haitsma, namens de gemeente (1983 – 1993)
R.L.M.G. van Gestel (1983 – 1984)
J.A. van den IJssel voorzitter(1985 – 1995)
L.C.M. Kroon (1986 – 2003)
J. Speelman (1987 – 2000)
G. C.A. Rodewijk (2000 – 2003)
H.K. van Egmond (1996 – 2003)
Mevr. J.M Meijer-Van der Aa (1998 – 2003)
A. de Vos (1979 – 1996)
A.P.J van der Wal (1979 – 1993)
A.J. van Bemmelen (1953 - 1963)
S. Leenstra namens de gemeente (1963 – 1966)
Mevr. E Slot –Schouten, namens de Vrouwen Advies Commissie (1966 – 1967)
G.L. Elout, namens de gemeente (1967 – 1974)
C. van Rij , namens de gemeente (1974 - 1983)
N. v. Leeuwen, secretaris , later vaste kracht (1967 - 1984)
Mevr. A. van der Goes van Naters van der Plaats, namen de Vrouwen Advies Commissie(1963 - 1970)

208 Stichting Landelijk Contact van de Vrouwen Advies Commissies voor de woningbouw. De VAC stelt zich ten doel om, in een zo vroeg mogelijk stadium, betrokken te worden bij het tot stand komen van woningen en woonwijken. Namens de woonconsument is zij gesprekspartner van opdrachtgevers, ontwerpers en uitvoerders. In Wassenaar worden de commissieleden door B&W benoemd voor de tijd van vier jaar. Herbenoeming is mogelijk.

J.L.F.C. van der Vis, namens de gemeente(1947 - 1963)
Mevr. H.G. Goudswaard –Blom, namens de Vrouwen Advies Commissie (1970 – 1982)
Mevr. C.E.M. Doffegnies-Middelhoff (1993 -1997)
W.G.G. van Dam, directeur-bestuurder (1990-2022)

Leden Raad van commissarissen

De heer C. Kelder, (1995 – 1997)
De heer A.A.M. Dofferhoff ,* (1995- 2003)
De heer mr. Dr.Th.L. Bellekom, voorzitter (1995 – 2006)
Mevr. C. van der Heiden-Bakker * (1997 – 2003)
De heer L.C.M. Kroon (2003 – 2006)
De heer K.G. van der Poel* (2003 – 2011)
De heer G.C.A. Rodewijk (2003 – 2013)
De heer J.N.G. van der Kooij* (2005 – 2013)
De heer J.J.C. Lagerberg (2006 – 2010)
De heer P.L.M. Kortekaas* (2006 -2014)
Mevrouw I.W.M. Vriens (2011 – heden)
De heer A.W.S. van Beelen (2013 – heden)
De heer G. Coppus* (2013 – heden)
*Op voordracht van de huurdersbelangenvereniging Rozenstein

Betaalde krachten

Uit het verslag jaar over 1973 blijkt dat er vijf personeelsleden (parttime als full time) in dienst waren; 2 parttime (administrateur en huismeester) en 2 administratieve krachten en 1 onderhoudsman

In 1980 bedroeg het aantal personeelsleden 7 t.w. 1 hoofd technische dienst ; 3 administratieve krachten; 2 Voorlieden en 1 huismeester

In 2017 bestaat de werkorganisatie voor de dagelijkse gang van zaken uit 12 medewerkers, verdeeld over de afdelingen: directie, wonen, financiën en technisch onderhoud.

In de loop der jaren zijn de volgende personeelsleden in dienst van de woningbouwvereniging (geweest) *In willekeurige volgorde:*

Dhr. J. Mens
Dhr. P. van Hemert
Dhr. G. J. van der Ham
Dhr. A.L.C. v.d. Ploeg
Dhr. A.J. Noordover
Q.J.P. van Hemert
Dhr. W. G.G. van Dam
Mevr. B.W.B. Elshof
Dhr M.C. Fischer
Dhr. P. Lepelaar
Mevr. S. Tamerus
Mevr. W. van der Toorn
Mevr. M. Verboon
Dhr. L.P.C. Deurman
Dhr. B. J. Remmerswaal
Dhr. R.A.M. van Leeuwen

Dhr. C.M. Jansen
Dhr. B.H. Noordover
Dhr. K. van Winsen
Mevr. A. Hakkeling-Breewel
Mevr. Van Gent
Mevr. E. Westgeest – v.d. Brink
Mevr. P.M.C. Slats
Mevr. Jonker-Niehoff
Dhr. J.W. van der Kroft
Dhr. H.J.C. Gladpootjes
Dhr. H. J.C. Hoogenboom
Mevr. C.P. van der Kroft-Rooijackers
Dhr. N. van Leeuwen
Mevr. A. Weezenaar-Ouwhand
Mevr. R. Zellenrath
Mevr. M.A. Ouwehand-Smidt
Mevr. M. C. Oudshoorn
Mevr. S.W. Verhey-Bleijswijk
Mevr. J. M.A. Remmerswaal
Mevr. D.C. Bareman-Cappon
Mevr. S.M.C. Vollebregt
Mevr. I. Barnhoorn
Mevr. T.E. Bronger - Brouwer
Dhr. C.H. Tamerus
Dhr. J. Hendriks

Kassiers; administrateurs en of economisch adviseur

Brouwer (1924 – 1950)
Vlaar (1950 -1953)
Th. J. Donath (1953-1970), in parttime dienst
P.G.H. Putker (1970 - 1990)
J.H. Putker senior (1962 - 1970)

Van 1962 t/m/ 1967 incasseerde de heer Putker senior iedere week de huur.
Per 1 januari 1967 is men overgegaan op maandhuren. Deze konden per giro, girostorting of aanvankelijk de eerste twee weken en snel daarna de eerste twee dagen van de maand ten kantore – te ontvangen door de heer Putker - worden voldaan²⁰⁹. Ook kon men betalen bij de vestiging van de Raiffeisenbank aan de Ter Weerlaan.

Huismeesters voor de Van Duivenvoordenflats

G.A. Hakkeling tot 1 juni 1974
B. Noordoven
J.W. v.d. Kroft vanaf 1 juni 1974

²⁰⁹ Jaarverslag 1965 vastgesteld op 7 juli 1966

Bijlage II

Een nieuwe organisatie in de loop der jaren

Een nieuwe organisatorische opzet naar aanleiding van een terugtrekkende overheid, respectievelijk vergrote verzelfstandiging van de woningcorporaties.

1. Huurdersbelangenvereniging

De eerste tekenen van het verlangen naar inspraak van huurders was in februari 1968. Bewoners uit Oostdorp tekenden toen protest aan tegen de komst van een nieuwe huurder. In deze brief stond: *“De woning te verhuren aan een familie die volgens onze bescheiden mening niet in deze gemeenschap thuis horen. Het is hier een nette straat en we zouden het ten zeerste op prijsstellen als dit zo bleef. We zijn er allemaal van overtuigd dat, als deze familie hier komt wonen, het met de rust en de vrede die hier al zolang heerst radicaal uit zal zijn.”* ondertekend door 26 bewoners.

Begin 1971 werden de eerste plannen gemaakt voor het oprichten van twee bewonerscommissies, één voor complex 07 (Donker Curtiusstraat) en één voor complex 08 (Duivenvoordeflats)²¹⁰. Op 9 juni 1971 was de eerste bespreking tussen bewoners van complex 08²¹¹ voor de oprichting van een bewonerscommissie. De heer C. Kelder was een van de commissieleden. Complex 07 moest tijdens de ledenvergadering van 4 juni 1971 nog kandidaten voor de commissie vinden. In het jaarverslag over 1970 van St. Willibrordus staat hierover: *“Nieuw voor onze vereniging is de vorming geweest van een bewonerscommissie. Dit heeft wel plaats gevonden in de loop van 1971, maar wij vinden het belangrijk genoeg om het in dit verslag te vermelden. Graag hebben wij onze medewerking gegeven aan de vorming van deze commissie omdat wij ook zeer veel waarde hechten aan een goede constructieve samenwerking met de bewoners,....”* Ook in het verslag van de algemene ledenvergadering van 6 oktober 1970 wordt over de (toekomstige) bewonerscommissie geschreven: *“Verder sprak dhr. v. Leijenhorst waarderende woorden over de inspraak die de bewoners en leden hebben in het werk van de Bouwvereniging. Deze mogelijkheid tot inspraak is niet bij iedere Bouwvereniging te vinden.”* In deze periode werd door de bewonerscommissie van de Duivenvoordeflats een “Oranje Boekje” uitgegeven. In 1976 bestond de bewonerscommissie uit de heren Van Veen; Bonfatti en Maschaupt²¹². Pas in 1994 werd wettelijk vastgelegd dat ten minste één vertegenwoordiger van de huurders in het bestuur opgenomen zou worden, zodat het democratisch functioneren van woningbouwverenigingen werd bevorderd. Ook moest het bestuur ten minste eenmaal per jaar overleg voeren met de huurders of hun vertegenwoordiging. Dit was vastgelegd in het “Besluit beheer sociale-huursector” (BBSH), dat per 1 januari 1993 ingevoerd was en bestond uit een grote hoeveelheid gedragsregels en voorschriften. De BBSH werd ook wel de nieuwe “Grondwet” voor woningbouwverenigingen genoemd. In het BBSH spelen de begrippen verzelfstandiging, decentralisatie en deregulering een centrale rol. Dit besluit noopte St. Willibrordus tot nadenken over de organisatie structuur.

210 Notulen van 21 april 1971

211 Notulen van 4 juni 1971

212 Notulen 23 maart 1976

De BBSH was de aanleiding tot oprichting van de huurdersbelangenvereniging Rozenstein (H.B.V. Rozenstein). In maart 1995 bleek in een enquête dat ongeveer 260 huurders te kennen hadden gegeven lid te willen worden van de huurdersbelangenvereniging. Op 6 september 1995 bestond de huurdersbelangenvereniging in oprichting uit mevrouw R.A. Wisse, de heer W.J. v.d. Kleij, de heer A.A.M. Dofferhoff en de heer J.G.D. Oudendijk. Het duurde echter bijna twee jaar tot de vereniging formeel werd opgericht. Uit de notulen van 13 februari 1997 van de vergadering van het bestuur blijkt dat H.B.V. Rozenstein in een vergadering van 27 januari 1997 definitief was opgericht. De voorzitter was de heer A.A.M. Dofferhoff, secretaris de heer L. Kompier, penningmeester mevrouw Rotteveel en de heer K.C. Engelsman en de heer M.J.K. Koster waren lid.

Het dagverblijf Wiegmanweg werd vanaf toen “om niet” aan het bestuur van H.B.V. Rozenstein beschikbaar gesteld. Medio 1998 stonden 174 leden ingeschreven.²¹³

Na de start was er een periode dat de huurdersbelangenvereniging niet goed liep. In december 2003 werd een werkgroep opgericht om de vereniging nieuw leven in te blazen²¹⁴. Vanaf 2005, na het aantreden van een nieuw bestuur en na een gesprek met St. Willibrordus d.d. 13 januari 2005, werd het nieuwe bestuur per brief (van 26 januari 2005) erkend als wettelijke vertegenwoordiger van de huurders. Het kantoor aan de Wiegmanweg werd toen opnieuw beschikbaar gesteld. Het vorige bestuur van de huurderbelangenvereniging had de sleutels teruggegeven aan St. Willibrordus. Het nieuwe bestuur bestond uit de heren Q.J.P. van Hemert, J.W. van Steen, J.M. Snelderwaard en mevr. M. v.d. Ham. In 2008 heeft de huurderbelangenvereniging (zie hoofdstuk Interviews) met succes de WOZ 2007 en 2006 kunnen verlagen voor haar huurders. Zij moesten daarvoor wel naar de Raad van State.

2. Klachtenadvies commissie

Vooruitlopend op de BBSH werd de woningbouwvereniging in 1991 verplicht een klachtencommissie in te stellen ter waarborging van een onafhankelijke klachtenafwikkeling. De eerste klachtencommissie, ingesteld op 5 november 1992, bestond namens het bestuur uit de heer L.C.M. Kroon met als plaatsvervanger de heer J. Speelman, namens de huurders mevrouw C.E.M. Doffegnies (secretaris) met als plaatsvervanger de heer K.C. Engelsman en namens het personeel de heer C. Hendriks (voorzitter) met als plaatsvervanger de heer P.C.W. v.d. Meer.

3. Organisatievorm en zelfstandigheid

Een belangrijke vraag na invoering van de BBSH in 1993 was de bestuursvorm waar St. Willibrordus voor zou kiezen; een vereniging of stichting. Landelijke trend onder woningbouwverenigingen was om te kiezen voor de stichtingsvorm. Echter, de leden van St. Willibrordus konden niet goed overzien hoe binnen de voorgestelde wijziging van vereniging naar stichting de sociale doelstelling van de woningcorporatie voldoende gewaarborgd kon blijven. Aan het maken van

213 Notulen van de algemene ledenvergadering d.d. 24 juni 1998

214 Notulen van de algemene ledenvergadering d.d. 29 juni 2004

deze keuze is menig vergadering gewijd. Een extra ledenvergadering van 22 februari 1994 duurde maar liefst tot middernacht, waarna deze vergadering werd gesloten zonder dat er een beslissing over de toekomstige organisatievorm genomen was. Uiteindelijk werd in de extra ALV van 28 april 1994, tegen het advies van Nederlands Christelijk Instituut voor Volkshuisvesting (NCIV) in, gekozen voor handhaving van de verenigingsvorm. Met name de oud voorzitter van St. Willibrordus, de heer A.C. Duijvestijn, was in de discussie over de verenigingsvorm een groot pleitbezorger voor handhaving van de verenigingsvorm. De uitslag van de stemming luidde:

- Handhaving van de vereniging: 21 stemmen,
- Omzetting naar stichting: 7 stemmen.

Ook de statuten moesten in die tijd veranderd worden, waar ook vele vergaderingen aan gewijd zijn. Op een gegeven moment – eind 1994 – waren er twee voorstellen: een voorstel van de “werkgroep statuten” van de huurderbelangenvereniging in oprichting en een voorstel van de woningbouwvereniging St. Willibrordus. Er werd advies gevraagd aan de Nederlandse Woonbond, wat leidde tot meerdere conceptstatuten. Onder druk van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM)²¹⁵ werd in de extra ledenvergadering van 11 mei 1995 het 6e concept van de statuten na enkele kleine wijzigingen unaniem door de ALV goedgekeurd.

De eerste Raad van Beheer bestond uit de heer mr. J.A. van den IJssel, mevrouw drs. C.E.M. Doffegnies-Middelhoff, de heer A. de Vos, de heer J. Speelman, de heer ir. L.C.M. Kroon en als directeur de heer W.G.G. van Dam.

Op 4 september 1995 konden de nieuwe statuten bij de notaris passeren.

In 1995 trad de “Wet balansverkorting geldelijke steun volkshuisvesting” in werking. Dit was het wettelijk kader van de bruteringsoperatie. Verzelfstandiging was het toverwoord eind jaren '80 en begin jaren '90. Van de post en de telefonie tot het treinvervoer; diensten die van oudsher op de staat leunden moesten op eigen benen staan. Begrotingstekorten en een oplopende staatsschuld maakten een kleinere rol voor de overheid wenselijk. Zo ook woningcorporaties. Deze wet vergde (wederom) veel aandacht van het bestuur. Bruteringshield in dat de subsidies waar de corporaties nog recht op hadden, contant werden gemaakt en werden weggestreept tegen de schuldrestanten van de leningen die zij bij het Rijk hadden afgesloten. Door de bruteringsdiende de leningen geherfinancierd te worden. De financiële transactiedatum van de bruteringswerd door het ministerie van VROM vastgesteld op 15 november 1995. Voor St. Willibrordus gold dat de contante waarde van de subsidies op dat moment (ad 13,4 miljoen gulden) aanmerkelijk lager was dan de restant schuld van de lopende leningen ten bedrage van 54,2 miljoen gulden. Voor het verschil van ruim 40 mln. gulden werd toen een beroep gedaan op de kapitaalmarkt (de markt van de leningen met lange looptijd).

²¹⁵ Langer uitstel van indiening van de nieuwe statuten kon betekenen dat St. Willibrordus een aanwijzing kreeg. Dat wil zeggen dat de Minister van VROM voor nieuwe statuten zou zorgen met alle mogelijke gevolgen van dien.

Als laatste wijziging verscheen in het kader van de nieuwe grondwet - zie onder hoofdstuk huurdersbelangenvereniging - op 26 november 1997 het eerste meerjarig conceptbeleidsplan; een beleidsplan dat zich uitstreckte van 1998 tot 2008, met tevens een meerjarenbegroting van 1999 – 2008. Een nieuw beleidsplan werd in september 2007²¹⁶ gestart onder leiding van vertegenwoordigers van Quintus en in gezamenlijk overleg met de Raad van Commissarissen en de directeur/bestuurder. Na verschillende vergaderingen werd dit plan op 15 mei 2008 definitief vastgesteld en op 23 juni 2008 aan de ALV gepresenteerd.

4. Raad van Commissarissen

De BBSH verplichtte woningbouwverenigingen tot het instellen van een Raad van Commissarissen, ook wel Raad van Toezicht genoemd. Het werd daarbij verplicht om een afvaardiging van huurders in de Raad van Commissarissen te benoemen. Omdat de overheid pas achteraf controleert, diende in ruil daarvoor het interne toezicht binnen de corporatie versterkt te worden. Echter, de noodzaak om op de gestelde datum van 1 augustus 1994 een Raad van Commissarissen in het leven geroepen te hebben aan wie het Algemeen Bestuur (AB) verantwoording diende af te leggen, werd in eerste instantie niet zo gevoeld bij St. Willibrordus. In de notulen van het algemeen bestuur van 19 mei 1992 staat hierover het volgende: *“Om te voorkomen dat er meer mensen bij betrokken worden of dat de huidige structuur helemaal verandert, is één van de opties om het Dagelijks Bestuur (DB), bestuur te maken en het AB, Raad van Toezicht te laten zijn.”* In de notulen van 29 oktober 1992 wordt deze gedachte nogmaals bevestigd: *“In 1994 dient er een Raad van Toezicht of een Toezichthoudend orgaan te zijn boven het bestuur. Omdat we in het huidige apparaat over voldoende knowhow beschikken zouden we door een simpele verschuiving een Raad van Toezicht kunnen formeren. Bijvoorbeeld door de functie hoofd van dienst te wijzigen in directeur, het dagelijks bestuur wordt bestuur en de rest van het bestuur wordt Raad van Toezicht.”* Na vele interne discussies en overredingskracht werd de eerste Raad van Commissarissen gevormd. In de Algemene Leden Vergadering (ALV) van 12 oktober 1995 werden onderstaande personen bij acclamatie benoemd: de heer mr. dr. Th.L. Bellekom (zie hoofdstuk Interviews) , voorgedragen door het bestuur, de heer A.A.M. Dofferhoff, voorgedragen door de huurders en de heer C. Kelder, voorgedragen door een grote groep leden. De eerste vergadering van deze Raad van Commissarissen met de directeur was op 6 november 1995.

5. Huidige structuur

Eind 2001 werd gestart met een heroriëntatie bestuurlijke organisatie; een drie-lagen-bestuur was wel erg veel voor zo'n kleine organisatie en beperkte de slagvaardigheid. Samen met het adviesbureau Atrivé stelden de voorzitter van de Raad van Beheer, de voorzitter van de Raad van Commissarissen en de directeur hier een startnotitie voor op. Deze startnotitie werd in de bestuursvergadering van 7 maart 2002 voor het eerst behandeld. In de ALV van 20 juni 2002 werd vervolgens het voornemen om te komen tot een bestuurlijke herstructurering aan de leden voorgelegd. De leden gingen hiermee akkoord, zodat in de extra ALV van 15 oktober 2002 het concept voorstel tot statutenwijziging kon worden voorgelegd. In deze vergadering werd een aantal wijzigingen voorgesteld. Omdat het statutair vereiste aantal leden in de ALV van 30 januari 2003 niet aanwezig was, werd een nieuwe vergadering uitgeschreven. In de ALV van 27 maart 2003 werd vervolgens ingestemd met het voorstel tot een statutenwijziging. Omdat er enige discussie was met betrekking tot het aantal tegenstemmers werd een onderzoek ingesteld. Na onderzoek van een commissie, ingesteld in de ALV van 19 juni 2003, werd in een volgende ALV van 29 juni 2003 geconcludeerd dat de onderzochte stemming goed was verlopen. Een belangrijke wijziging van de definitieve statuten was het terugbrengen van een 3-lagensysteem naar 2 lagen; het huidige systeem. Door deze statutenwijziging diende de bestaande Raad van Commissarissen opnieuw te solliciteren. Hiervoor was een speciale benoemingscommissie samengesteld onder leiding van de heer J. Spielman. Daarna diende ook de rechtspositie van de directeur opnieuw te worden vastgesteld.

Vanaf 1 juli 2015 dient iedere (her)benoemde commissaris met goed gevolg een fit & proper test te hebben afgelegd voordat deze aan de ALV kan worden gepresenteerd. Immers, met de nieuwe Woningwet 2015 gelden strengere regels voor de benoeming van bestuurders en commissarissen van woningcorporaties. Bestuurders en commissarissen worden vanaf 1 juli 2015 getoetst op geschiktheid en betrouwbaarheid bij hun benoeming. Een gesprek met een ambtenaar van de Inspectie Leefomgeving & Transport en een psycholoog kan hierbij tot de mogelijkheden behoren.

Als laatste moet als gevolg van de BBSH ook regelmatig een belanghoudersbijeenkomst plaatsvinden. Op 20 oktober 2011 vond in Hotel Leiden, aan de Haagse Schouw, de eerste belanghoudersbijeenkomst plaats. Een tweede vond plaats op 26 november 2014, alwaar het nieuwe beleidsplan 2015-2019 "Op weg naar 100 jaar sociale betrokkenheid in Wassenaar" werd gepresenteerd.

N.B.

De problemen die zich in de wereld van de woningbouwcoöperaties afspeelden in de jaren 2012-2015 rond de Vestia-affaire (te denken valt hierbij aan de Parlementaire enquête Woningcorporaties), waren niet van toepassing op St. Willibrordus. Financiële gevolgen hadden deze echter wel. Na de Vogelaarheffing diende ook St. Willibrordus forse (extra) bedragen af te dragen, zoals de verhuurderheffing en de saneringsbijdrage in verband met het Vestia debacle. De financiële slagkracht van St. Willibrordus nam daarmee fors af. Als gevolg hiervan komt in de daaropvolgende jaren de betaalbaarheid van sociale woningen in het geding.

HOOFDSTUK III

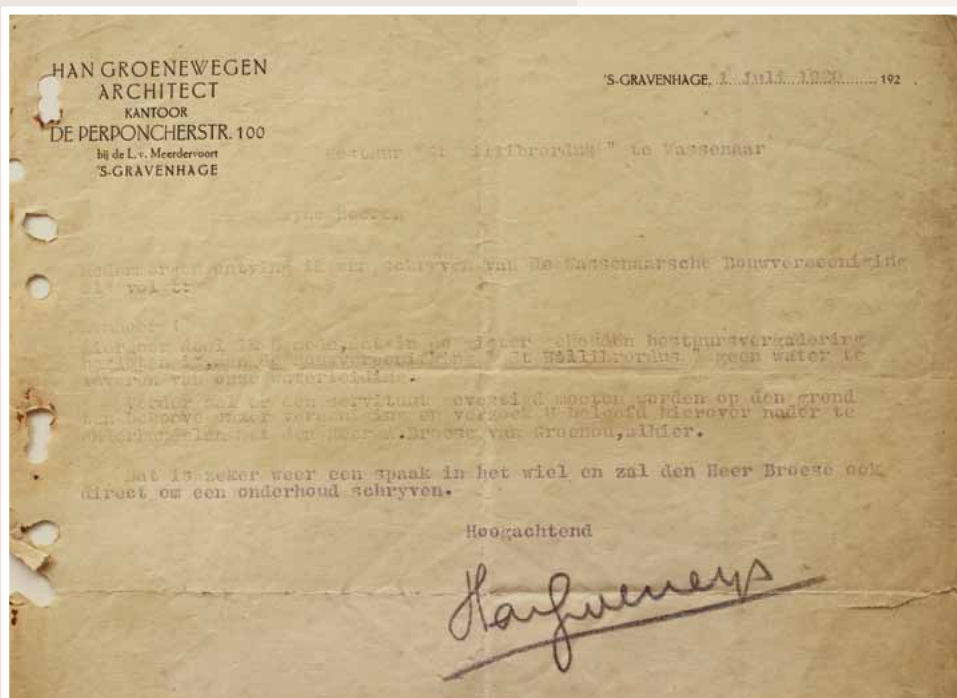
Relatie WBS met St. Willibrordus.

1. De Samenwerking met de Wassenaarsche Bouwstichting (WBS):

De samenwerking met WBS verliep vanaf het begin zeer formeel, zoals ondermeer blijkt uit het eerste jaarverslag van St. Willibrordus over 1921.

... in een brief van 1 juli 1920 van de architect de heer Han Groenewegen aan het bestuur van St. Willibrordus meldt deze dat hij een brief heeft ontvangen van de WBS met de volgende tekst: *"Mijnheer; hierdoor deel ik u mede, dat in de gister gehouden bestuursvergadering besloten is, aan de bouwvereniging "St. Willibrordus" geen water te leveren van onze waterleiding. Verder zal er een servituut gevestigd moeten worden op den grond ten behoeve onzer vereniging en verzoek u beleefd hiervoor nader te onderhandelen met den heer A. Broese van Groenou²¹⁷, alhier."*

Architect Han Groenewegen gaat dan in zijn brief verder: "Dat is zeker weer een spaak in het wiel en zal den Heer Broese ook direct om een onderhoud schrijven"

Figuur 59 De brief van Han Groenewegen d.d. 1 juli 1920

Ter toelichting van het bovenstaande staat hierover in het jaarverslag van de Wassenaarsche Woningbouwvereniging over 1920²¹⁸ het volgende:

217 Ir. Adolf (Dolf) Broese van Groenou was de eerste architect van de Wassenaarsche Bouwvereniging.
218 Opgeslagen in het archief van de Gemeente Wassenaar

“De geschilpunten gingen hoofdzakelijk over de door B.en W. gewenschte overdracht van grond door onze vereniging aan andere inmiddels opgerichte bouwverenigingen en over de levering van drinkwater uit onze installatie aan de bewoners der door deze vereenigingen te stichten woningen. Tot geen van beide was ons bestuur aanvankelijk geneigd, omdat het niet inzag, waarom het water en grond zou moeten leveren aan andere bouwverenigingen.” Door tussenkomst van het gemeentebestuur is de waterleiding wel aangesloten ten behoeve van de nieuwe bewoners van St. Willibrordus. Een en ander heeft ook de plaatselijke courant - De Wassenaarsche Courant van 4/9/1920- gehaald. Beide partijen hebben toen een voor die tijd felle polemiek gevoerd.

Ook in een later schrijven d.d. 1 februari 1922 van het bestuur der Woningbouwvereniging St. Willibrordus blijkt dat de verhouding met de Wassenaarsche Woningbouwvereniging niet “soepel” liep. Een citaat uit deze brief: *“...dat wij geen antwoord op u schrijven van 3 november 1921 hebben gezonden is, dat wij u schrijven wet wat optimistis oordeelde...”* Dat dit wederzijds was blijkt uit het boek “Sociaal ondernemen in een kapitalistisch bolwerk”.

Hierin staat op pagina 41 *“Helaas veroorzaakte het bouwverkeer nogal wat schade aan de wegen in het Oostdorp. Dit tot grote ergernis van het bestuur van de Wassenaarsche Bouwvereniging, die keer op keer sommeerde de schade te herstellen.”*

De discussie die ging om de schade die was veroorzaakt door bouwverkeer in de Rozensteinstraat was het heftigst. De aannemer had voor de bouw verklaard de straat in goede staat terug te brengen “in den staat waarin hij zich nu bevindt”. De WBS was echter van mening dat de gehele straat verstraat diende te worden, zoals in hun jaarverslag over 1922 staat.²¹⁹ De toonzetting van de discussie tussen de beide bouwverenigingen was erg formeel, zo blijkt uit talloze brieven. In een brief van 14 december 1922 van het bestuur van St. Willibrordus aan het bestuur van de Wassenaarsche Bouwvereniging staat: *“...Maar nu het groote vraagstuk, het verstraten van de Rozensteinstraat. Uw geacht bestuur kan zich wel herinneren dat op de Vergadering 27 november j.l.²²⁰ door den Burgemeester de mededeling is gedaan, dat de Rozensteinstraat door B. en W. was onderzocht, dat het eerste gedeelte niet in orde was doch het tweede gedeelte goed te noemen was. Door B. en W. is er op aangedrongen dat hier de billijkheid zou betracht worden, om redenen bij ons de Financiën ook zeer schaars zijn, komt het Bestuur van St. Willibrordus met een vriendelijk verzoek tot UW Geacht Bestuur, of zij zich kan vereenigen, dat St. Willibrordus het eerste gedeelte van de Rozensteinstraat, wat nog niet verstraat is, zal laten verstraten. Wij vertrouwen dan ook dat u hierover goed gunstig zult beschikken, waarop wij gaarne Uw antwoord tegemoet zien.*

Met de meeste achting.....”

De reactie van WBS was om de zaak in handen van een advocaat, de heer Mr. D. van Houten, te geven. Dit leidde ertoe dat St. Willibrordus op 23 december 1922 een exploit²²¹ kreeg van een deurwaarder om de gehele Rozensteinstraat te verstraten.

219 Opvallend is dat in de jaarverslagen van de WBS St Willibrordus” gespeeld wordt met een e dus Willebrordus.

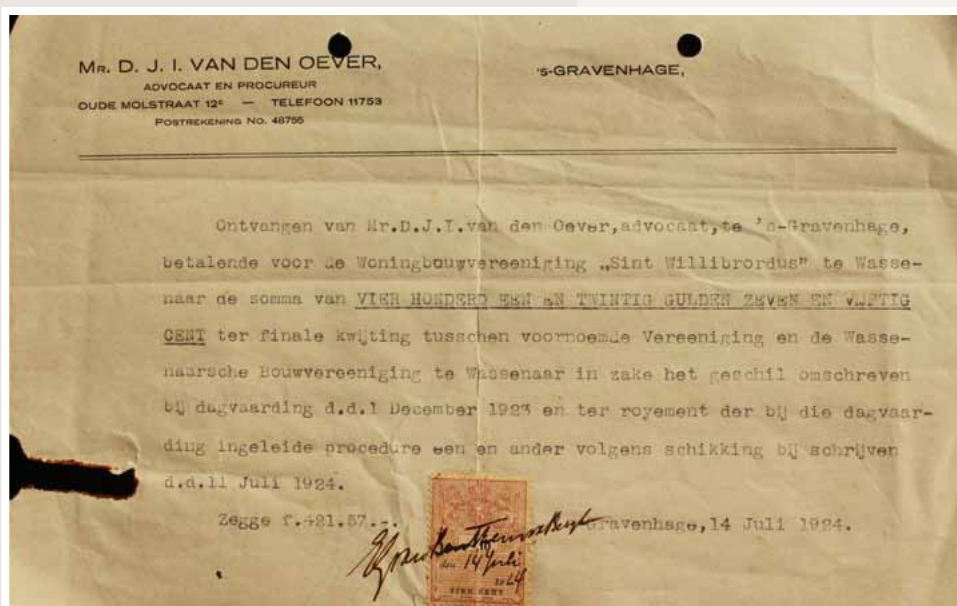
220 Helaas is van deze vergadering in het gemeente archief geen notulen te vinden.

221 Exploit: akte van aanzegging van een deurwaarder, de heer Pieter Johannes Grondel

Naar aanleiding van deze aanzegging gaf St. Willibrordus opdracht aan een straatmaker om de Rozensteinstraat goed in orde te brengen en waar nodig nieuwe stenen bij te leveren. Overigens deed deze straatmaker ook al het werk voor de gemeente en de WBS. WBS ging hier niet mee akkoord. Wederom stuurde de advocaat een brief, d.d. 26 januari 1923, luidende: *"Mijn cliënte is van mening, dat opnieuw verstraten met bijlevering van steen iets geheel anders beteekent dan het opwerken van een straat met verwerking van den ouden steen."*

Zo gaat het nog een tijd door. Er zijn zelfs drie deskundigen, Ir. P. Dekker van de Gemeente-Werken 's-Gravenhage, Ir. G.L. Driessen van Gemeente-Werken Leiden en Ir. J.A. Royer van de Provincialen Waterstaat in Zuid-Holland, benoemd om onderzoek te doen. Uitslag van dit onderzoek was dat St. Willibrordus juridisch in het ongelijk werd gesteld met betrekking tot de overeenkomst. De schadevergoeding die St. Willibrordus moest betalen was 115,57 gulden voor de geleden schade en 120 gulden voor de kosten van het geding.

Beide partijen waren het met deze uitkomst niet eens. St. Willibrordus had hiervoor advies ingewonnen van de rechtskundigen-adviseur van de R.K. Bond van woningbouwverenigingen in het Bisdom Haarlem. Deze adviseerde in totaal 175,57 gulden nu te betalen en 60 gulden in 1928, indien verstrating dan noodzakelijk zou zijn. De WBS daarentegen had deurwaarder J.B. Mansveld ingeschakeld en eiste met een dagvaarding d.d. 1 december 1923 801,45 gulden. Uiteindelijk blijkt uit een kwitantie d.d. 14 juli 1924, een half jaar na de dagvaarding, dat 421,57 gulden als schikking door St. Willibrordus betaald is.

Figuur 60 De kwitantie van 14 juli 1924

In het jaarverslag van de WBS over 1925 staat hierover *"Het geschil met de Bouwvereniging St. Willebrordus²²² werd dit jaar beëindigd. De bij onderlinge overeenkomst bepaalde schadeloosstelling is door genoemde vereniging vol-
daan"*, getekend Daniël T. Ruys, secretaris.

222 Met een "e" in plaats van een "i".

2 Fusie besprekingen

Op 20 september 1940 waren de eerste fusiebesprekingen tussen de twee woningbouwverenigingen. Er vond toen op initiatief van B&W een gesprek plaats tussen de voorzitters van beide bouwverenigingen, de WBS en St. Willibrordus, met als argument dat een grote woningbouwvereniging schaalvoordelen zou opleveren. Bovendien zou WBS financieel sterker zijn dan St. Willibrordus.²²³

Onderliggende reden was echter het feit dat WBS niet over bouwgrond beschikte en St. Willibrordus wel. De voorzitter van St. Willibrordus, de heer Leyenhorst, voelde zich in dit gesprek duidelijk overrompeld en wilde eerst een en ander met zijn bestuur overleggen. Bovendien diende de algemene ledenvergadering over dit belangrijke onderwerp een uitspraak te doen. Bij de WBS hoefde men niet een algemene ledenvergadering hierover te raadplegen, aldus de heer Frank van Praag.²²⁴

De gehouden bestuursvergadering van St. Willibrordus op 1 oktober 1940 was heel duidelijk; men wilde geen fusie. Men wilde "de bouwvereniging met eigen krachten beheerschen". De burgemeester was met deze beslissing niet blij, zo moge blijken uit het volgende citaat uit het verslag dat de secretaris, de heer J. van de Weijden van St. Willibrordus, had gemaakt over het gesprek met de burgemeester op 3 oktober 1940: *"Wij waren nauwelijks gezeten, toen de Burgemeester direct onze voorzitter verzocht zijn resultaten naar voren te brengen, nu de voorzitter antwoordde dat ons bestuur na rijp overleg was besloten, niet tot een fusie over te gaan, want het werk wat wij de laatste jaren tot stand hadden gebracht, niet graag zoo maar prijs geven. De Burgemeester antwoordde dat wij ons niet zoo moeten prijzen, want dit onderwerp heb je de vorige keer ook al gezegd en vroeg ook of wij soms geldelijke voordelen genoten, de voorzitter antwoordde, ik niet, maar dat de secretaris enkele guldens ontving voor huur-inning en zich den gehelen week disponibel stelden, voor allerlei klachten en grieven wat ik doet is allemaal liefde werk en daarom vind ik het erg als zoo iets ons zou ontnomen. De voorzitter vroeg ook of er soms voordeliger en vlugger gebouwd zou worden, met of zonder fucie, waarop de Burgemeester zich wat opwinden en van meening was, dat er op zo'on toon niet tegen hem gesproken mocht worden en verzocht den secretaris den heer Loggers dit punt vooral te notuleren²²⁵, verder klopte de Burgemeester op zijn borst en antwoordde; weet je wel dat ik als Burgemeester den bouw kan tegenhouden, hierop antwoordde onze voorzitter; best mogelijk. Hierna werd er niet veel meer gesproken en kondigde den Burgemeester het einde van deze bespreking aan."*

In 1980, zo blijkt uit de notulen van 20 mei 1980, heeft de Wassenaarse Bouwvereniging opnieuw pogingen in het werk gesteld om te fuseren via het ter beschikking stellen van het personeel van de WBS aan St. Willibrordus. In de notulen van 20 mei 1980 staat: *"Bekend is, dat de hr. De Mare van de Wassenaarse Bouwvereniging een federatie voorstaat van de twee bouwverenigingen in Wassenaar. Het bestuur is van mening dat de organisatievorm van onze vereniging, duidelijk verschilt met de W.B. en ook historisch anders is ontstaan."*

²²³ Zie ook de Handelingen van den Raad der Gemeente Wassenaar van 18 december 1940.

²²⁴ De huisarts dr. Frank van Praag was van 1912 tot 1947 voorzitter van WBS.

²²⁵ Deze notulen zijn helaas niet teruggevonden in het gemeente archief

Ook latere pogingen van de Wassenaarse Bouwvereniging stuitten op weerstand. In het verslag van de bestuursvergadering van 19 januari 1982 staat duidelijk dat van fusie geen sprake kan zijn. *“De heer Lammers heeft een verzoek ontvangen van de Wassenaarse Bouwvereniging, om een gesprek te voeren met beide besturen. Het bestuur van de woningbouwvereniging St. Willibrordus, heeft geen enkele behoefte om met het bestuur van de Wassenaarse Bouwvereniging gesprekken te voeren.”* Ook in het jaarverslag over het jaar 1984 staat dat de samenwerking in de huisvestingscommissie tussen beide bouwverenigingen vooral collegiaal is, maar met behoud van ieders zelfstandigheid.

Regelmatig komt de vraag van de WBS om samen te werken. In de notulen van 2 maart 1988 van het bestuur van St. Willibrordus staat: *“De Wassenaarsche Bouwvereniging heeft voorgesteld om binnenkort, tijdens een etentje, met de beide besturen bijeen te komen..... Uit de meeste reacties (van het bestuur) blijkt dat men een etentje niet ziet zitten. Liever wil men weer bijeenkomen zoals in het verleden is gebeurd....”*

Ook bij de viering van het 75-jarig jubileum van St. Willibrordus, in 1994, benoemde de toenmalige wethouder, de heer C. Aptroot²²⁶, in zijn felicitatietoespraak tijdens de receptie een mogelijke fusie. Hij zou als ambtenaar van de burgerlijke stand het huwelijk tussen St. Willibrordus en de WBS graag sluiten. Zie hiervoor ook het Wassenaars Nieuwsblad van 25 mei 1994. De toenmalige voorzitter, de heer Van den IJssel, deed zijn ongenoegen hierover openlijk blijken in deze krant. Hij vond ten eerste dat het onderwerp “fusie” ongepast was om op een 75-jarig jubileum ter discussie te stellen en ten tweede dat het een zaak van de bouwverenigingen zelf was. In het bewuste artikel staat: *“Dat maken we zelf wel uit. De Wassenaarsche Bouwvereniging en wij werken goed samen. We leven absoluut niet vijandig. Allebei zijn we gezond. Het moment is vroeg zat als we daar zelf behoefte aan hebben. Er zijn hier in Wassenaar misschien wel zeven bakkers. Aptroot doet toch ook geen oproep om die samen te laten gaan tot een grote bakkerij? Nee, zo iets moet je niet van bovenaf dirigeren.”*

Een ander voorbeeld van een poging tot fuseren is toen de WBS in 1995 werd benaderd voor een bouwproject in de regio (Ypenburg). Er was toen overleg tussen St. Willibrordus en de WBS om hier gezamenlijk naar te kijken. Uit de notulen van 25 april 1995 van het algemeen bestuur valt op te maken dat WBS ook toen op de achtergrond (mogelijk) dacht aan een fusie:

“De neiging van de heer Barning te concluderen dat de twee Wassenaarse bouwvereniging samen verder gaan is, zo deelt de heer v.d. IJssel mee, wat snel, maar ten aanzien van één of twee concrete dingen kunnen we wat onderzoek doen of verkennend starten.”

Voorals in de jaren negentig is het onderwerp fusie een onderwerp van intern overleg geweest, waarbij een zakelijk argument “een eventuele kostenbesparing” was. Ook het argument “dat de politiek het wilde” – één aanspreekpunt en bundeling van krachten - is in de notulen veel te lezen²²⁷. Het kostenbesparende argument kon steeds weerlegd worden door erop te wijzen dat de beheerskosten van St. Willibrordus onder de norm van het NCIV bleef, een gemiddelde norm. Conclusie was steeds dat projectmatig samengewerkt kon worden, maar dat van fusie geen sprake kon zijn; De twee Wassenaarse bouwverenigingen hebben te uiteenlopende achtergronden en een andere identiteit.

²²⁶ Toen op dat moment Locoburgemeester

²²⁷ Notulen van de vergadering van het algemeen bestuur van 16 april 1996.

Een voorbeeld van een belangrijk samenwerkingsproject was het samen met de gemeente, politie, wijkorganisaties en bewoners opstellen van een wijkplan Oostdorp. Een wijkplan waarin structuur, woonvormen, woonomgeving, veiligheid, zorgvoorziening, detailhandel, infrastructuur (mede met het oog op de aanpalende sportcomplexen), integraal benaderd werden.²²⁸ In de vergadering van 22 februari 2001 werd hiervoor 25.000 gulden uitgetrokken. Uit onderzoek dat werd verricht door Bureau Middelkoop, dat uitkwam op 4 april 2002, bleek dat het bezit van St. Willibrordus er in het Oostdorp over het algemeen goed bijstond. Alleen de woningen aan de Hallekenstraat, Willibrordusstraat en Pieter Maritzstraat konden wel verbeterd worden. De strategische benadering van de woningvoorraad stond hierbij toen centraal. Er werd een tekort aan woningaanbod voor zowel senioren als voor jonge huishoudens geconstateerd, een gebrek aan doorstroming en een situatie waarin werd “scheef gewoond”. De grootste uitdaging die toen werd gezien was om de bestaande voorraad huizen te transformeren naar meer woningen voor starters en senioren. Duidelijk was hierbij dat deze problematiek grootschaliger was dan alleen Oostdorp.

Later is naar aanleiding van een wijkwandeling van 12 juni 2008 opnieuw een advies uitgebracht omtrent de ontwikkeling van de Wijk Oostdorp. Dit was een gezamenlijk advies van St. Willibrordus, gemeente Wassenaar, Wassenaarsche Bouw Stichting en Comité Oostdorp.²²⁹ Het advies was: extra verlichting op de achterpaden, van sommige achterpaden de bestrating vervangen, het energiezuiniger maken van woningen en het openbaar groen aanpakken. De feestelijke start van de wijkaanpak Oostdorp was op zaterdag 29 mei 2010 in het buurtcentrum O&O, met als officiële handeling het plaatsen van een boom.

²²⁸ Buro notitie van 14 februari 2001.

²²⁹ Vertegenwoordigers van huurdervereniging Rozenstein; bewonerscommissie Oostdorp en Buurtcentrum O&O.

Interviews

1. Ben Remmerswaal, Opzichter buitendienst

De laatste werkdag voor Ben Remmerswaal was 15 december 2016. Op 23 december zit Ben echter alweer met zijn ex-collega's gezellig koffie te drinken en te wachten op het interview. De stemming is zeer collegiaal, alsof hij er nog volledig bij hoort. En dat is natuurlijk ook zo. Ben heeft zich namelijk 31 jaar ingezet om alle storingen in de huizen van de huurders van St. Willibrordus op te lossen. Hij begon in de buitendienst en eindigde zijn carrière in de binnendienst. Hieronder een interview met Ben.

Ben is geboren in Wassenaar, op Kerkstraat 102. Hij heeft 3 broers en 3 zussen die allen in Wassenaar wonen. Als Ben vertelt over zijn schooljeugd en met name over zijn 6e klas dan veert hij op. Het laatste jaar op de lagere school was in een gemengde klas. In dat jaar verhuisde hij van de jongensschool aan de Van Heeckerenstraat naar de Bonifaciuschool in de Kerkstraat. Na de lagere school heeft hij met succes de opleiding tot machinebankwerker gevolgd aan de LTS in Leiden. Zijn eerste baan was bij Bourgeois in Wassenaar. Naast zijn werk deed hij in zijn avonden de loodgietersopleiding. Door militaire dienst heeft hij deze opleiding niet geheel af kunnen maken. Hij ging aan de slag bij Kees van der Kooy waar hij 11 jaar als loodgieter gewerkt heeft. Een gouden tip op een verjaardagsfeestje leidde naar St. Willibrordus. Na 11 jaar zocht Ben een nieuwe baan en de Woningbouwvereniging was op zoek naar een vaste loodgieter (met eigen bus). Dit was in 1985, het jaar dat de Woningbouwvereniging bezig was met de voorbereiding voor het bouwen van een nieuw kantoor annex werkplaats.

Ben herinnert zich nog dat hij – toen nog op Rozensteinstraat 28 - een zuinige vereniging aantrof. De beloofde (werk)bus werd pas na enige overreding veel later beschikbaar gesteld en ook met het onderhoud was men zuinig. Over iedere klus, groot en klein zoals het vernieuwen van een WC pot of het repareren van een daklekkage, moest overleg plaats vinden. In Ben zijn herinnering duurde zo'n overleg wel 1 à 2 uur. Deze zogeheten 'verkeerde zuinigheid' was hij niet gewend en was voor hem aanleiding om aan ander werk te denken. Echter, toen dit ter ore kwam van "ome Jan" (de toenmalige voorzitter van de Raad van Beheer Jan van den IJssel) kreeg hij meer verantwoordelijkheden. Hij kon over de aanschaf van noodzakelijke voorzieningen zelfstandig beslissen en het werk werd er veel leuker op. Later begreep hij dat het vernieuwen van zoiets als een WC pot ertoe kon leiden dat ook andere huurders een nieuwe WC pot wilden. De bewoners accepteerden veel, maar gelijkheid moest er wel zijn. "De ene bewoner kon er niet netter bij zitten dan een ander." In die tijd waren er geen onderhoudscontracten, zoals deze er nu wel zijn. Bewoners werden geacht het klein onderhoud in principe zelf te betalen. Als men dit kon vermijden, deed men dit graag. In de huidige tijd (anno 2016) heeft bijna iedere bewoner een onderhoudscontract en wordt al het noodzakelijke onderhoud uitgevoerd.

Uniformering van het onderhoudsmateriaal was er in de beginjaren van Ben nog niet; iedere woning had bij wijze van spreken een andere keukenkraan of douche. In de loop der jaren is dit aangepast, wat de efficiency duidelijk verbeterde.

Bij verhuizingen werd onderhoud aan de huizen gepleegd waardoor alles in de loop der tijd uniform werd met als gevolg dat een voorraad aangelegd kon worden van materialen. Ben heeft met veel plezier 15 jaar in de buitendienst “op de bus” gezeten. Het was een zeer leuke tijd. Bij de meeste bewoners werd hij kind aan huis. Eén anekdote uit deze tijd wil Ben na enig aandringen wel vertellen:

Het is de anekdote van de ontstoppingsveer, door schrijver dezes getiteld “Down the drain”

“Op zekere dag werd ik ter assistentie bij een verstopt riool geroepen. De afvoer zat helemaal vol. Mijn collega kon het niet alleen klaren. Doordat ik een stuk van het riool eraf haalde zag ik al gauw het probleem. Er zat een stuk ontstoppingsveer in het riool. Deze hoefde je alleen maar eruit te trekken. Zo gezegd zo gedaan.

Mij viel deze eer te beurt. Echter met het lostrekken van de veer kwam ook alle smurrie naar beneden, met alle gevolgen van dien voor mijn collega. Deze lag namelijk (te) dicht bij het gat. Hij zag eruit alsof hij in het riool was beland.”

Ook vertelt Ben over de zware storm in januari 1990. *“Ik meen mij te herinneren dat de storm op een donderdag begon. In het begin probeerden we schade te voorkomen en reparaties tijdens de storm uit te voeren. Dit was echter veel te gevaarlijk. In deze tijd zouden we dat nooit meer zo doen. Uiteindelijk konden we pas twee dagen later, in het weekend, de schade opnemen in het pas opgeleverde Weteringpark I. Doordat alle pannen nog niet echt gesetteld waren, waren dakdelen van 2 à 3 vierkante meter door de storm opgetild alsof het bordkarton was. Met een man of 6 hebben we dat weekend de ergste reparaties (dakpannen plaatsen etc.) uitgevoerd. Het was een enorme ravage.”*

Na 15 jaar buitendienst heeft Ben 16 jaar als opzichter binnendienst gewerkt. Aanvankelijk tijdelijk door onderbezetting, wat al gauw permanent werd. De ervaring in de buitendienst kon Ben hierbij goed gebruiken. Door zijn ervaring kon hij veel zaken telefonisch afdoen. *“Ieder boutje en moertje van de woningen kende ik bij wijze van spreken uit mijn hoofd.”* Ook als men met een klacht kwam wist Ben waar men het over had. Door Ben zijn positieve instelling kon hij ook deze huurders met een lach en veel humor tevreden naar huis laten gaan; de klacht werd al gauw een oplosbaar probleem, of het probleem werd niet meer als een probleem gezien. Ben was hierin altijd consequent *“Ik kon namelijk niet de een voor de ander trekken. Er dient één lijn getrokken te worden.”*

Het werk bij de binnendienst en het afhandelen van zaken werd vergemakkelijkt omdat Ben echt iedereen kende. Toen Wassenaar onder Haaglanden kwam te vallen, kwamen er veel huurders van buiten Wassenaar, waardoor hij op den duur niet iedereen meer kent. Mede hierdoor wordt het contact steeds formeler. Ook de regelgeving op het gebied van milieu en energie gaat een steeds grotere rol spelen. Dit deed Ben besluiten om in goed overleg 2 jaar eerder met pensioen te gaan. Bovendien wordt Ben binnenkort opa en verwacht hij dat zijn twee kleinkinderen (allebei zijn dochters zijn tegelijk in verwachting) ook zijn aandacht zullen opeisen. Door zijn pensioen heeft hij meer tijd voor zijn hobby, het rijden met zijn paard en wagen. Na het interview is bijgaande foto gemaakt achter de werkplaats aan het havenkanaal.

Figuur 61 Ben bij zijn auto

Op de achtergrond is het gezinsvervangend tehuis van St. Willibrordus te zien. Bij het teruglopen door de werkplaats legt Ben nog uit dat het voormalige slachthuis in de werkplaats nog goed herkenbaar is. Om geld te besparen heeft St. Willibrordus bij de bouw van het nieuwe kantoor zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande ruimte. Ben wijst aan waar de koeien vroeger binnenkwamen en waar de koelcel was. *“Waar blijft de tijd. De dertig jaren zijn om gevlogen.”*

2. Theo Bellekom, eerste voorzitter van de Raad van Commissarissen

We spreken Theo Bellekom op 17 maart 2017 in zijn woning aan de Lange Kerkdam. Bij binnenkomst valt al direct zijn binding met Wassenaar en het feit dat hij vogelaar is op. Twee etsen van Roodenburg, een van de molen en een van de Reijerlaan hangen aan de muur naast de vele tekeningen van vogels. Ook een dik boekwerk over vogels ligt bovenop een kast. Enthousiast kan hij vertellen over vogels.

Theo komt uit een arbeidersgezin. Zijn vader was metselaar en zijn opa opperman. Het waren hardwerkende mensen die vooruit wilden komen. Zijn opa - Leen Bellekom - was medeoprichter van de woningbouwvereniging St. Willibrordus in 1919. Helaas weet hij over zijn opa en oma niet veel te herinneren; alleen dat het een zeer groot gezin was. Wel wist hij dat zijn oma ook de minne was van een kind van haar zus en zijn opa het adagium had "hoe meer kinderen hoe meer vreugd". Ook wist hij uit overlevering dat zijn opa de schulden, die huurders hadden, ophaalde. Dit werd toen "haalschuld" genoemd. Zijn vader vond dat zijn kinderen alle kansen moesten krijgen om een goed bestaan op te bouwen. Hij zag al gauw dat dit eerder met het hoofd waar gemaakt kon worden dan met de handen. Theo heeft dit ook waargemaakt. Na zijn studie rechten is hij in 1987 gepromoveerd en uiteindelijk hoofddocent geworden binnen de faculteit rechten aan de Universiteit te Leiden. Ook heeft hij in vele besturen gezeten en is nu nog o.a. plaatsvervangend rechter.

Zijn betrokkenheid bij Woningbouwvereniging St. Willibrordus (hierna te noemen St. Willibrordus) begint op het moment dat hij gepromoveerd was in 1987. Zijn aangetrouwde oom - Jan van de IJssel en tevens toen voorzitter van St. Willibrordus - wilde mooi gebruik maken van de vrij gekomen tijd van Theo. Hij polste hem toen voor een bestuursfunctie. Een goede jurist kon hij wel goed gebruiken. Echter, omdat de spanningen in het bestuur toen hevig waren en hij al in allerlei besturen zat heeft Theo op dit verzoek negatief gereageerd. Later - begin jaren negentig - toen ook de spanningen in het dagelijks bestuur opgeklaard waren - werd hem opnieuw gevraagd een rol te spelen in het besturen van St. Willibrordus. Hieraan wilde hij zijn medewerking wel verlenen. Hij realiseerde zich dat St. Willibrordus toen in een overgangsfase zat. Een interessante en uitdagende fase voor een jurist. Ook de rol van voorzitter van de nog op te richten Raad van Commissarissen zag hij wel zitten. Bovendien had hij ook lange tijd in een woning van St. Willibrordus gewoond, zodat hij hierdoor wat terug kon doen voor de vereniging.

Theo kan zich goed herinneren dat het toch weer een periode was vol spanningen. Weliswaar waren de spanningen binnen het dagelijks bestuur verdwenen maar de door de overheid geadviseerde organisatievorm van een stichting was nog geen gelopen race. Met name de ex voorzitter de heer A.C. Duijvestijn was groot voorstander van de verenigingsvorm. Hoe een en ander georganiseerd diende te worden was nog een hele weg te gaan. Achteraf kan gesproken worden van drie organisatie modellen:

Het 1e model: het tot 1995 bestaande model

Het bestuur van de vereniging was ook het bestuur van de corporatie als werk- en beheersorganisatie. In die functie stuurde het ook de hoofd van dienst (later: directeur) aan die aan de leiding stond van de eigenlijke werkorganisatie. Het bestuur was zowel verantwoordelijk voor de lopende en korte termijn zaken (incl. financiën) als voor strategische en lange termijn zaken.

Het bestuur diende eindverantwoording af te leggen aan de algemene ledenvergadering van de woningbouwvereniging. Een situatie die in de ogen van het zittende bestuur goed functioneerde. Deze situatie trof Theo aan toen hij gevraagd werd.

Het 2e model: het overgangsmodel vanaf 12 oktober 1995 tot 27 maart 2003

Door de invoering van der BBSH²³⁰ was St. Willibrordus verplicht een Raad van Commissarissen in te stellen om onafhankelijk toezicht te houden op het bestuur. Om de slagkracht te vergroten werd het hoofd van dienst directeur, fungerend als dagelijks bestuur van de corporatie. De directeur kon zelfstandig korte termijn beslissingen nemen ter zake van financieel en woningbeheer. Naast de directeur, als dagelijks bestuurder, bestond er een algemeen bestuur dat zich hoofdzakelijk met bestuursaangelegenheden van lange termijn en strategisch beleid, zoals aankoop grond etc., bezig hield. Beide besturen tezamen werden aangeduid als "Raad van Beheer". Onder de nieuwe voorzitter de heer H.K. van Egmond - zo kan Theo zich herinneren - werd de directeur allengs meer uitgedaagd om ook zaken op de lange termijn van een mening te voorzien, omdat het de bedoeling was om in de aanloop naar het definitieve bestuursmodel de directeur te laten uitgroeien tot overall-bestuurder. Voor de directeur werden daarom ook 'targets' gesteld, zoals in het bedrijfsleven gebruikelijk is. Dat had er ook mee te maken dat de heer van Egmond van Unilever kwam en daar was het de gewoonste zaak om directeurs targets te stellen. Iets waar St. Willibrordus nog aan moest wennen. De overgang naar het 3e model werd toen al feitelijk in gang gezet.

Dit model was in veler ogen, met name van die van de ex-voorzitter de heer Duijvestijn een verarming van de zeggenschap van de leden/huurders. Hij was zeer bevreesd dat St. Willibrordus over zou gaan naar de door de overheid aanbevolen stichtingsvorm. Een vorm waarbij de leden/huurders geen macht meer hadden. In vele algemene ledenvergaderingen hing deze vrees in de lucht. Theo kan zich de vele soms heftige vergaderingen goed herinneren. Zelf heeft hij zich nooit zo geharnast als de heer Duijvestijn in de vergaderingen gezeten.

Het 3e model: het huidige model:

Omdat een drielagen structuur (algemeen bestuur, dagelijks bestuur en Raad van Toezicht/Commissarissen) voor een kleine organisatie wel erg zwaar was en niet bevorderlijk voor de slagkracht werd in gezamenlijk overleg tussen de directeur, de voorzitter van het algemeen bestuur en de voorzitter van de Raad van Commissarissen besloten om één bestuurslaag, namelijk die van het algemeen bestuur, te schrappen. Daarvoor was wel een aanpassing van de statuten vereist; ook al omdat de directeur (het bestuur van de corporatie) niet tegelijkertijd meer het bestuur van de vereniging (St. Willibrordus) vormde, zoals in het verleden. De functie van directeur (bestuurder) kenden de statuten immers helemaal

230 Zie pagina 94 van het Boek het hoofdstuk "Organisatie"

niet en regelden ook niets in de sfeer van verantwoording van deze figuur aan de algemene ledenvergadering. Als gevolg van een en ander werd het wenselijk geoordeeld dat ook de bestaande Raad van Commissarissen nieuw zou worden samengesteld. De zittende leden moesten solliciteren om eventueel in aanmerking te komen voor een nieuwe ambtstermijn. Daarnaast diende ook de rechtspositie van de directeur opnieuw te worden vastgesteld.

Er werd een benoemingscommissie onder leiding van de heer Speelman ingesteld. Resultaat hiervan was dat de Raad van Commissarissen uitgebreid werd. Naast de heer A.A.M. Dofferhoff en Theo kwamen er drie man bij: twee vanuit het oude (algemene) bestuur de heren G.C.A. Rodewijk en L.C.M. Kroon en een van buiten de heer K.G. van der Poel. De rol van bestuur (directeur plus het management team) diende niet alleen de lopende(korte termijn) zaken te regelen maar ook de meer beleidsmatige (lange termijn) zaken. De rol van de Raad van Commissarissen was hierop toezicht te houden. Overigens de eerste taak van de nieuwe Raad van Commissarissen was de rechtspositie te regelen van de directeur. Dit ging met name op basis van door Aedes uitgegeven richtlijnen. Voor beide partijen was de nieuwe rol even wennen.

De directeur diende naast zijn dagelijkse besommeringen ook meer beleidsmatig te denken. De Raad van Commissarissen diende meer op afstand te controleren en niet op de stoel te gaan zitten van de directeur. De eindverantwoording van het bestuur aan de algemene ledenvergadering van de vereniging bleef in de nieuwe bestuursstructuur overeind, al was die natuurlijk door de (wettelijke) positie van de Raad van Commissarissen wel verzwakt. Dit leidde wel eens tot hevige discussies. De verenigingsstructuur bleef niettemin gehandhaafd. De traditie en 'cultuur' die de corporatie St. Willibrordus in dat opzicht kende bleken vooralsnog sterker dan de idee van bestuurlijke functionaliteit.

Erop terugziende is Theo blij dat hij deze overgangsfase van St. Willibrordus heeft mogen meemaken en daaraan een steentje heeft mogen bijdragen. Het was een interessante en boeiende periode.

3. Huurderbelangenvereniging

Op vrijdag 14 april 2017 hadden we een afspraak met de voorzitter en penningmeester van de huurderbelangenvereniging, respectievelijk de heren Ruud van Kralingen en Jos Snelderwaard. We worden op hun kantoor hartelijk ontvangen. Ondanks het feit dat Jos recent uit het ziekenhuis is ontslagen, zit hij monter aan tafel. Afgesproken wordt om eerst iets over hen zelf te vertellen en dan over de vereniging.

3.1 Jos Snelderwaard,

Jos is geboren in Kerkehout in de Louisestraat. Zijn vader was zelfstandig tuinman in de Kievit. Zijn opa was koddebeier (jachttopziener) bij de graaf van Zuylen van Nijeveld. Voordat hij trouwde heeft Jos twee jaar bij de marine op Curaçao gewerkt, waar hij zijn uitzet en meubelen bij elkaar heeft verdiend. In 1961 is hij getrouwd en zoals in die tijd gebruikelijk was, ging hij toen inwonen bij zijn schoonouders, boven Bekooy, op de Havenstraat. Door de komst van twee kinderen gingen Jos en zijn vrouw op zoek naar een grotere woning. Via Jan Steen kregen zij (uiteindelijk) op 18 april 1967 een woning toegewezen in de Hughenzstraat 9 van St. Willibrordus. Voordat dit zo was heeft Jos zijn echtge-

note wekelijks op de stoep gestaan bij de heer Van der Luijt van de gemeente. Immers de gemeente, de afdeling huisvesting, ging in die tijd nog over de toewijzing van de woningen. De toegewezen woning was onderdeel van een complex van 38 woningen die toen opgeleverd werden. De andere woningen lagen aan de Lignestraat en de Zuidwijcklaan. Voorafgaand aan het interview was Jos nagegaan hoeveel eerste bewoners van dit complex van 38 woningen nog in hetzelfde huis wonen; 10, ca 26 % van de bewoners, blijkt daar al 50 jaar te wonen. En zoals Jos zegt “zeer naar hun zin”. Wel moet hij (met een knipoog) aanmerken dat de prijs in de loop der jaren flink is gestegen, van 78 gulden per maand naar 499,50 euro (ca 1.100 gulden) , een stijging van 1.410%. De oorspronkelijke 78 gulden per maand was toen fors te noemen voor een huis “in de polder”.²³¹ “In de “rode buurt” waren de huizen toen 65 gulden per maand, en dat was niet eens in de polder.” Jos had alle overredingskracht nodig om zijn echtgenote te overtuigen om toch in dit huis te gaan wonen. De huizen werden kaal opgeleverd. In de loop der tijd heeft Jos (maar ook de burens) de woningen in hun avonduren en weekenden zelf opgeknapt.

Op de vraag of Jos een anekdote kon vertellen die typerend was voor de beginjaren na de oorlog, ging hij recht op zitten. Deze had hij zeker wel.

Zoals gezegd zijn vader was zelfstandig tuinman en vaak ging Jos met zijn vader mee. Zijn vader onderhield onder andere de tuin van Jonkheer A.W.L. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer, de laatste Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indië, die je aansprak als ‘mijnheer de excellentie’. De gouverneur zelf tutoyeerde ook niet en sprak een ander altijd met u aan. Op een dag was een vriend van Jos mee om te helpen. Jos werd door de heer Tjarda verzocht ervoor te zorgen dat deze jongeman onmiddellijk zijn landgoed verliet.

Hij had namelijk onfatsoenlijk (te lang) haar en dat kon niet. De reactie van zijn vriend - ‘laat die vent te tering krijgen’ - was daarop duidelijk te horen. De rest laat zich raden.

3.2 Ruud van Kralingen,

Ruud is geboren in de schilderwijk in Den Haag. Als 10-jarige is hij binnen Den Haag verhuisd naar het zuiderpark, vlakbij het ADO stadion. In het zwembad op de Mauritskade heeft Ruud zijn eerste zwemlessen gekregen. Het zwemmen is altijd een van zijn hobby's gebleven.

In 1966 is Ruud getrouwd met een Wassenaars meisje en zijn zij gaan samenwonen in de Bloemluststraat. Ruud was toen timmerman bij aannemer ‘Van Rij en Verdoes’ en was werkzaam in de 38 huizen aan de Lignestraat, Zuidwijcklaan en Hughezenstraat. Omdat deze huizen voor hem veel aantrekkelijker waren heeft hij de stoute schoenen aangetrokken en is gaan praten met de toenmalige opzichter van de Woningbouwvereniging St. Willibrordus (W.B.V. St. Willibrordus). Zijn vrouw was inmiddels zwanger van hun eerste kind. Hij werd beloond; hij kreeg een duplexwoning toegewezen aan de Stompwijkstraat. In deze periode is Ruud van baan gewisseld. Hij werd buschauffeur bij de NZH, een baan die uitstekend bij hem paste. Ruud is namelijk een aanstekelijke prater en wellicht heeft hij hierdoor ook de woning toegewezen gekregen. Toen hij en zijn vrouw inmiddels drie kinderen hadden gekregen, kon hij W.B.V. St. Willibrordus ervan

231 Voor geboren Wassenaarders was wonen ten noorden van het havenkanaal ‘polder waar je eigenlijk niet wilde wonen’.

overtuigen om met zijn schoonvader van woning te wisselen. In deze woning, in de Sandelandstraat, wonen hij en zijn vrouw al 42 jaar zeer naar tevredenheid van beiden.

3.3 Huurderbelangenvereniging

Zoals reeds in het boek beschreven (zie hoofdstuk “Organisatie”) is de huurderbelangenvereniging Rozenstein op 27 januari 1997 opgericht. Na de start is er een periode geweest dat de vereniging niet goed liep. Uit een brief aan alle huurders, gedateerd op 20 januari 2004, laten Ruud en Jos ons lezen, komt duidelijk naar voren dat de belangen van de huurders niet goed gediend waren door het toenmalige bestuur. Om een indruk te geven van die tijd citeren wij uit deze brief het volgende: “U mag hierbij ook denken aan “de opstand” tegen het gemeentebestuur van Wassenaar, waarbij de bevolking het niet langer neemt dat er villabouw komt waar het nu groen is en er €6.000.000 dreigt te worden verspild aan de Luifelbaan en omgeving voor dure huurwoningen en een parkeergarage, in plaats van goedkope sociale huurwoningen. De bevolking is dus wakker geschud.” Het oude bestuur heeft dit op zijn beloop gelaten en geen enkele actie hiertegen ondernomen.

Uiteindelijk is een nieuw bestuur aangetreden bestaande uit : Q. van Hemert, J.W. van Steen , J.M. Snelderwaard en mw. M. v.d. Ham .

Na zware tegenwerking van het oude bestuur kon het kantoor aan de Wiegmanweg in de zomer van 2004 door het nieuwe bestuur worden betrokken. Op 26 januari 2005 werd dit bestuur als wettelijke vertegenwoordiger van de huurders erkend. Het aantal leden is in de loop der jaren fors gegroeid, van 174 leden naar rond de 450 leden.

Het overleg met de woningbouwvereniging veranderde in de loop van jaren van defensief naar proactief. Aanvankelijk kreeg het bestuur informatie van reeds genomen besluiten van W.B.V. St. Willibrordus. Nu wordt het bestuur van de huurderbelangenvereniging proactief betrokken in het besluitvormingsproces, zoals de jaarlijkse huurverhoging, de nieuwe bouwplannen, duurzaamheidsprojecten, etc. Ook in het overleg van W.B.V. St. Willibrordus met de gemeente is de huurderbelangenvereniging aanwezig, zoals bij de prestatieafspraken en zaken met betrekking tot duurzaamheid. Dit alles vergt wel veel tijd van de voorzitter en de penningmeester. Naast bovengenoemde zaken is het namelijk ook van belang om bij te blijven in de wereld van de huurder. Dit doen zij door regelmatig naar dagcursussen te gaan. Op de vraag hoe lang zij dit nog met plezier volhouden, blijft het antwoord in het midden. Het 100-jarig bestaan van W.B.V. St. Willibrordus willen zij nog meemaken (2019), maar daarna blijft het een vraagteken. Immers zij zijn ook niet meer de jongsten.

4. Joop Putker, financieel /economisch adviseur

Bij binnenkomst in de gezellige woning aan de Wassenaerstraat worden we onthaald met klassieke muziek. Joop blijkt een groot liefhebber te zijn van klassieke muziek. Zelf speelt hij ook regelmatig op zijn piano. Gelukkig konden we hem nog net voor zijn vakantie naar Zwitserland en Italië spreken. Ook dit is een van zijn andere liefhebberijen. Graag trekt hij met zijn vrouw Ank erop uit met zijn caravan, naar Italië, waar nog veel cultuur te zien is.

Al snel na binnenkomst komt het gesprek op de woningbouwvereniging St. Willibrordus (hierna te noemen St. Willibrordus). In 1970 volgde hij de heer Th. J. Donath op. Deze hield toen de administratie van de woningbouwvereniging bij. Inmiddels was de functie van de heer Donath zwaarder geworden.

Naast het bijhouden van de administratie (inclusief het jaarverslag opstellen) werd van de heer Putker ook verwacht dat hij economische adviezen gaf. Om deze reden was hij bij alle bestuursvergaderingen aanwezig. Twintig jaar lang heeft hij dit met veel inzet en plezier gedaan. Tijdens het interview op 17 maart 2017 kan hij nog enthousiast worden over deze tijd. Hij had zelfs nog het boekje "Bouwactiviteiten en sanering in Wassenaar na 1945"²³² voor dit interview doorgenomen en hieruit kopieën voor ons gemaakt. Dit boekje had hij in zijn archief teruggevonden, evenals zijn laatste jaarrekening van de woningbouwvereniging. Voor zijn inzet heeft hij bij zijn afscheid de dato 9 november 1990 een speciaal door het N.C.I.V. (Nederlands Christelijk Instituut voor Volkshuisvesting) uitgegeven legpenning uitgereikt gekregen.

Figuur 62 Uitreiking van de legpenning 9 november 1990

Desgevraagd begint Joop te vertellen hoe hij bij de woningbouwvereniging terecht is gekomen. Hij was werkzaam bij de gemeente Wassenaar op de afdeling financiën waar alle onroerende zaken, zoals mogelijke bouwplannen maar ook woningverbetering, ter beoordeling langskwamen. Na het vertrek van de

232 Van maart 1969

heer Th.J. Donath kon de secretaris-penningmeester - de heer A.J. Noordover – het vele werk niet meer aan. De heer Putker kwam toen, mede op advies van de heer A.C. Duijvestijn al snel in beeld bij de wethouder de heer Van Dijk.

Immers Joop kende het reilen en zeilen van een woningbouwvereniging met haar vele regels en voorschriften (ministeriële beschikkingen) al goed door zijn werk bij de gemeente. Daarnaast kende hij St. Willibrordus vanuit zijn jeugd. Zijn vader haalde vanaf 1961 tot 1968 iedere week de huren op.

Tijdens het interview spreekt Joop vol lof over de toenmalige bestuursleden. Allen waren zeer sociaal bewogen. Hij geeft hiermee een mooie inkijk in de beweegredenen van het toenmalige bestuur. Het wordt duidelijk, dat ook toen de huurders centraal stonden. Tevens is hij vol lof over de heer A.C. Duijvestijn die onder zijn voorzitterschap de woningbouwvereniging nieuw leven heeft ingeblazen. De heer A.J. Noordover was zeer aanspreekbaar vanwege zijn nauwe contacten met vele wassenaarders. De heer A. de Vos heeft veel betekend voor mensen die om wat voor reden dan ook huurachterstanden opliepen. Veelal gebeurde het dat de echtgenote van de huurder van een huurachterstand niet op de hoogte was. Hij kon dit dan als geen ander tot een goede oplossing brengen. De heer J.A. van Steen was een van de motoren van de vereniging en was zeer betrokken bij de huurders. Wanneer het nodig was kon hij met de vuist op tafel slaan en sprak dan met luide toon: “Wij zijn een sociale woningbouwvereniging”. Een ander voorbeeld van de daadkracht van J.A. van Steen was tijdens de toewijzing van de premiekoopwoningen in het plan Ter Weer. Voor de toewijzing golden strenge regels. Met vragen van (potentiële) premiekoopwoning-kopers als “wie wordt mijn buurman” wist hij goed mee om te gaan. Ome Jan, zoals hij ook wel werd genoemd bij voetbalclub Blauw Zwart, kon met veel respect voor de ander, zaken oplossen. Een andere uitspraak van hem kan Joop zich ook goed herinneren: “Ik heet Van Steen en ik ben een steen”. Tijdens het gesprek bevestigde Joop dat het bestuur zeer afhoudend was van etentjes met aannemers. Het bestuur had zichzelf namelijk verplicht om zoveel mogelijk objectief en onafhankelijk te zijn ten aanzien van uit te geven opdrachten. Een voorbeeld dat Joop geeft waaruit blijkt hoe zuinig St. Willibrordus was, was de noodzakelijk verbouwing van het kantoor aan de Rozensteinstraat 28. Toen men er letterlijk uitgegroeid was – het bestuur zat met 8 man om een kleine tafel – werd pas in 1980 het kantoor vernieuwd en het verhuurde deel erbij getrokken. Joop kan zich herinneren dat het oude kantoor uit één kamer bestond met een grote balie en boven wat kasten met spullen. Bovendien huurde er ook nog een oude dame woonruimte op die verdieping.

Toen Joop begon met zijn werkzaamheden wist hij dat St. Willibrordus er financieel niet sterk voorstond. St. Willibrordus had relatief weinig eigen vermogen kunnen opbouwen, in tegenstelling tot de andere woningbouwvereniging in Wassenaar; nu de Wassenaarsche Bouwstichting (WBS). De WBS had in het begin een groter eigen vermogen op kunnen bouwen²³³ door de vele giften. Dit had tot gevolg dat bij de WBS huurverhogingen ten goede kwamen aan het eigen vermogen en niet gebruikt hoefden te worden voor rente en aflossing.

²³³ Zie ook pagina 17 van het boek “Sociaal Ondernemen in een kapitalistisch bolwerk”. Hierin staat : “Kort na de oprichting kreeg de Wassenaarsche Bouwvereniging van diverse welgestelde particulieren aanzienlijke giften”.

Op een desbetreffende vraag kan Joop zich helaas niet herinneren waarom de Woningbouwvereniging St. Willibrordus niet de opdracht kreeg van het bestuur van het St. Willibrordus pension om bejaardenwoningen aan de Ridderlaan te bouwen. Dit ondanks dat begin 1971 constructieve gesprekken tussen beide voorzitters van de “Willibrordussen” zijn gevoerd. Volgens Joop kan het niet gelegen hebben aan de woningbouwvereniging, omdat deze zelf ook oog had voor het bouwen van bejaardenwoningen, zoals de bejaardenwoningen in Jeruzalem, de Suykstraat en de van de Wervestraat.

In zijn tijd bij St. Willibrordus, ging ook de aandacht van de woningbouwvereniging naar het huisvesten van gehandicapten. Hij weet zich nog goed te herinneren dat, ondanks dat de financiën nog niet definitief rond waren, al door St. Willibrordus een woning voor een gehandicapte werd aangepast. St. Willibrordus was voor eigen rekening en risico, vooruitlopend op eventuele subsidie begonnen aan de verbouw van de woning. Deze zeer uitzonderlijke situatie was tekenend voor St. Willibrordus.

Als het echt nodig was, was St. Willibrordus er voor de mensen. Ook heeft St. Willibrordus in zijn tijd het gezinsvervangende tehuis aan de haven gebouwd. De naam van Nico van Leeuwen mag hierbij niet ontbreken, aldus Joop. Hij heeft zich voor dit tehuis zeer ingezet.

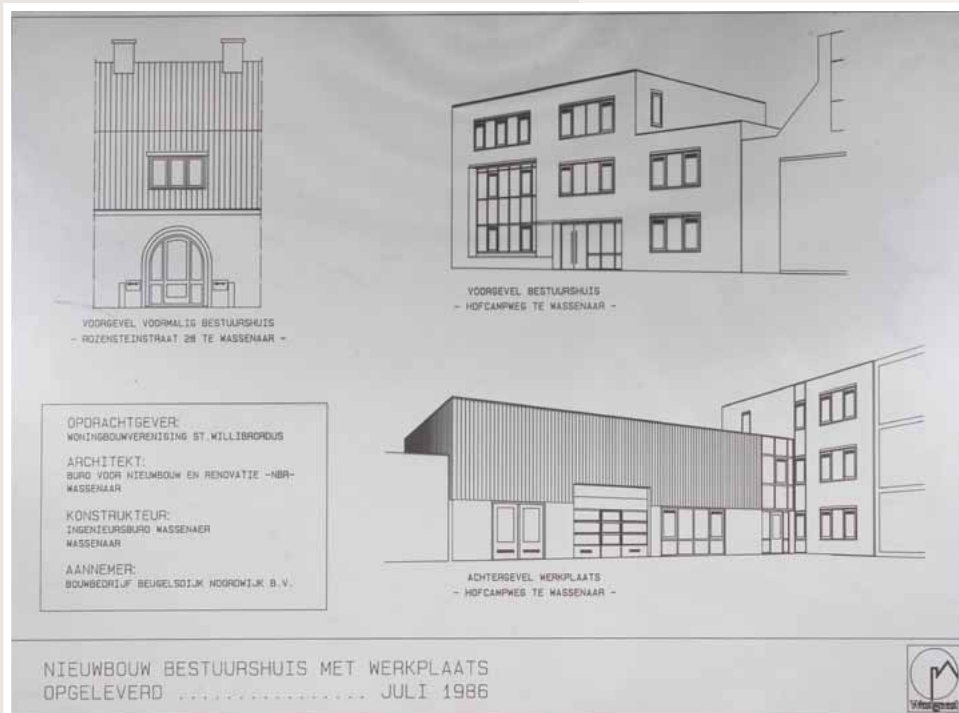
Bij het afscheid kan Joop niet nalaten erop te wijzen dat bij St. Willibrordus de mens altijd centraal stond.

5. Leo Kroon architect en oud- bestuurder

Op donderdag 11 mei 2017 stonden we volgens afspraak voor Leo's woning aan de Molenstraat. Het was een mooie dag met veel zon. Bij binnenkomst kwam de zon ons ook van alle kanten tegemoet. Leo had de woning na verbouwing duidelijk opener en ruimtelijker gemaakt. In het huis kreeg je niet het idee dat je midden in het dorp (opgesloten) zat. De gekleurde schilderijen kwamen in de heldere ruimte mooi tot hun recht.

Leo komt uit een gezin van 11 kinderen en groeide midden in het dorp op. Zijn vader had een kruidenierszaak, later een wasserij, in de Langstraat, op de plek waar nu de bibliotheek staat. Na zijn HTS bouwkunde heeft Leo bouwkunde en architectuur gestudeerd in Delft; "De enige echte architectenopleiding in Nederland", naar zijn mening. Tijdens het gesprek valt al snel de naam Wim Quist als een van zijn grote leermeesters. Wim G. Quist is onder andere bekend van het Museon en het Maritiem Museum. De geometrische doosvorm – door Leo 'blokkerig' genoemd - en een heldere ordening zijn belangrijke uitgangspunten in het werk van Quist.

Leo werkte in die tijd als ontwerper bij Buro voor Nieuwbouw en Renovatie – NBR – te Wassenaar (bij Wassenaarders bekend als 'bureau Westgeest'). Als enthousiaste leerling van Quist ontwierp hij het nieuwe kantoorgebouw van de woningbouwvereniging St. Willibrordus in die stijl. Een stijl zonder vele tierelantijntjes. Als jong architect vond hij ook dat deze tierelantijntjes beter weg konden. Het nieuwe kantoor moest een open, sociaal en transparant pand worden, een weerspiegeling van hoe de woningbouwvereniging is, aldus Leo. Zie bijgaande tekening van het gebouw, dat een duidelijke doosvorm heeft.

Figuur 63 Bouwtekening van het huidige kantoor

De transparantie en de open structuur is met name terug te vinden links in de voorgevel. Achter het twee verdiepingen tellende raam is op de begane grond de afdeling wonen gevestigd en op de 1e verdieping de vergaderruimte.

Na deze kennismaking met de woningbouwvereniging werd hem, als bouwkundige, gevraagd deel te nemen in het bestuur van de vereniging. Van 1986 tot 2006 was Leo bestuurslid.

Door deze functie leerde hij de bestuurlijke kanten van het bouwen van woningen kennen. Het eerste project dat hij als bestuurder meemaakte was het Weteringpark, dat toen in de uitvoeringsfase was. Van de gang van zaken rond het faillissement van de aannemer van het project - Het bouwbedrijf H. de Vries B.V. - heeft hij veel geleerd. Over de Architect van het project, ir. Atsma, spreekt hij vol lof. In zijn ogen heeft hij er samen met Joop Putker voor gezorgd dat het project tot een goed einde kwam.

Na het Weteringpark, zo kan Leo zich herinneren, werd niet meer grootschalig gebouwd. Hoewel er pogingen zijn ondernomen om gezamenlijk met de Wassenare Woningbouwstichting (WBS) projecten van de grond te tillen, is het niet gelukt. Leo kan zich nog herinneren dat beide besturen van de woningbouwvereniging op werkbezoek waren bij het dierenpark Wassenaar. Tot een echte samenwerking – het ontwikkelen van een gezamenlijke visie - is het echter nooit gekomen. Het toenmalige bestuur van St. Willibrordus wilde niet alleen op de winkel passen, maar ook graag voor toekomstige huurders bouwen. Echter, de lokale politiek vond dat Wassenaar vol was gebouwd. Uit die tijd – begin 1995 – overhandigde Leo tijdens het interview verschillende krantenartikelen, waaruit de worsteling tussen behoud van groen en bouwen duidelijk blijkt. Grote projecten voor sociale woningbouw zaten er in die tijd niet in. Dit frustreerde hem en menig ander bestuurslid. Zij vonden dat de politiek te veel invloed had op de nieuwbouw en dat het sociale element naar achteren werd verdrongen. Het besturen van de coöperatie werd hierdoor te veel financieel en politiek getint. Wat overbleef was op de winkel passen. Eind jaren negentig overwoog menig bestuurslid dan ook om eruit te stappen.

In 2000, toen supermarkt C1000 (van Kees Kroon, zijn broer) wilde uitbreiden, kwam er een kans. De aanrij route naar de Langstraat voldeed niet langer voor de steeds groter wordende vrachtauto's: verkeerskundig zat C1000 op een verkeerde plek in het dorp. De gemeente wilde de bibliotheek graag juist meer midden in het dorp hebben en een ruil van locatie bleek de oplossing. Vanaf het begin was de woningbouwvereniging St. Willibrordus bij de projectontwikkeling betrokken. Immers zij hadden daar 13 woningen aan de hoek Luifelbaan/Achterweg. Leo benadrukt dat hij zich nooit direct met de ontwikkeling bemoeit heeft. In al zijn jaren heeft hij er alles aan gedaan om enige schijn van belangenverstrengeling voor te zijn, zo ook hierbij. Nog altijd is Leo daar zeer strikt in; een principe dat hij sterk van huis uit heeft meegekregen.

Van zijn bestuurstijd herinnert Leo zich naast bovengenoemde bouwkundige zaken, met name nog het vijfenzeventig jarig jubileum in 1994 en de bestuurscrisis in 1995. Van het vijfenzeventig jarig jubileum weet hij dat hij de middelbare scholen in Wassenaar – het Adelbert College en het Rijnlands Lyceum – langs ging om scholieren te enthousiasmeren mee te doen met een wedstrijd, waarin hen werd gevraagd de beste woning voor de toekomst te ontwerpen. Het was in de tijd van Chriet Titulaer en het huis van de toekomst. Bijkomend voordeel van deze actie was, aldus Leo dat de woningbouwvereniging meer naar buiten trad.

Als de bestuurscrisis in 1995 ter sprake komt, spreekt Leo vol lof over de rol die Jaap Speelman hierin heeft gespeeld. Van hem heeft hij geleerd diplomatiek(er) te zijn, iets dat voor iemand uit een groot gezin niet de manier was om te “overleven”. Leo geeft hierbij als anekdote dat Jaap zichzelf altijd “vice-vice -vice voorzitter” noemde, toen hij tijdelijk als voorzitter moest optreden ten tijde van de bestuurscrisis. Jaap wilde geen voorzitter zijn, al deed hij het in de ogen van Leo juist uitstekend.

Bij de overgang in 2003 van een drielagen organisatie naar een tweelagen organisatie werd Leo als lid van de Raad van Toezicht benoemd. Daar heeft hij na zijn bestuursjaren nog 3 jaar in gezeten. Toen zijn herbenoeming in 2006 ter sprake kwam, stelde hij zich niet herbenoembaar. Hij was inmiddels voor zichzelf begonnen als architect en dat vroeg, zeker in die begin periode veel tijd en aandacht.

Met veel plezier kijkt Leo terug op zijn periode bij de woningbouwvereniging St. Willibrordus. Hij heeft veel geleerd en een bijdrage kunnen leveren aan het lenigen van de woningnood voor de minder draagkrachtigen in Wassenaar.

6. Ariën de Vos, penningmeester van 1979 - 1996

Al op de galerij was het duidelijk dat we – 14 april 2017 - bij de goede deur stonden. Op de galerij van de flat aan de Vorenbroekstraat zat voor de deur een stenen vos de wacht te houden. Een beeld dat in de loop van het interview zeker ook op Ariën van toepassing blijkt te zijn. Immers, van 1961 tot 1993 heeft Ariën als politiemann over Wassenaar gewaakt eerst in de buitendienst en later als leidinggevende bij de verkeersongevallendienst. Vele ongevallen en voorvallen heeft hij in de loop der jaren meegemaakt. Het meest bekende voorval dat hem is bijgebleven is de bezetting van de Indonesische Ambassade door Zuid-Molukse jongeren op 31 augustus 1970. Bij deze bezetting ging het mis. Eén van zijn collega's, die daar patrouilleerde, werd neergeschoten.

Ariën woonde toen al 13 jaar in Wassenaar. Door de grote woningnood in die tijd in Wassenaar woonde hij en zijn vrouw in bij zijn schoonouders. Deze situatie was voor beiden op de lange duur niet wenselijk. Toen zijn dochter geboren werd, kon hij een woning betrekken in het plan Ter Weer, waardoor hij (eindelijk) zelfstandig kon wonen.

Hij viel op bij het toenmalige bestuur (in 1976) en werd al snel gevraagd voor een bestuursfunctie. Omdat hij bij de politie actief was in allerlei besturen en organisaties was dit hem niet vreemd. Bij de politie zat hij in de personeelsvereniging. Daarnaast organiseerde hij vele wandeltochten in en rond het dorp. Bij St. Willibrordus was hij aanvankelijk secretaris en werd later penningmeester; een rol die hem op het lijf geschreven bleek. Als penningmeester was hij o.a. verantwoordelijk voor het innen van huurschulden. Als de huurschuld te hoog was opgelopen, was een gesprek met Joop Putker en Ariën de Vos onontkoombaar. Voor menig huurder was het even schrikken als de bekende politiemann De Vos -uiteraard niet in functie- aan tafel bleek te zitten om over de huurschuld te praten. Een schuldregeling was dan ook vaak snel geregeld, altijd op een manier die door de huurder opgebracht kon worden. Op deze manier kon voorkomen worden dat de huurachterstanden te hoog opliepen waardoor tot uitzetting overgegaan zou moeten worden. Zeker Ariën wilde dit voorkomen, zo blijkt iedere keer weer als hij uitspreekt dat hij echt voor de huurders in het bestuur zat. Tot uitzetting is het dan ook nooit gekomen.

Ariën had niet alleen oog voor de huurders, maar ook voor het team van St. Willibrordus. Bij zijn aantreden viel hem als eerste op dat het bestuur erg zuinig was, vaak in het nadeel van zichzelf. In zijn werk bij de politie was hij gewend dat het team naast het harde werken ook beloond werd, iets wat in die tijd toch wel ongebruikelijk was. Maar, zo stelt Ariën: "De Vos zou geen goede vos zijn als hij dit niet voor elkaar kreeg." Zo organiseerde hij voor alle medewerkers van St. Willibrordus een personeelsuitje. De eerste keer dat hij dit regelde moest hij wel wat drempels bij het bestuur overwinnen. Het bestuur was van mening dat het personeel onmisbaar was. Toen Ariën (heel slim, als een echte vos) met de Wassenaarsche Bouwstichting geregeld had dat zij de spoedeisende zaken zouden waarnemen, kon het bestuur er niet meer omheen. Voor het eerst sinds het bestaan van St. Willibrordus ging het hele team een dag weg. Het belang van zo'n dag werd al snel duidelijk; de afstand tussen het bestuur, de mannen van de werkplaats en het kantoorpersoneel werd kleiner, iets dat ook de woningbouwvereniging ten goede kwam. Sinds die tijd was "onmisbaarheid" geen argument meer. Bovendien was er altijd wel iemand die niet mee kon en de honneurs die

dag kon waarnemen. In december 1980, zo is uit de vele fotoboeken die Ariën voor St. Willibrordus heeft gemaakt te lezen, ging het bestuur ook een dag weg: "In verband met de vele ongemakken, ondervonden tijdens de renovatie van het kantoor, ging het bestuur op 20 december 1980, met haar medewerkers naar Zoetermeer. De bowlingbaan was afgehuurd."

Tijdens het gesprek met Ariën bevestigt hij wat velen anderen ook zeggen; dat de verbouwing van het kantoor aan de Rozensteinstraat nodig aan verbouwing toe was. Ten tijde van deze verbouwing in 1980 werd in vele renovatiewoningen kantoor gehouden. Het feit dat toen niet naar een nieuw pand werd gezocht, typeert St. Willibrordus volgens Ariën. Weliswaar was er na de verbouwing meer ruimte in de Rozensteinstraat, maar voor een echt archief was geen ruimte.

Het archief lag dan ook in losse mappen her en der verspreid, onder ander aan de Wiegmanweg waar de huurderbelangenvereniging nu is gehuisvest. Pas in 1985, toen er een nieuw kantoor was kon het archief op orde gemaakt worden. Ariën heeft zeer vele avonden gewerkt aan een goed archief, mede waardoor dit boek tot stand heeft kunnen komen.

Omdat de thuissituatie in 1996 meer tijd en aandacht behoeft, stopte Ariën als bestuurslid van St. Willibrordus. Het bestuur betreurde dit en had hem graag als penningmeester gehouden; een (oud-)politieman als penningmeester bleek een gouden greep te zijn geweest. Voor al zijn verdiensten is Ariën beloond als Ridder in de orde van Oranje-Nassau.

Als laatste vertelt Ariën ons, in antwoord op de vraag of hij nog een anekdote weet, over zijn eerste contact met de Wassenaarsche Bouwstichting. De heer mr. dr. W.H. Dekker-²³⁴ "een statige meneer met horlogeketting" – nodigde hem uit om te gaan zitten. Hij kon overal gaan zitten, zo werd hem door deze statige mijnheer gezegd, maar niet op die ene, en die andere, en die andere stoel...die waren voor anderen bestemd. Uiteindelijk bleven er van de 10 stoelen maar 2 stoelen over waar hij kon gaan zitten.

²³⁴ Penningmeester bij de WBS van 1972 -1988.

7. Jaap Speelman, oud- bestuurder en waarnemend voorzitter

We worden donderdag 11 mei 2017 's middags hartelijk ontvangen in de gezellige woning aan de Van Cralingenlaan en vallen met onze neus in de boter. Bij de thee worden we getrakteerd op een heerlijke petitfour. Het was duidelijk dat Jaap zich goed had voorbereid op dit interview, want naast de petitfour lag een dikke map met stukken die betrekking hebben op de woningbouwvereniging St. Willibrordus. De map bestaat uit stukken uit het verleden, maar ook zeker uit het heden; Jaap voelt zich nog duidelijk betrokken bij de woningbouwvereniging.

Jaap woont met zijn vrouw Henny sinds 1972 met veel plezier in Wassenaar. Dat zij in Wassenaar kwamen wonen, was toeval. Het Polanenpark werd moeilijk verhuurd in die tijd door de relatief hoge huren. De beoogde doorstroming werd dan ook niet gerealiseerd, zodat de overgebleven 100 woningen aan niet-wassenaars ingezetenen werden verhuurd.²³⁵ Jaap en zijn vrouw woonden toen met twee kinderen tien-hoog in een flat in Den Haag. Ze waren daar al druk op zoek naar een beter alternatief. Maar na zwaar wikken en wegen - in verband met de stijgende woonlasten - besloten zij toch, om de onverwacht via de makelaar geboden kans, Wassenaar te benutten. Dat zij van Wassenaar met het strand zijn gaan houden, blijkt uit een groot schilderij van het strand met spelende kinderen in de woonkamer. Jaap vertelt dat hun kinderen erg hebben genoten van de ruimte (toen nog weilanden) achter het Polanenpark. Hun zoon van 6 kreeg alle ruimte om buiten "kattenkwaad" uit te halen. Henny vertelt als zij thee komt bijschenken dat hun zoon een keer door een koe achterna was gezeten en daardoor in de sloot terecht kwam. Zij vond dat dit erbij hoorde en kon er niet boos om worden, tot verbazing van de andere kinderen uit de buurt. Beiden beginnen te stralen als ze hier over spreken. In hun eigen jeugd woonde Henny in Oosterbeek-Hoog en Jaap een royale kilometer verder, net in Arnhem op Hoogstede. Beiden kijken daar met heel veel plezier op terug. Ook daar hadden zij de ruimte om te spelen. Natuurlijk heeft de "Slag om Arnhem" in 1944 in hun eigen woon/strijdgebied sporen van angstige herinnering nagelaten. Maar als kinderen van 6 en 8 werden zij maximaal beschermd. Ter illustratie van bovenstaande laat Jaap ons 'snel ook nog even' een door hem gemaakt boek met foto's zien waaruit de impact van de slag om Arnhem duidelijk blijkt. Hij - een jongen van toen 8 jaar - kan dit zich nog goed in detail herinneren.

De concrete betrokkenheid van Jaap bij de woningbouwvereniging St. Willibrordus startte (op uitnodiging) in de eerste helft 1987. Een klein jaar eerder stelde Jaap zich, na 7 jaar raadslidmaatschap - o.m. commissie financiën - niet meer verkiesbaar. Reden hiervan was een functieverandering bij FINA (later TOTAL).

Echter na inwerking van deze functie had hij wel ruimte voor wat minder tijd vergend vrijwilligerswerk. Toen hij werd gevraagd voor het bestuur van de woningbouwvereniging, kon hij voor zijn gevoel (en ook dat van zijn vrouw Henny) geen nee zeggen. In januari werd hij ter kennismaking uitgenodigd voor een extra ledenvergadering, waarin besloten werd de toenmalige vice-voorzitter de heer Van den IJssel tot voorzitter te benoemen, ter opvolging van de heer Lammers. In juni 1987 werd Jaap bestuurslid en in april 1988 vice-voorzitter. Met veel plezier heeft hij zich binnen de groep van ervaren bestuursleden, en in

²³⁵ Later hebben zij deze woning kunnen kopen.

goed contact met de vakbekwame werkorganisatie, ingezet voor het dienen van de vereniging in belang van de volkshuisvesting. Zelf vindt hij, dat St. Willibrordus in de periode onder leiding van de heer Van den IJssel belangrijke projecten heeft gerealiseerd. Bijvoorbeeld het omvangrijke project Weteringpark. Maar in maart 1988 was het namelijk wel even schrikken toen bekend werd, dat aan het daarvoor ingeschakelde bouwbedrijf surséance van betaling was verleend. Maar snel schakelen door eigen staf en deskundigen, zoals de toen aangetrokken architect de heer Atsma, heeft de schade tot een minimum beperkt. Op dit project is hij nog steeds erg trots; een prachtige wijk vol sociale woningen.

Na het bespreken van dit project komt het gesprek al gauw op het bestuursconflict in 1995. Een conflict - zie hoofdstuk 2.2. - wat in eerste instantie buiten hem om heeft afgespeeld, omdat hij toen op de bewuste algemene ledenvergadering van 27 juni 1995 op vakantie was. Hij kan zich nog goed herinneren dat de terugkomst van zijn vakantie niet leuk was. Hij vond het spijtig dat het tot een conflict tussen het bestuur en de algemene ledenvergadering was gekomen. Hij kan zich nog levendig herinneren dat mevr. J. Wissen en de heren T. Dofferhoff en Q. van Hemert bij hem thuis op de bank zaten voor een lijmpoging. Naar aanleiding van dit gesprek heeft hij toen geprobeerd de schade zoveel mogelijk te beperken. Als vice-voorzitter heeft hij zijn schouders eronder gezet om alles weer op de rails te krijgen.

Jaap zelf wilde geen voorzitter worden van een katholieke vereniging, omdat hij dat – naar eigen zeggen – niet correct vond als niet-katholiek. Hij meende dat hij daardoor niet de gevoeligheden kende die met “het katholiek zijn” te maken hadden in die tijd. Het gebeurde namelijk nog wel eens dat in deze roerige periode²³⁶ zelfs discussies waren over wel of geen punt achter sint wanneer dit werd afgekort (“st” of “st.”).

Gelukkig vond hij Harry van Egmond bereid om de taak van voorzitter op zich te nemen. Een man uit RK-kring, die ook uit het bedrijfsleven kwam. Gezamenlijk hebben zij nog een aantal jaren in de vereniging opgetrokken, totdat Jaap zijn werk in de woningbouwvereniging niet meer kon combineren met zijn dagelijkse werk.

Ook na zijn afscheid als bestuurder in 2000 bleef Jaap nog altijd zeer betrokken bij de vereniging, zo blijkt uit een voor ons onbekende brief die Jaap ons overhandigt. Het betreft een desgevraagd advies/mening die hij op persoonlijke titel aan Harry van Egmond heeft geschreven, over de te koop aangeboden grond (met agrarische bestemming) aan de Hoge Klei ten behoeve van sociale woningbouw. Een onderwerp dat in 2001 en ook toen Jaap in de raad zat zeer gevoelig lag.

Jaap zijn betrokkenheid blijkt ook uit het feit dat als, hij maar even kan, bij iedere algemene leden vergadering komt.

236 De periode van de verzelfstandiging van corporaties en de discussie over wel of geen stichting

100 Jaar

